

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

VIII. Christus Iudex.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

quod lex bona præcipit; displicebit. Quando enim bonus quis esse cepit, non potest non diligere legem Dei, quia hoc intra se habet lex Dei sancta quod sancti homines in moribus.

Felices igitur qui non excusantes excusationes in peccatis, legum Christi duritiam, vel asperitatem non causabuntur: sed duritiam si quæ existit in legis obseruatione, à seipsum natam, humiliter professi, componere se ac fingere nitentur ad accuratam eius obseruationem. Beati sanè immaculati in via, ambulantes in lege Domini, scrutantes testimonia eius in toto corde exquirentes cum nec contenti dicere quod olim Moyses, *beatus sumus Israel, quoniam quæ placita sunt Deo manifesta sunt nobis.* Sed illud insuper Domini oraculum animo ingigunt, *si hæc scitis, beati estis, si feceritis ea.* Itaque diligenter & non perfunctorie attendenda cuius Christiano est, legis quam proficitur, summa cum sanctitate, & dignitate, par facilitas, quantum quidem est ex ipsa lege, & suppetis quas subministrat; dummodo subiecti dispositio non renitatur, & disloquetur reddatque operosum, quod rectum & leue alioqui foret. Sed præsertim in dignitatem legislatoris nostri est intendendum, quæ ad legis per eum traditæ obseruationem, urget nos maxime. Conclusio est Apostoli Hebræorum 2. huic loco congruentissima. *Propterea abundantiùs, oportet obseruare nos ea quæ audiuius, ne forte peressuamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prauaricatio & inobediens accepit iustam mercedis retributionem; quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, conestante Deo signis & potentis, & variis virtutibus, & spiritus distributionibus secundum suam voluntatem.]*

CAPVT VIII.

Christus Iudex.

630 **T** hic quoque titulus, connexus est cum titulos Regis. Nam iudiciaria potestas, est appendix regie, vel potius partiale eius constitutum. Nec est quod titulus iudicis videatur restringendus ad solos homines, atque adeò referendus ad sectionem: Nam certum est, Angelos quoque, esse à Christo Iudicandos. Si enim Apostolus, de se & suis similibus verè dixit, *nescitis quia Angelos iudicabimus;* quanto magis Christus Dominus, qui non assidebit alteri iudici, sed erit ipse Iudex primarius, Angelos quoque iudicabit?

Non timendum prolixitati in disputatione de iudicio.

De Christo igitur Angelorum & hominum iudice disputaturus, fructuosissimo sanè argumento, non debeat extimescere vel prolixitatem, vel acerbicatem disputationis: cum nulla

sit materia de qua potius, aut frequentius, aut vberius sit sermocinandum, & agendum. De clausulam longe de hac re disputationis S. Chrysostomi, hom. 2. in 2. ad Thessal. [Dic mihi homo; Tribunali Christi cum sistendus sis, omnia magis loqueris quàm de isto? Et quidem si quando tibi cum iudice causa est, plerumque verbo tenus dumtaxat; non nocte, non die, non aliquo temporis articulo, non aliqua hora aliud quid loqueris; sed semper de causa illa quam agendum habes. Cum verò de omni vita tua rationem redditurus sis, neque alios etiam pateris, qui te iudici, huius admoneant? Atqui propterea cuncta perire semper, & intercidere, quod humano quidem tribunali temporalium rerum gratia sistendi, neminem non monemus, neminem non rogamus; indefinenter de illo solliciti sumus, omnia huius gratia facimus: ad tribunal verò Christi venturi, idque breui, neque per nos ipsos aliquid, neque per alios facimus.] Sed & Ruffinus ad 7. Symboli articulum, quanti interfit hoc argumentum nunquam fastidire, pulchrè his verbis attingit. [Arbitror admoendum, quod ista fidei traditio, quotidie nos vult de aduentu iudicis esse sollicitos, ut actus nostros ita præparemus, veluti reddituri imminenti Iudici rationem. Hoc enim erat quod & Propheta dicebat de viro beato; *Quia disponet sermones suos in iudicio.*] Non est ergo timenda argumenti adeò fructuosi, vel prolixitas, vel asperitas. Ne tamen in immensum cogar diffundere tractationem, attingam paucis quæ ad veritatem, & titulum, ac obiectum iudiciariæ potestatis Christi pertinent. Quæ verò ad circumstantias & adiuncta varia duorum primariorum & illustrissimorum actuum potestatis huius iudiciariæ pertinent, nempe iudicij particularis, & vniuersalis dumtaxat delibabo. Audium plenioris imò plenissime discussionis eorumdem, remittens ad Petrum Thyraum diligentissime & minutissime in eo argumento versatum, & ad alios infra referendos.

Iudiciaria Christi potestas, ex fide certa.

631 **E**ssè igitur Christum omnium Iudicem, sic indefinè loquendo, & ad hoc illudve iudicium rem non arctando, de quo postea, certum ex fide est. Ita enim aperte traditur in plerisque Scripturis, & illustrissimè Ioannis 5. ubi Christus de seipso dicit, *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem.* Quod accipiendum esse de filio propterea vestito, seu de Verbo subsistente in humanitate nostra, rectè tradit ibi D. Augustinus tract. 21. Imò aperte videtur id tradidisse ipse Christus, cum mox subdit, *sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filium hominis est.* Iure S. Augustinus 1. Trinit. cap. 13. Propositis his verbis, ad probandum quod filius in humanitate iudicabit, subdit; [Puto nihil esse manifestius.] Et verè sunt verba expressissima. Nam quod S. Chrysostomus hom. 28. in Ioannem, eique de more adherentes Theophilactus & Euthimius, ut reiciant Paulum Sanofatenum, qui ibi termi-

nabat sententiam, ubi nos eam terminauimus, negant ibi esse harendum; sed dicunt adiungendam sequentem clausulam, *nolite mirari hoc; id inquam, præter quàm quod minùs videtur quadrate, quàm interpunctio à nobis adhibita, & Tertulliano, Cyrillo, Augustino, Beda, Rupertto, vtrique Glossæ, & communiter Interpretibus Patribusque probata, vt notat Pamelius ad librum contra Praxeam c. 21. num. 129. nullo modo enervat vim loci illius ad probandam potestatem Christi iudiciariam. Nec plus ex vna, quàm ex alia loci prædicti interpunctione, sequitur Christum esse purum hominem; vt blaterabat Samosatenus, nostræ interpunctioni innixus. Qui enim filius hominis est, & ideo eò accepit iudiciariam potestatem, est etiam filius Dei, vt immediatè ante dictum fuerat, verbis illis, *dedit illi vitam habere in semetipso. Vbi solius naturæ diuinæ Christi à Patre communicata sit mentio. Sicut in verbis quæ nunc versamus, Filius hominis est, mentio fit solius humanæ naturæ. Ne vtrobiusque tamen, altera Christi natura excludatur. Quare concludo, S. Augustinum merito pronuntiasse, verbis Ioannis prolatis, potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est, nihil potuisse proferri manifestius, ad probandum quod Christus homo Deus, iudiciariam in omnes obtineat potestatem.**

Ratio quoque apertissima, huic veritati suffragatur. In primis quæ ducitur ex munere regis. Christus enim Deus & homo, Rex est in humanitate, vt latè supra tractatum est. Regia verò potestas, maxime intrinseca habet iudiciariam potestatem. Itaque sicut Christus, quia Filius hominis est, idest ratione vnionis hypostaticæ, est in humanitate sua Rex vniuersi; ita & iudex. Deinde quia filius hominis est, deiecitque sese tantopere vt specie noxi, mori pro humano genere voluerit, iudicatus nequissimè; iustissimè fuit, vt iudex omnium constitueretur, iuxta illud, *causa tua tanquam impij iudicata est, causam iudiciumque recipies. Tandem conuenientissimè filius Dei homo, iudiciaria in omnes potestate pollet, quia æquum est, vt omne iudicium per eandem personam diuinam exerceatur. Celeberrimum autem iudiciorum omnium, per filium exerceri par fuit: vt impij in quos vibrabit sententiam, ad eius conspectum venire queant, & ab eo coram ac reuelata facie increpari, atque suffundi: quod in sola natura aspectabili & humana fieri potuit. Nam iudicis Dei in natura sua conspectum, impietati reproborum omnia iura negant. Quare merito in Filium, qui solus inter tres diuinas personas in vna natura sua à reprobis, superflite statu damnationis, videri potest, omnis iudiciariæ potestas est reuoluta.*

Ea potestas, est creata.

632 Agitur verò circa hoc, quæstio inter nonnullos Patres, an iudiciaria Christi potestas qua in humanitate sua iudicium accepit, sit ipsamet potestas diuina. Habet enim Christus potestatem iudiciariam ratione diuinitatis suæ, siue quatenus Deus est. Nam quemadmodum pater hoc habet ratione diuinitatis, vt sit Iudex supremus viuorum & mortuorum; idemque est de Spiritu sancto, ita & Filius, eo ipso

quod à Patre genitus est, accipit ab eo iudiciariam potestatem increatam, & æternam planèque diuinam. De ea ergo iudiciaria potestate, Christo prout Deus est conueniente, S. Cyrillus l. 2. in Ioannem c. 140. interpretari videtur illud Ioannis, *Pater potestatem dedit Filio iudicium facere. Non quod neget, Christum iudicare in humanitate, (hoc enim expressissimè à Christo ipso traditur, vt etiam expressissimè à Christo in humanitate iudicat, aliam esse à diuina potestate, quæ per vnionem, cum natura Christi humana fuit copulata. At è contrario S. Augustinus, potestatem Christi iudiciariam, videtur contendere esse potestatem humanitatis à diuina distinctam, quæ est etiam communis Scolasticorum doctrinà in quatuor dist. 48. vel 3. parte quæst. 79. art. 2. quam Toletus in caput 3. Ioannis Annotat 19. & 25. ita amplectitur, vt tamen existimet, posse quoque facile sententiam S. Cyrilli retineri.*

Quicquid verò sit, an sententia ex S. Cyrillo explicata, sit conformis textui Ioannis cui aptatur, an verò sententia S. Augustini, de quo potest problematice disputari: tamen si de re ipsa sit sermo, quæratque an Christus Deus homo ultra potestatem diuinam omnibus sanctissime Trinitatis personis communem, habeat quoque potestatem iudiciariam creatam, huic homini in sua humanitate tributam, quia Deus est, supposita capacitate eiusdem recipienda, quæ homo est, hoc inquam si quærat, exitimo certum, talem potestatem esse in Christo agnoscendam, ac agnoscitur similis potestas regia, distincta à diuina. Vnde D. Chrysostomus, & alij quos supra retulimus, arbitratos potestatem iudicium faciendi Christo datam, esse potestatem diuinam, non agunt nisi de potestate illa prout aptanda loco Ioannis, quamuis creatam, & Christo homini ex tempore datam potestatem iudiciariam, non inficiuntur, nec inficari possunt. Eam enim aperte docent variæ Scripturæ, quibus potestas iudicandi dicitur Christo demum data, & Christus dicitur constitutus iudex viuorum & mortuorum, vt habetur Actuum 17. & 19. Accedit quod in Symbolo profitemur Christum à Cælis descendit ad iudicandum. At si Christus iudicaret per solam diuinam & increatam potestatem, non esset quod descenderet ad iudicandum. Sicut ergo agnoscimus in Christo scientiam diuinam humanitati Christi coniunctam, mediante personalitate Verbi, & tamen non negamus eidem humanitati scientiam infusam creatam; ita quamuis agnoscamus homini Christo competere iudiciariam potestatem increatam, non debemus tamen abrogare creatam, quæ sit potestas excellentiæ ad ferendum de omnibus iudicium.

Christus, planè ad iudicandum factus.

633 Et est sanè Christus, planè (vt ita dicam,) factus ad hanc iudiciariam potestatem: siue spectentur quæ necessaria sunt ad valide iudicandum, siue ad id decenter & perfectè præstandum. Nam ad validum quidem iudicium, non requiritur nisi potestas, & legum peritiam, ac iudicium practicum conforme legi Principis, supposita intospectione causæ. Ad congruam autem muneris illius & potestatis functionem,

etionem, desideratur insuper voluntas recta, quæ nec favore abducatur, nec minis molliatur, quominus pronuntiet ut pronuntiandum agnoverit, consentaneæ ad leges post rem planè perspectam. Et valde quoque honestat iudicem de aliorum vita & moribus pronuntiaturum, si vita eius puta sit, nec iis sordet culpæ, quæ sint per eum in alio improbandæ. Super hæc omnia, desideratur potentia latæ sententiæ exequendæ commensura, alioquin frustra erit iudicium: hæc omnia, & si quæ sunt alia, probati iudicis ornamenta, aut necessaria prædicia, cumulatè in Christum concurrunt. Nam scientiam habet, etiam quatenus homo, omnium planè rerum de quibus iudicandi sunt homines omnes & Angeli. Recolantur quæ de Christi scientia, cum infusum beatæ superius diximus l. 4. Nec erit dubium ullum, quin Christo Domino abundè fuerit scientiæ ad iudiciariam hanc potestatem quantumcumque protensam. Nihil item ex parte voluntatis, siue necessitatis, siue congrui, ad rectū iudiciū deest Christo. Nam ob impeccabilitatem, non potuit non velle confirmari divinis legibus, in sententiâ de bonis & malis ferenda. Quo S. Ambros. serm. 20. in Psal. 118. ad v. 4. apertè illud Christi de se Ioannis 5. *non possum à me facere quicquam.* Bonus enim iudex, nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed iuxta leges & iura pronuntiat, Scitis iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum domo defert: sed sicut audit, ita iudicat: & sicut se habet negocij natura, decernit: obsequitur legibus, non aduersatur: examinat causas merita, non mutat. Dilecti iudices seculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum; quam sobrietatem, quam sinceritatem, Dominus omnium dicit: *non possum ego à me facere quicquam.* Alibi lego; *Negare semet ipsum non potest.* Non potest utique, non per infirmitatem, sed per integritatem: non per impossibilitatem faciendi, sed per oblectantiam iudicandi. Quid non potest qui omnia potest, nisi quod posse nolit? Non vult posse quod damnat, non vult posse aduersus fidem, non vult posse aduersus veritatem. Audi postremò ipsum dicentem, cur non possit à se facere quicquam. *Sicut audio, inquit, iudico.* Hoc est, non ex mea potestate decerno quod libitum, sed ex iudicandi religione quod est, & idè iudicium meum verum est, quia non voluntati meæ indulgeo, sed æquitati.]

Nihil igitur ex parte voluntatis in Christo non sanctum, cum divinis legibus, & possit, & naturalibus non possit non se conformare. Et ob eandem causam, nequaquam potest à vero & recto abduci: nec patet ulli (ut sic dicam) repriminationi, quasi exprobrare ei quispiam possit, in quo alium iudicas, teipsum condemnas. Quid enim in eo non sanctum & nitens, imò nitentissimum & sanctissimum? S. C. Romanum memorat Trebellius, quo in causa censurae Valeriani, postea Imperatoris, pronuntiatum est, *Valerianus iudex esto, cui nihil obici potest.* Hoc verò nescio de quo dici, nisi de Christo possit, quem ne hostis quidem peccati conuicit, aut etiam cum aliquo colore infirmavit. Iudices in altera vita ab Ethnicis constitutos, improbitatis notat Theodoretus l. 1. contra Græcos, in fine. Christus Iudex non sic. Propterea solus est Iudex, quod solus sit in quem peccatum non cadit, ait Clemens Alex.

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

xand. 1. Padag. c. 2. initio. Potentiam denique ad iudicij firmitatem requirit. m, nemo in Christo desideret, qui & brachium Dei, & Dei virtus est, æquè ac sapientia.

634 Videor igitur iure merito pronuntiasse, Christum ad iudiciariam potestatem planè factum videri. Tantoperè eminent in eo omnia, quæ ad potestatem illam necessaria vel opportuna censeri possunt. Accedit & illud à D. Bernardo egregie notatum serm. 37. in cant. quod Dei quatenus Deus est, iudicium in creaturas suas, videretur nimis horrificum: ideoque ait, iudici nostro humanum habitum fuisse circumponendum. [Necessariè quidem. Si enim cum hoc quoque temperamento, tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in maiestate sublimitas, nouitas in facie ipsa rerum, ut (secundum Prophetam,) non possit cogitari dies aduentus eius; quid putas foret, si ignis ille consumens, (Deum loquor omnipotentem,) in illa suæ diuinitatis magnitudine, fortitudine, puritate, venisset contra solum quod vento rapitur, ostenturus potentiam suam, & stipulam siccam persecutus? *Et homo est,* (inquit,) *& quis videbit eum? Et quis stabit ad videndum eum?* Quanto magis Deum nobis abique homine exhibentem, nemo hominum ferret, ut potè claritate inaccessibilem, celsitudine inattingibilem, incomprehensibilem maiestate? Nunc enim cum exarserit in breui ita eius, quàm grata propter filios gratiæ apparebit, blanda quædam visio hominis: sanè firmamentum fidei, spei robur, fiducia argumentum, quod scilicet gratia & misericordia sit in sanctos eius, & respectus in electos illius. Denique ipse Pater Deus, dedit filio iudicij potestatem, & non quia suus, sed quia filius hominis est. O verè patrem misericordiarum; vult per hominem homines iudicari, quo in tanta trepidatione, & perturbatione malorum, electis fiduciam præstet naturæ similitudo. Prædixerat hoc quondam sanctus Danid orans patiter & prophetans, *Deum (inquens) iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis.* Sed neque huic dissonat, promissio facta per Angelos, qui eo assumpto ita ad Apostolos loquebantur, *Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Hoc est, in hac ipsa corporis forma atque substantia. Liquet ex his omnibus, sponfam in se diuinum habere concilium, & mysterium supernæ voluntatis minimè ignorare, quæ sub vmbra, imbellicium imbecilliumque animantium, naturam, infirmotem, vel potius inferiorem, (quia iam infirma non erit,) in iudicio exhibendam, & orantis affectu, & Spiritu prophetantis enunciat: quatenus qui cælum terramque mouebit in virtute sua, accinctus potentia contra insensatos, & suavis nihilominus, & mitis, & quasi omnino inermis, appareat propter electos. Est igitur extra dubium, concessam Christo fuisse potestatem iudiciariam, qua consentaneè ad regulas diuinæ sapientiæ & prouidentie, de Angelis & hominibus, rectum & iustum iudicium ferat.

Iudiciaria Christi potestas, ordinaria; & quis eius Titulus.

635 Ex quo intelligitur, hanc potestatem, nec esse supremam omnino & independentem; cuiusmodi est sola diuina; nec esse ita purè ministerialem

Qq

ministerialem

nisterialem, ut non sit verè iudiciaria potestas propriè & simpliciter dicta; accepta quidem à Deo, atque adeò aliquatenus delegata, non tamen quasi in suo genere & ordine non competat, vi proprii muneris & officij. Reuera enim ad eum modum, Christo conuenit; Estque proinde ordinaria. Quod explicandum & confirmandum est, per proportionem ad regiam Christi potestatem excellentià creatam, quæ neque est suprema, neque meri Vicarij partes sustinens: sed ita subordinata diuinæ regie potestati, & eatenus secundaria, ut tamen in suo genere & ordine, sit potestas regia simpliciter & propriè dicta. Non dissimiliter ergo potestas iudiciaria creata, quæ regie potestatis iurisdictionis membrum est, nec est suprema, nec purè ministerialis; qualem solam sortitur internuntius iudicij, aut promulgator alienæ sententiæ; sed est vera potestas in suo ordine prima, diuinæ tamen suprema & eminentissimæ subordinata. Quod vnum voluit Scotus in 4. d. 48. q. 1. cum negare videretur, potestatem iudicandi esse Christo datam, & D. Thomam ita affirmantem reprehendit. Tantum enim probat Scotus, Christi potestatem non esse supremam, nec Christo competere ex principiis essentialibus naturæ suæ humanæ: quod est verissimum, & consentiens sententiæ S. Thomæ.

Intelligi quoque ex dictis potest, quis sit huius potestatis titulus. Quia enim potestas hæc iudiciaria, est potestio regie potestatis Christi eodem modo de eius titulo philosophandum est, quo philosophati supra sumus de titulo regie Christi potestatis, quam vidimus Christo obligasse; & ut proprietatem connaturalem ratione vnionis hypostaticæ, & ex merito, ratione pacti cum Patre initi. Idem ergo hoc loco de iudiciaria Christi potestate est affirmandum. Hi namque tituli probe coherent circa eandem rem, in eodem subiecto: viderique possunt insinuatim verbis illis supra tractatis, *potestatem dedit ei Pater filio iudicium facere quia filius hominis est.* Et in alijs peritij Scripturis, significatur Christum donatum fuisse iurisdictione amplissima in omnes homines, quia cum filius Dei esset, deiectus est infra omnes homines, & in gratiam Patris iudicium iniquissimum subiit. Quæ omnia, utrumque illum quem dixi titulum ferunt. Atque ita rectè Valques 3. parte disp. 79. c. 2. Henriques l. de fine hominis c. 25. n. 1. *Littera V.* & Thyraus lib. de Christi apparitione ad iudicium particulare c. 24. utrumque illum titulum huius in Christo potestatis, agnoscunt: male refragante Suare qui Tomo 2. tertiæ partis disp. 55. sect. 1. *in fine*, vult eam non obtigisse Christo ex meritis. Nec bene item Thyrao l. de apparit. ad iudic. c. 10. n. 10. solam paternam largitatem hæc agnoscente. Sed Thyraus quidem, illo alio quem signavi loco, sententiam mutauit. Suares verò nihil adducit, quod difficultatem reuera faciat. Tantum enim ait, quæ sunt connaturalia, esse ordine naturæ priora liberis: quod verum est; sed inde non sequitur, Christum in eodem temporis momento quo primum productus & operatus est liberè, non potuisse ex meritis sibi parare hanc potestatem, ut de alijs quibusdam in priori natura Christo connaturaliter debitis, vidimus superius. Multo minus sequitur inde, Christum non potuisse sibi hanc mereri per passionem & mortem, æquè ac nominis exaltationem, quæ non minus connaturaliter debeatur Christo quàm iudiciaria potestas. Quare Scripturæ quas diximus sonare Christi meritum circa hanc potestatem, accipiendæ sunt propriè: non exclusi tamen connaturalitate; nec quod facere cogitur Suarez.) attendendæ sunt ad meritum solius perpetuitatis, vel vsus & exercitij huius potestatis: cum ipsa potestas possit nouo meriti titulo esse Christo debita. Quamquam non satis video, quomodo potestas non possit haberi ex merito, & exercitium siue vsus eius sic debeat, nunquàm enim vsus potestatis, cadit sub distinctum meritum ab ipsa potestate, cum vsus ille nihil sit à potestate actus illos exproptere, & obiectibus libera ac expedita, distinctum. Sumo vltimè aliter quàm pro actibus à potestate procedentibus, de quibus hic non est sermo, quia multo minus vsus ille cadit sub meritum, distinctum à potestate exercita, siue ad praxim reuocata.

Quàm extensa, obiectiua.

636 Ergo ad obiectum iudiciariæ Christi potestatis, quod vno verbo comprehendere potest, dicendo omnem iudicij legitimi materiam, tam quoad personas, quibus ius dicitur vel quorum causa iudicatur; quàm quoad causas, siue actiones iudicio subiectibiles, cadere sub obiectum potestatis huius Christi Domini; ita enim sonat illud Ioannis, *Pater omne iudicium dedit filio.* Expende adiectiuum illud *omne*. Ut enim dixit Tertullianus l. contra Prax. c. 16. *omnem* dicens potestatem, & omne iudicium, & omnia tradita in manu eius, nullam exceptionem temporis permittit: quia omnia non erant, si non omnis temporis fuerint.] Quæ à Tertulliano prolata, ad probandum etiam antea Christi; à mundi exordio, subiacti illi iudicio & potestati Christi filij Dei, de quo locum illum accipit; multo magis profertur à nobis possunt in rem nostram agendo de Christo homine, in quæ reuera cadunt verba proposita. Omne ergo potestatem iudicandi, siue omne iudicium prædictum Christo Pater, nihil subduxit quod possit esse legitimi iudicij materia. Itaque poterat Christus, de temporalibus quoque iudicare si libuisset: habebatque ad id potestatem, etiam directam: quoniam ea uti noluisset, ut supra vidimus agentes de regia potestate, & interpellatione Christi ad diuidentiam inter fratres hereditatem. Expressam hanc Christi iudiciariam potestatem, in potestate iudiciaria Pontifici Aaronico concessa, docet pulcherrimè S. Cyrillus l. 13. de ador. in fine habebat, quoque iam tunc cum in terris esset potestatem in omnes viuos & mortuos, ut de eis iussu, iudicium, & quidem æternu, nullaque appellatione suspendendum ferret, etiam si quamdiu viuit, eam potestatem velut gladium in vagina reconditum habuit: rediuius autem, sed enique ad dexteram Patris (ut sileam alia quæ D. Aug. 10. ciuit. c. 1. vocat. *media iudicia*, quæ à Christo vsque ad diem nouissimum in viatores occurrere celebrantur,) eam exercuit in iudicio particulari quorumvis ex inde obeuntium: & illusterrimè ac magnificentissimè summòque cum apparatu, tantam maiestatem decente, exercebit in vniuersali iudicio, in mundi clausula. Vtque ille huius potestatis actus, ut ipsa potestas, cuiusque obiectum, plenè innoteat, & personas ac materias Christi iudicio subiectas vel subiectibiles deprehendamus, attingendus est; sed cum ea temporatione quam initio proposui.

Prim

Prior eius actus, siue particulare iudicium, astringitur, & Christo vendicatur.

637 Particulare aliquod iudicium, vniuersali iudicio præuium, mox ab hominis morte institui, non expectato mundi fine vt decernatur vnicuique quod iustum est, siue salus, siue damnatio, de fide est. Ita enim ferunt illa cap. 11. *Ecclesiastici facite est coram Deo in die obitus retribueret vnicuique secundum opera sua.* Item, *in fine hominis, & damnatio operum illius.* Patres, & reuelationes varias, ac rationes in hanc rem, adducit Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 4. In hoc turpiter errauit Lactantius, homo diutior quam solide peritus rerum fidei, 7. instituit. cap. 21. negans iudicium ferri de animabus ante mundi finem: donec tempus adueniat. Sed hic error, qui non Lactantij solus, sed aliorum quoque nonnullorum veterum fuit, vt videre est apud Bellarminum lib. de Beatitud. 5. cap. 1. Serarium lib. 2. Contra Paccium cap. 1. & 2. damnatus est ab Innocentio III. c. *Apostolicam* de Presbitero non baptizato & a Benedicto 11. in Extrau. quam refert Calisto V. *Beatitudos* heresi sexta, & ab Eugenio 4. in Concilio Florentia: sess. vltima, in litteris vniouis. Nec est quod hoc loco fusiùs conuclatur, quia ex immuneris Scripturis, sensuque Ecclesiæ, & Patrum, ac rationibus, obtritus iam pridem est à Bell. cit. & ab aliis apud Coccium tom. 1. l. 3. art. 2. Sub his autem terminis quos dixi, hoc est quod fiat iudicium particulare ante vniuersale, probatur diligenter à Thyraeo lib. de Iudic. partic. per prima sex capita. Hoc igitur est planè certum, & ex fide.

Sed non adeo certum est, an hoc iudicium sit actus iudiciariæ potestatis Christi Domini. Negat Petrus Lucensis, lib. de doctrina bene moriendi cap. 3. quæstio 8. Ambigit Bellarminus lib. 2. de Purgat. c. 4. Est tamen probabilior, & magis pia sententia quæ id affirmat, cum S. Thoma 3. parte. q. 59. art. 4. ad 3. Subscribunt Suarez ibidem disp. 52. sect. 2. Thyraeus lib. de Iudicio particulari c. 19. Peltanus l. de Purgatorio c. 2. Philippus A cruce Tract. de Purgat. §. 9. num. 3. Mare. Carillus in Bullam Defuncto. parte 1. c. 8. n. 3. Præpositus 3. parte q. de Purgatorio num. 26. Sane si pater omne iudicium dedit filio, manifestum videtur, dedisse quoque illi iudicium particulare; quod est aliquod, & quidem maximi momenti iudicium. Nec quod censuit Bellarm. lib. 2. de Purgat. c. 4. enervatur hic locus, cum dicitur illud *omne*, posse sufficienter exponi de omni persona: quia omnes personæ à Christo iudicabuntur in mundi fine. Hoc inquam non enervat vim loci propositi, ad probandum Christo committi iudicium particulare. Nam omne iudicium, non tantum exprimit omnes personas, sed, multo iustius omnem materiam, & causam pro qua persona quæpiam sit iudicanda. Itaque cum iudicium particulare sit præiudicium ad vniuersale, & in vtroque pronantietur de iisdem personis & causis; in vno quidem scorsim & diuisim, in altero autem coniunctis omnibus simul personi & causis; non videtur negandum, quin Pater vtrumque illud iudicium Christo dederit: atque adeo admittendum est, Christum in iudicio quoque particulari; iudicem agere. Quod ex Patribus,

Theoph. Raynandi de attrib. Christi.

disertè agnoscit S. Cyprianus lib. de mortal. dicens, hominem hinc abeuntem, præmiū vitæ & fidei, Christo iudicante accipere. Astipulatur Innoc. III. lib. 2. de contemptu mundi c. vltimo exponens quatuor Christi aduentus; duos visibiles, vnum in carne, alterum in mundi fine; & duos invisibiles, vnum ad sanctificationem, & alterum ad particulatim iudicandum vnumquemque in obitu suo.

638 Non debet quoque videri inutile, suffragium quod in hanc rem à visis quibusdam diuinis & reuelationibus petitur. Sic enim Vdo Præsul Magdeburgensis apud Nauclerum 2. parte Gener. 34. Christo præsentatus, & apud eum accusatus, tandemque condemnatus ab eo per visum fuit. Aliud item iudicium in causa S. Sidonij Aruernensis Episcopi à Christo factum, exhibet Gregorius Turonensis lib. 2. Historiæ Franco c. 23. Item apud Cantipræanum lib. 1. Apum cap. 3. n. 4. Per visum obiectus est Christus, viro sanctissimo Conrado Hildemensi Episcopo, prædens iudicio de anima Episcopi nequam, qui exautoratus & omnibus Pontificalibus vestimentis coram Christo exutus, raptus est ad Tartara solis peccatis contextus, acclamantibus dum raperetur sanctis Angelis, aliisque Christo assidentibus in eo iudicio, *dum tempus habemus, operemur bonum.* Per pulchram visionem cuiusdam ætate Constantini exhibitam, qua particulare iudicium demandatum Christo proditur, refert Raderus ex Menæis 21. Noueb. Videndus S. Antonnius 3. p. tit. 23. c. 10. §. 6.

Denique congruentiæ & rationes propè omnes, quæ pro iudicio vniuersali per Christum faciendo proferuntur, hic ferè etiam locum habent: maior scilicet Christi honor, & vt agnoscat ab omnibus eum fuisse vniuersalem negotiorum gratiæ & salutis humanæ arbitrum, secundum Deum: Cedit quoque hoc non parum in bonorum lætamen, & impiorum cordolium; dum vident ij quidem cui contemnuntur sint, quia sunt compassi, & sicut ipse multa perpassi; pro quibus suauis accipiunt præmiū, decernente eorum primicetio quem in vita vniuersæ habuerunt ducem. Impij verò quàm iustè iudicem sustinent, quem per vitam despectui habuerunt. Et hoc modò, mysticè valet quod Innocentius 3. l. 2. de contemptu mundi c. vltimo. Christum Dominum omnibus morientibus obitici existimat, specie crucifixi, tam bonis quàm malis: Nempe bonis monstrantem vnde salui sint facti; malis verò insultantem, & exprobrantem; cum peccata quantumvis abdita quæ nefarie ad miserunt, tum maxime ingratitudinem teterrimam quæ tot beneficiorum imbris, ipsaque imprimis Christi passione sunt abusi. Congruentissimè igitur Christus, huius iudicii potestatem accepit. Eoque magis vrgeri videtur ad tribuendum Christo hoc particulare iudicium, quia vniuersale, non est nisi approbatio & promulgatio sententiæ in particulari iudicio latæ. Ac proinde totus negotij salutis nostræ cardo, vertitur in iudicio particulari, multo magis quàm in vniuersali. Itaque si Christo iudicium vniuersale congruè tribuitur, propter rationes aliquas, non videtur dubium, quin illæ æquè saltem militent pro iudicio particulari.

Evertuntur fundamēta, quibus aliqui Iudicium particulare Christo adimunt.

639 Nec qui Christo hoc iudicium adimunt, & Angelo cuiusque tribuunt, probabiliora proferunt, quam quæ pro Christo adduximus. Angelo custodi id tribuit Henricus de Alia, & ex eo Sybillanus in speculo. Sed nihil adducunt ad id confirmandum S. Michaëli tribuit Viegas in c. 12. Apocal. commentario, 1. sect. 18. num. 7. inde ducto argumento, quod Ecclesia in Officio S. Michaelis, & Missa defunctorum, dicat eum præpositum fuisse à Deo suscipiendis animabus, & representandis in lucem sanctam. Item quia eam ob causam, videtur pingi cum gladio & statera, quæ sunt iudiciariæ potestatis signa. Eoque referri potest, quod in narratione militis rediui, quam ex Hamartolo refert Racterus in Mæncis 28. Aprilis, memorantur libripendes à quibus exeunt animæ appenduntur, administrati scilicet vel supra fecti S. Michaëlis. Aliter idem probat Serarius in c. 5. Ioh. q. 45. propof. 3. ubi iudicium particulare S. Michaëli commissum affirmat, per se, vel per subdelegatos ab ipso Angelos exerceri. Et probat, quia nihil est in huiusmodi iudicio, quod vim Angeli effugiat. Nam & discurrere causas morientium potest, iis inditis per seipsum speciebus in obuentium intellectu, quibus adigantur assentiri, verèque agnoscere, id abs se patratum. Et propterea potest penam aut præmium condignum iuxta diuinas leges decernere, ac pronuntiare sententiam. Quod si potest id præstare Angelus, decentissimè videtur ut id Deus illi permittat; nec ad id Christum destinet, cum soleant magni Principes, patua & obscura iudicia, exercere per ministros, non per seipsos. Cum ergo Christus, generale iudicium per seipsum sit exerciturus, & in eo approbaturus particularia iudicia, congruum videtur; hæc à Ministris obita existimare, per quos etiam solet Deus exequi quæ spectant ad homines, & res mundanas. Et nemo sapè negare potest, alium à Christo fuisse particularium iudiciorum præsidem, ante Verbi ad nos aduentum. Quidni igitur nunc quoque sit alius?

Hæc sunt quæ pro alio quàm Christo iudiciis particularibus præficiendo, proferuntur: quæ tamen leuia sunt, nec æquant probabilitate, quæ pro Christo protulimus. Nam S. Michaëlem esse præpositum suscipiendis animabus, non quibusvis, sed iustorum tantum; idque per se, vel per subdelegatos à se Angelos exequi, lubens concedo. Et confirmari potest illis apparitionibus quas collegit Albertinus opusculo de Angelo Custode c. 16. excepturum & deducturum à custodiis Angelis sanctarum animarum. Nam quamuis non deducant per motum localem, tamen astant corpus deferentibus; cum tunc maximè agatur earum salus & adesse Satanæ impetum, ac suorum, pulchrè tradit Origenes hom. 6. in psal. 36. *in fine*. [Eo tempore cum anima separata à corpore, & occurrunt ei peccatores demones, aduersæ potestates, spiritus æris huius qui eam volunt detinere, & reuocare ad se; si quid in ea suorum operum gestorūque cognouerint. Venit enim ad vnamquamque animam de hoc mundo exeuntem princeps

huius mundi, & aëreæ potestates, & requirunt si inueniant in ea aliquid suum: si auariciam inuenierint, suæ partis est: si iram, si luxuriam, si inuidiam, & singula quæque eorum similia si inuenierint, suæ partis est, & sibi eam defendunt, & ad se eam trahunt, & ad partem eam peccatorum declinant. Si verò aliquis imitatus est illum qui dixit, *ecce venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*, si se aliquis ita obseruauit, veniunt quidem isti peccatores, & requirunt in eo quæ sua sunt, & non inueniunt, tentantur nihilominus ad suam partem violentè eam detorquere, sed Dominus eripiet eam à peccatoribus. Et fortè propterea iubemur cum quodam mysterio, etiam in oratione petere, dicentes; *Sed libera nos à malo*.]

640 Hæc igitur de SS. Angelorum in eo articulo studiis erga animas, iata sunt. Et quia inter Angelos omnia sunt ordinatissimè, non dubium quin hæc ministeria obeant cum subordinatione ad aliquem superiorem Angelum, tanto negotio præfectum, qui convenientissimè affirmatur esse S. Michael, tanquam summus Christianæ Ecclesiæ protector, & inter cælestes Spiritus eminentissimus. Hæc igitur lubens do: sed longè aliud est, S. Michaëlem esse eo modo præpositum sanctis animabus suscipiendis, & representandis in lucem sanctam; aliud verò exercere iudicium particulare omnium animarum, tum sanctarum, tum reprobarum. Argumentum verò ductum ex pictura cum gladio & statera, est planè inane: quia Theologia Symbolica, iuxta S. Dionysij effatum non est argumentatiua. Et constat hæc esse Symbola; gladium quidem certaminum iudicii huius principis cælestis militiæ aduersus Satanam, pro Ecclesiâ & animabus iustis; staterem verò ministerij quod per se suosve subdelegatos exhibet, aptans & disponens animas, ut compareant in particulari iudicio; etiam si iudicium illud non exerceat. Quamquam hæc statera appositio ad S. Michaëlis picturam, videtur inuentum merum pictorum, ex eo ductum, ut Molanus notauit l. 3. de Imagin. cap. 39. quod in scripturis, iudicium solet trutinæ vel stateris comparari, ut apud Iobum c. 31. *appendi me in statera iusta*. Sed præsertim Danielis 5. ubi Baltasar dicitur, *appensus es in statera iusta, & inuentus es minus habens*. Quia igitur iudicium in Scripturis per staterem exprimi solet; pictores quibus omnia licere videntur, ex errore de iudiciaria potestate S. Michaelis, libram illi appinxerunt. Nec tamen hæc pictorum licentia fuit vniuersalis. Nā apud Græc. lib. Deo vero Christo ipsi tributa est, ut habetur ex Damasc. Orat. de defunctis, qui sic scribit. [Deus & Dominus noster iustus est, imo quod dictu verius, ipsemet iustitia, & sapientia, & bonitas, & virtus. Idcirco ut iustus remeueret inopi largiret, ut sapiens corporum commutandorum negotiationem exercebat; ut potens, fortem conculcabit, & infirmum roborabit; ut bonus, figmentum manuum suarum saluaturus est: nisi quis manifestè damnatus sit, aut rectam fidem respuerit, in cuius trutinā, lanx sinistra ob grauitatem multum deuegat. Aiunt enim viri diuinitus illustrati, quod cum exhalamus spiritum, quasi in libram humana opera probantur. Et si lanx dextera alteram superexcedat, manifestum quod is cuius opera examinantur, in dextris refoellabitur. Sin

Sin utraque equaliter pendeat, vincet tamen omnino diuina misericordia: quin etiam ut Theologi referunt, si sinistra patrum vergat, misericordia Dei totum adimplebit. Ecce tria diuina Domini iudicia, primum iustum, secundum verò misericors, tertium denique plus quam misericors. Addere licet ad hæc quartum, quando mala opera multum præponderant.]

Quamuis autem in historia Petri Telonarii intertexta vitæ S. Ioannis Elemosinarii, hæc citata à Damasceno, taceatur quis bilancem teneat: vides tamen libram hæc à Damasceno, non Angelo cuiquam, sed Deo, vel Christo dari. Rupertus pereleganter lib. 9. de process. Spiritus Sancti c. 7. Christo stateram iustam, & binas misericordie ac iudicii lances accommodat, & conicit S. Ildorus in exhortatione ad penitentiam rhythmicè conscripta, ubi sic Christum affatur.

Annalibus referatis nudabuntur publice.

Omnium hominum fallæ cogitationes impij.

In statera tu liberabis omnia in pondere.

Appenso bono vel malo. Pars hæc operarium

Vendicabit, quæ momenti lance declinauerit

Quid agam si pondus mali læus iactauerit?

Vides S. Ildorum, Christo ipsi stateram ad animas appendendas tribuere, iuxta illud, Spirituum ponderator est Dominus. Quod allegans Marcus Eremita lib. de lege Spirituali cap. 89. ait, idcirco dictum, quia Deus meretur & trinitat omnem intellectum. Id quod maxime præstandum est in iudicio. Videturque eodem refertur, quod Iobius apud Photium Codice 122. Trinitatem cum statera confert. Possemus ergo retorquere argumentum, & ex eo quod statera, Deo (vtrique carne vestito), tributa sit à Græcis; colligere, particulare iudicium non à S. Michaeli, sed à Christo Domino obiri. Hinc euerfa manent omnia argumenta auctoris primò allegati.

Quæ verò addebantur ex Serario, ad summum probant, potuisse non incongruè S. Michaeli, aut alij cuiquam Angelo demandari hoc iudicium. Sed Deus qui omne iudicium Christo dedit, non astringitur congruentiis nostris: nec debemus iudicium particulare in quo salus æterna vertitur, rem tantulam, & Christo minus dignam arbitrari in lege noua: quod facit Autor cum quo agimus. Qui item non rectè argumentatur ex tempore Christum antecessente, quasi quia tunc Christus, qui non erat, non obibat iudicium particulare, nunc quoque obire illud non debeat. Est enim perspicua disparitatis ratio. Præterquam quod gratis assumitur, iudicia particularia ante Christum fuisse S. Michaeli demandata: cum receptius sit ea tunc Deum obiuisset per seipsum, ut Thyraus lib. de particulari iudicio cap. 18. rectè censuit. Dissimulo quod Autor cum quo nobis res est, tribuit Angelo facultatem imprimendi per seipsum species intellectui animæ iudicandæ, quod puto falsum: etiam si quia Deus ad nutum Angelij supplet eius hac in parte inefficaciam, & eiusmodi species imprimit, tribuatur interdum Angelo ea operatio. Quare ratum esto, quod diximus, longè verisimilius Christum Dominum statui iudicem in particulari iudicio, quam Angelum.

Quomodo Christus, tot iudiciis obcundis, par esse possit.

641 Difficultatem tamen aliquam facere circa hoc videtur, finitas Christi localis, & conclusio intra cælos ad dexteram Patris usque ad mundi finem. Si enim Christus cælis concluditur, quomodo tot animæ per singula, præfictim tempore pestis (inquit ex Henrico de Albia Sibyllanus decade 1. cap. 2. quæst. 9.) tot terrarum diffundissimarum locis linquentes corpora, iudicium ab eo possunt excipere. Ut autem cælos penetrent animæ, ibique sistatur iudici, nullo colore dici potest de animabus reproborum. Sed neque de aliis nondum plene purgatis, est verisimile, quod cælos ingrediantur adhuc coinquinatæ. Et quamquam conclusio Christi in cælo, talis non sit quin Christus aliquo raro euentu, personaliter aliquando ad terras veniat, ut plene Mendosa q. 5. Scholastica à num. 16. & Suarez Tomo 2. 3. part. disp. 5. 1. sect. 4. Tamen ut dicamus accidere in singulorum obitu, nemo non videt absurdum fore. Eset enim Christus perpetuò extra cælos, & in continuo motu, diuersis ac repugnantibus motibus subisset, ut ad tam multos tam variis diffundisque locis efflantes animas, occidere, deque eis iudicare posset. Itaque iudicium particulare, cum Christi finitate locali pugnare videtur. Præterea attentio ad tot tamque diuersa iudicia simul exercenda, desiderabitur in Christo homine: atque adeò finitum intellectum, & vim attendendi finitam habente. Non licet porro ob has difficultates, fingere Christum vti ad hæc iudicia ministerio Angelorum, Christi auctoritate iudicantium: ut Reges per suos ministros iudicant; de quo Peltanus anceps est lib. de Purgat. cap. 2. Imo videtur ita asserere Magal. in cap. 6. Iudic. sect. 1. annotat. 7. & Serarius in cap. 5. Iosue q. 45. Non est inquam id admittendum. Nam rationes quibus astruximus, hanc potestatem Christo competere, enervarentur: & omnia proximè de Christo iudice constituta, corruerent.

Vidit & optimè expedit hanc difficultatem Abulenſis in cap. 44. Matth. q. 239. dicens, Christum ad vniuscuiusque obitum, adesse iudicem non per localem præsentiam, sed secundum efficaciam, qua vnicuique animæ statum suum patefacit; & intellectualiter eam sustollit ad percipiendam operibus commensam sententiam, quam agnoscit Christi auctoritate ferri. Nec est timendum attentioni Christi, cum hac omnia, non naturali virtute, sed supernaturali cuius nullus est terminus, perficiantur. Ad eum igitur modum, Christus de omnibus, quantumlibet in locis diffis, & simul innumeris obeant, fert iudicium. Et hoc est quod accommodatè ad caput nostrum, & humano more rem explicando, dicunt interdum Patres, animam deduci ad Christi tribunal. Non enim agunt de locali deductione ad Christum, quæ rectè in ratione dubitandi explosa est: Neque etiam intendunt, Christum cum throno suo iudiciario venire ad quamlibet animam; quod rectè quoque monstratum est absurdum esse. Agunt igitur dumtaxat, de deductione intellectuali, qualem exposuimus: ita ut quamuis animæ quæ iudicium subit, humanitatem Christi

non videat; sustollatur tamen ad excipiendum prædicto modo Christi de ipso iudicium. Quod nego animam quæ iudicium subit, Christum videre; nolo vniuersaliter accipi. Plerisque enim purioris vitæ personis, id gratiæ diuinitus indultum est, vt Christi intellectuâli conspectu in excessu è corpore fruenterent. Nec est improbabile, aliquibus quoque reprobis, ad maiorem confusionem accidere, vt iudicem iuste succensentem, cogantur intellectuâliter conspiciere. Igitur illud dumtaxat affirmo, ad rationem iudicij particularis, eiusque plenam consummationem, non exigi, vt index conspiciatur. Si vero contingat eum intellectuâliter conspici, (quod non putamus semper contingere, quicquid è contratio asserit Thyraus l. de iudicio particulari c. 2. §. 2. à n. 6.) aio id per accidens se habere ad iudicium, esseque ei planè aduentitium, nec vnâ computandum.

Qua specie, Christus iudicium particulare obeat, & à quo tempore obeat.

642 Non puto tamen, tunc Christum, (vt Innocentius III. asseruit) obici specie crucifixi. Id quod etiam tradere videtur Autor Homilie de eunibus in Emaus in fine, apud S. Bernardum. Glossans enim verba illa, & apparuit Simoni, interpretatus Simonem, obediens, subdit. [Videte ne forte propter nos dictum sit, qui specialiter filij sumus obedientiæ, qui sapientibus & insipientibus debitores sumus, sine contradictione vocis, sine rancore murmurationis obedire. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, magnum letitia cumulum parturiens obedientibus, quia Dominus apparuit Simoni, & ipsi soli speciali prærogatiua præ omnibus. O si deuota mentis memoria reuoluamus, quam dulcis sit eius apparitio obedientiæ filiis, in illo agone terribili, & in illa hora miserabili, vbi cogitur anima à corpore separari. Non præsumimus, quæ nescimus asserere; possumus tamen pijs imaginationibus tale aliquid cogitare. Fortè aliquibus nunc apparere Christus, cum vexillo obedientiæ & ineffabili exultatione, exhalaret obedientis animam in illa tribulatione; & his posset sermone inationibus consolari: Ne timeas fili obedientiæ, ne timeas intueri manus propter obedientiam cruci affixas: considera pedes expositos fixuris clauorum, & latus lancea perforatum. Attende quod propter obedientiam mortuus sum; & si propter fragilitatem humanæ conditionis, obedientia tua sit minùs aliquid perfectum habens, volo vt plenitudo meæ obedientiæ, sit tuæ minùs sufficientis obedientiæ supplementum. Quid in illa hora potest esse suauis tali consolatione? quid imprimi potest humano cordi dulcius? Ponite hæc super corda vestra filij obedientiæ, gaudete & exultate, quia surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.] Apparere Christum hac specie inter iudicandum, non existimo: negauitque etiam Dionysius Richelius Dialogo de iudicio animarum art. 11. Et ratio est, quia species illa, statui Christi nunc glorioso minùs quadrat. Obicitur ergo Christus, specie iudicis, vel vltoris, vel præmiatoris. Id quod produnt pleræque visiones iudiciorum particularium, quibus scatent Ecclesiasticæ historiæ.

Illud insuper de persona iudicis queri posse

video, à quo tempore Christus exercuerit potestatem hanc iudiciariam, quam à primo momento conceptionis nactus erat, cum vnus eius titulus esset vnio. Non enim eam videtur exercuisse in toto tempore vitæ mortalis, quia per tempus illud, iudicandus venit, non iudicatur: valèteque vniuersaliter de eo quod scriptum est, non venit vt iudicet mundum, sed vt saluet mundum per ipsam. Quod autem eam exercuerit ex quo sedet ad dexteram Patris, est extra dubium, si supponamus quod hanc potestatem sit nactus; eamque aliquando exercet, quod præmissum, & magis pium, & probabilius est. Tota itaque dubitatio est, de tempore à Resurrectione ad Ascensionem: & multo magis de tempore mortis Christi. Asserit de vtroque illo tempore Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 32. sect. 2. in fine. Thyraus lib. de iudicio particulari c. 3. Ego de tempore quod à puncto Resurrectionis ad Ascensionem vsque intercessit, facile assertor: quia ex eo tempore, Christus iniuit possessionem regni cuius portio est potestas iudiciaria. Nec occurrere potest ratio illa, cui dicamus, negandum esse Christo per tempus illud, exercitum huius potestatis. De tempore autem tridui mortis, non puro veram, quod Christi anima exercuerit hanc potestatem, quia tunc non erat completus in termino, nec inuagregni Ecclesiæ possessionem.

Obis erga omnes eum subsecutos, & quomodo.

643 Ex his expedita manent, quæcumque ad personam iudicis & alia ex parte eius tenentia, in iudicio particulari interueniunt, de prærolatione sententiæ, de qua dicam communiter cum subiecto iudicium subeunte. Hæc est omnis homo post Christum mortuum, ne potius quidem qui absque baptismo excedunt, exclusi. Restringo me ad homines: quia Angeli, quamuis iudicium particulare suum iam subierint, iudice Deo, hique ad vitam, illi ad æterna supplicia sint additi: tamen per se liquet, huiusmodi eorum iudicium quod orbis initio factum est, non potuisse à Christo peragi. Ad nos hinc, de functionibus iudiciariæ Christi potestatis differimus, non vniuersè de iudicio quocunque, celebrato diuinitus. Eademque ex causa, è numero personarum subiuentium Christi iudicium particulare, eximendæ sunt personæ vitæ functæ, ante Christum; de quibus iudicatum est à Deo, non à Christo qui nondum inerat.

Omnes igitur Christo posteriores, hinc erat iudicio subiacent, sed diuersimodè. Nam animæ puerorum expiatorum, Cælo inferuntur per Christi meritum, absque vilo examine. Et similiter animæ puerorum in expiatorum, iudicium meræ damnationis subeunt, citra vllam dissolutionem. Intelligunt enim se in æternum excludi à gloria, auctoritate Christi, qui gloriæ mystagogus (vt sic dicam) constitutus à Deo, atque ab ea pro potestate, quotquot sacramento regenerationis in expiatos hinc excedere contigerit. Et hoc iuxta principia de horum puerorum damnatione, quamuis absque cruciata, imò & absque tristitia sensu, est verisimilius: rectèque asseritur à Thyraeo l. de iudicio particulari c. 9. & à Suare Tomo 2. 3. partis disp. 32. sect. 1. Ceteræ omnes animæ, iudicium dissolutionis subeunt.

eunt: Idest, sustolluntur diuinitus ad agnoscendum, quibus operibus hæc illave retributio auctoritate Christi reddatur, bonis optima, sed in teruentu purgationis interponenda, si ea egeant ob peccatorum inextinguibilium minutias, vel ob superstitem reatum; Malis pessima & vitæ proportionata. Et hoc est quod apud S. Bonifacium Epist. 21, in reuelatione verè mirabili, proditur de virtutibus & vitiis in egressu, animarum inclamantibus. Adscribo patrem fusoris orationis, [Aiebat, seipsum omnia audisse flagitiorum propria peccamina quæ fecit à iuuentute sua, & ad confitendum aut neglexit, aut obliuioni tradidit, vel ad peccatum pertinere omnino nesciebat, ipsius propria voce contra illum clamasse, & eum diuinitus accusasse; & specialiter vnumquodque vitium, quasi ex sua persona in medium se obtulisse, dicendo, quoddam; Ego sum cupiditas tua quæ illicita frequentissime & contraria præceptis Dei concupisti: quoddam verò; Ego sum vana gloria, quæ te apud homines iactanter exaltasti. Alio; Ego sum mendacium, in quo mentiendo peccasti. Alio; Ego sum otiosum verbum, quod inaniter locutus fuisti. Alio Ego, visus quo videndo illicita peccasti. Alio; Ego contumacia & inobedientia, quæ senioribus spiritalibus inobediens fuisti. Alio; Ego torpor & desidia in sanctorum studiorum neglectu. Alio; Ego vaga cogitatio, & inutilis cura, quæ te supra modum siue in Ecclesia, siue extra Ecclesiam occupabas. Alio, Ego somnolentia, quæ optatus tardè ad confitendum Deo surrexisti. Alio; Ego iter otiosum, Ego sum negligentia & incuria quæ detentus, erga studium diuinæ lectionis incuriosus fuisti; & cætera his similia, omnia quæ in diebus vitæ suæ in carne conuersatus peregit, & confiteri neglexit. Multa quoque, quæ ad peccatum pertinere omnino ignorabat, contra eum cuncta terribiliter vociferabantur.]

Hoc est, quod his aliis verbis dixit Eucherius hom. 8. ad Monachos num. 11. [Cogitemus qui luctus erit negligentiam animæ ex hoc corpore discedenti, quæ angustia, quæ caligo, quæ tenebræ; cum ex illo aduersarij numero, prima occurrere. ceperit conscientia, diuersis circumiecta criminibus. Ipsa enim remotis omnibus probationibus, ipsa ingerenda oculis nostris, vt nos & conuincat probatio, & confundat agnitio. Non vlli licebit, vel celare aliquid, vel negare: vbi non de longè alcundè, sed penitus processurus est, accusator & testis. Quamobrem vt futuram illam confusionem, ex præfenti quæ inter homines euenire solet, confusionem conciliamus; cogitemus si alicui nostrum, inter nos obicerentur delicta & occulta sua, quemadmodum & cordi intrinsecus nota sunt, verè dico, communes omnium vultus ferre non posset: Et quid faciet infelix anima, quando cum opprobriis & fœditatibus suis Angelorum fuerit conspectibus præsentata? At verò illa anima quæ benè cursum suum dixerit, quæ Christo in senioribus suis obtemperauit, quæ professionem suam per omnia custodierit; non timebit illius horæ necessitatem: exire de huius corporis habitaculo ita sibi videbitur, quasi post longas carceris tenebras producat ad lucem: quasi de aliquo obscurissimo specu, in aulam regiam introducat: quasi de lacu miseriæ, & de luto facis abstracta, speciosis ac splendidis

vestibus induatur, atque inter florum & aromatum suauitatem, miris reficienda odoribus collocetur. Recordemur quàm iucunda sit quies, quàm delectabilis repauatio, post depositum alicuius grauissimi oneris falcem. Quàm dulce sit post longæ captiuitatis catenas, ad charam patriam recuperata libertate remeasse. Quàm preciosum sit, post multæ navigationis pericula, ad optatam terram, atque ad portum desiderabilem peruenisse. Atque ex his colligamus, & cognoscamus, quàm iucundum erit, comite bona conscientia, ad vera & solida gaudia, atque ad Angelorum transire consortia; & ad illam vitam conscendere, vbi nulli erunt labores, nulli dolores; nulla damna, nulla incommoda; & quod supra omne bonum est, nulla peccata, sed æterna innocentia, inuiolata iustitia, inconcussa securitas, ac sempiterna felicitas.]

Tempus obeundi iudicij particularis, regulariter loquendo, mortis momentum.

644 Neque tamen exigitur ad id iudicium subeundum, longa mora: Quamuis enim dicta, cogitata, facta omnia, (omissionibus culpabilibus inter facta annumeratis,) obiciantur intellectui animæ quæ subit iudicium, & plerumque cumulus actuum illorum, siue bonorum, siue malorum, immensus videatur; facile tamen est Deo, ita roborare intellectum, vt omnia illa pro quibus talis vltio vel compensatio rependitur, in momento deprehendat. Et ita planè contingit, regulariter loquendo. Cum primum enim abrupitur vitta aurea, & anima corpori conferi desinit; quod fit in momento vitæ hominis extrinseco; illic anima subit hoc iudicium, etiam priusquam è corpore abscedat: quod non fit nisi in tempore, cum fiat per motum localem. Ratio est, quia in eo momento, in quo dissoluitur vnio animæ cum corpore; anima est extra viam: & succisa est arbor, ac in quamcumque partem ceciderit, ibi esse in æternum debet. Fit autem aliquando conscientia status sui æterni vt notum est. Quidni autem eam notitiam, cuius omnino debet particeps esse accipiat confestim? At in ea perceptione status sui, facta per Christi auctoritatem, consistit subitio huius iudicij. Igitur rectè constitutum est, illud in momento mortis subiri. Et quamuis in illo ipso momento, anima pura, fiat beata; quæ verò purganda vel æternum crucianda est, iam tunc pœnæ suæ subiaceat: Tamen satis est, quod prius naturâ, sententia præcedat pœnam aut præmium: etiamsi alterutrum sit in eodem temporis instanti, cum subitione iudicij, quod dixi perfici in mortis momento, non postea.

Contrarium pro damnatis sensisse videtur Eucherius hom. 1. ad Monachos num. 2. verbis illis. [Quid inter hæc, cum eam ceperit an definitam sententiam, & immobili lege defixam importunus depositi exactor abstrahere, & hinc inde sultare, & insistere infernalium diræ facies ministrorum? Quid erit cum ab apparitoribus mortis, per hunc vastum aërem separati, & per semitas tenebrarum abduci trans diem ceperit, & nequaquam remeabile iter agere per fines illos, vbi ipsa lux deficit: Cum peregrina vbique anima, comitante malorum suorum tristi agmine, viderit se per extremas mundi oras, in illud inane ac vacuum cadere de mundo; atque illud

magnum

magnum chaos quod vitæ mortisque regionem discernit, intrare; & vitales auras, naturæ ipsius exul amittere? Cum rebus humanis vale ultimum dicens, mortem ante se habens, & vitam post se relinquens, in illud horrendum, & & vix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuersis avaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quantum perdidit precium, tantum exceptura supplicium? Cum ad hæc itaque crudelis custodiæ peruentum fuerit loca, ubi iam futuri pœnarum iudicii ipsa sui expectatione desæuiet, ne dicam aliud solus mœror exercuciabit animam vniuersis solatiis destitutam, sola torquebit cogitatio desperatam, solus metus examinabit attonitam: & quia ibi iam nulla erit parandi victus aut vestitus sollicitudo, nulla laborandi, militandi, agendiue occupatio, nulla facultatis aut honoris ambitio, solus meum omnibus aliis curis vacuum intollerandus reddendæ rationis terror implebit, solum ac totum iudicii pondus, capillis sensibus imminebit. Non assentior. Iam enim in abitu e corpore, reddita est ratio. Iam iudicii fulmen detinuit in ipso mortis momento, non autem postea. Ee multo minus autem.

Quæ iudicii huius, celebrationem ante mortem sonant, spectant ad animæ exitum angustias. Hæc quæ.

645 Proferuntur quidem aliquæ narrationes iudiciorum, celebratorum priusquam anima corpore solueretur: contestantibus hijs qui obibant, se iusto Dei iudicio damnatos esse. Videtis S. Gregorium 4. dialogo. c. 38. & Bedam lib. 5. historiæ Anglicæ c. 14. & 15. sed hoc ad præconceptionem status mox subsequenti, vel ad desperationem infelicitum huiusmodi capitum pertinet. Omnium certe, summæ in eo articulo sunt angustia, cum anima est sui compos, & sibi merito metuit. Egregiè id tradit Eucherius hom. 1. ad Monachos, verbis illis. [Quam tardè miseram animam malorum suorum poenitebit, cum die ultimo superueniente, separari se à corpore suo viderit; cum sibi in finem claudenti oculos, nigrescere & horrescere sempiterna nox ceperit: cum iacere ante se vacuum salutis ac lucis infelicem commisionem suam viderit, incontentem pariter ac deceptorem, cum quo de arena mundi huius per flagitium suum victa discessit: cum ceperit ab eodem iam diuulsa, immanes & inanes dare super eum planctus, & dicere; ubi sunt animositates & cupiditates tuæ, quibus huc vsque impatienter arsisisti, & arsura iugiter congregasti? Ecce transierunt illa omnia tanquam vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Væ mihi o anima: ad tam perditum vas, velim nolim reditura sum, & propter fugitiuas voluptates, nunquam effugiendis cum eo vaporibus confestimanda.]

Insigniter quoque de angustias animæ corpus deferentis, philosophantur Antistites in Epistola ad Ludovicum Regem, data è Synodo Carisiaca. (Habetur inter capitularia Caroli Calvi titulo 23.) Ibi Præsules prædicti num. 4. contestantur Regem, vt iuste ac pie se gerat. Et inter cætera proponunt ei, [illam horam quam cerni estis quia nullo modo poteritis effugere,

quando anima vestra de corpore exiet, ante mentis oculos ponite, quando totum mundum, & omnem potestatem, & omnes diuitias, & ipsum corpus derelinquet: & sine adiutorio viris ac filiorum & sine solatio & comitatu Diuodorum, atque Vassorum, nuda & desolata exiit, & quicquid cogitauit & ornare disposuit, hunc ætatem dimittit; sicut dicit scriptura, in die illa peribunt omnes cogitationes eorum; & videbit omnia peccata sua, & sentiet, videns Diabolum se confringentes & coardantes, & quicquid contra charitatem & fidem debuit, cogitauit, parabolauit, & fecit in isto seculo. & per dignos poenitentia fructus non emendauit, ante oculos semper habebit, & effugere volet & non valebit. Nam certum est, quia ad omnes homines, quando egrediuntur de corpore Diaboli.] Sunt ibi alia in eam sententiam sanè præclara.

Quia res est insignis, omnino moment, & ad vitæ compositionem opportunissima, placet in eandem sententiam, alios quoque Patres promere. S. Basilii Orat. de futuro iudicio. iuter opuscula S. Ephrem. [Pèpende (inqu) cogitatione extremum diem, o homo, Non enim tu solus seculum æternum vines; sed illi, que considera angustiam illam & suffocationem, & mortis horam, & sententiam Dei regentem, & Angelos festinantes, & animam in hisce grauiter perturbatam, quæ quæ a delinquente conscientia acerbè flagellatur; & ad ea quæ hic sunt, miserabiliter se conuertit; & inuitabilem longæ illius peregrinationis necessitatem.]

S. Ephrem cum sermone in eos qui in Christo obdormierunt, tum sermone de diuina retributione, sic scribit. [O anima mea, quamdiu hoc poenitentia tempus despicis, diem de die protrahens, cum tui exitus diem ignores, & vigilare tuique hinc decessus horam perspicere moncaris? Hæc mihi, quidnam obsecro anima in illa tui exitus hora facies, quando amici & noti, tuum lectum circumstant, tibi suppetias ferre nequeunt? Tu verò tristis & tremula, omnibus cum ipso misero corpore relicto, longum illud & molestissimum iter ingredieris, nuda & aperta, nihil tecum deficiens præter vitia, negligentiam, socordiamque tuam coarguentia.]

S. Gregorius 24. moral. cap. 17. [Electi cum semper iudicia districta pertimescunt, tunc tamen hæc vehementer metunt, cum ad soluendum humanæ conditionis debitum venientes, districto Iudici appropinquare se cernunt. Et fit tanto timor actior, quanto & retributio æterna vicinior. Ante oculos autem cordis, nihil inane tunc transuolat de phantasmate cogitationis, quia subductis è medio omnibus, & illum tantummodò considerant cui appropinquant. Crescit paor, vicina retributione iustitia; & urgente solutione carnis, quanto magis districtum iudicium iam iamque quasi tangitur, tanto vehementius formidatur. Et ex quæ sciunt nunquam se prætermisere, meminerunt formidant tamen illa quæ nesciunt; quia & delictis semet ipsos diiudicare, & comprehendere omnino non possunt, atque urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Vnde Redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruans speciem, factus in agonia

nia, cepit prolixius orare. Quid enim pro se ille cum in agonia esset, peteret qui in terra posset, ecclesia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostrae mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris ac formidinis patitur, cum per solutionem carnis, aeterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc inuenit, quod in aeternum mutare non possit. [Confirmat hoc c. 18. exemplis illultrium sanctorum, & addit. [Quid ergo facient tabulae, si tremunt columnae? Aut quomodo virgulae immobilis stabunt, si huius pauoris turbine, etiam cecidi quatuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore vindictae, etiam iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interueniente, concutitur, ut iure dici debeat; *Abominabilis fit ei pars in vita sua, & anima eius cibis ante desiderabilis.* Vel certe propter pauoris poenam, hoc quod illic subditur; *appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferus.*]

646 Petrus Damiani Opusculo 50. c. 6. [Pensandum est, cum iam peccatrix anima à vinculis incipit carnis absolui, quam amaro terrore concutitur, quantis mordacis conscientiae stimulis laecatur. Recolit verita quae commisit videt mandata, quae negligenter implere contempsit. Dolet indulta poenitentiae tempora sese inaniter percipisse: plorat immobilem districta ultionis articulum, inevitabiliter innere. Manere satagit, ite compellitur. Recuperare vult perditam, non auditur. Post terga respiciens, totius transactae vitae cultum, velut vnum brevissimum deputat itineris passum; ante se oculos dirigit, & insuaita perennitatis spatia deprehendit. Plorat itaque, quia intra tam breve spatium acquirere laetitiam potuit omnium saeculorum: desolet etiam, se propter tam brevis illecebrae voluptatem, inenarrabilem perpetuae suauitatis amisisse dulcedinem. Erubescit, quia propter illam substantiam quae vermibus erat obnoxia, illam neglexit, quae choris erat Angelicis inferenda. Iam radios mentis attollit, & cum diuitiarum immortalium gloriam contempletur, eam propter vitae huius inopiam perdidisse confunditur. Cumque sub se respicit oculos ad huius mundi conuallum, terramque caliginem, saper se miratur aeterni luminis claritatem, liquidò comprehendit, quia nox erat & tenebrae, quod amauit. O si rediitum poenitentiae tempus metiri potuisset, quam dura conuersationis iter arripere, qualia & quanta promitteret, quantis se deuotionum vinculis immodaret! Interea dum hebescentes oculi contabescunt, dum pectus palpit, rancum guttur anhelat, dentes paulatim nigrescunt, & quandam velut eruginem, contrahunt, pallescunt ora, membra cuncta rigescunt? Sunt haec itaque, & huiusmodi tanquam vicina morti praecedentia, famulantur officia, adfunt omnia gesta, simul & verba. Nec etiam ipsa cogitationes defunt, & cuncta haec amarum aduersus auctorem testimonium reddunt. Coaceruantur omnia ante respicientis oculos, & quae conspiciere refugit, coactus & inuitus attendit. Adest praeterea hinc horrenda Daemonum turba, illinc virtus Angelica. In illo qui medius est, liquidò deprehenditur cui parti iure possessio

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

vendicetur. Nam si pietatis in eo videntur insignia, imitationis Angelicae blanditiis oblinuntur, atque harmonicae melodiae dulcedine, ut exeat pronocatur: quod si eum sinistrae partemitorum nigredo, & foeditatis squalor adiudicet, intolerabili mox terrore concutitur, repentini impetus violentia perturbatur, praecipitanter innaditur, ac de miseræ carnis ergastulo violenter euellitur, ut ad aeterna supplicia iam cum amaritudine pertrahatur.]

S. Bernardus sub finem declamationis, in illud, *Ecce nos reliquimus omnia.* [Arceat faenum & deciderit flos, ipsa quoque fenestrae clauduntur, ut nihil ultra terrena valeat anima consolationis haurire. Denique arguam te, ait Dominus, & stauam contra faciem tuam. Quid illud confusionis erit, quid miseris, quid doloris, quando dissipatis foliis & dispersis, vniuersa nudabitur turpitudine, reuelabitur ignominia, sanies apparebit? Quando iam immortalis factus, aeternus ille conscientiae vermis, tota malignitate corrodet, sed non consumet animam infelicem, nec erit omnino dissimulationis locus, aut spes ulla consolationis? Quid enim causa est, quod ne modò quidem conscientiae stimulos sustinere aliqua, enus possunt, sed auertunt oculos cordis, & ad consolationes miseras conuertuntur, aut certe dissimulationibus aliquibus decipiunt semetipsos, & mentitur iniquitas sibi, nisi quod intolerabilis ille est cruciatus, licet adhuc blanditur spes, & extenuat omnino dolorem, dum sibi ipsi pro libito tempora metiuntur, & omne quod agunt, facile diluendum, deferendum, quae quod appetunt, temeraria praesumptione promittunt.]

Plenissime de his angustis S. Cyrillus Orat. de excessu animae. Sed quod nimia sint, ibi legantur. Eadem angustias attingit Hugo Ether. lib. de regressu animarum c. 9. & Iulianus Tolet. l. i. prognost. c. 7. addens è contrario, quorundam animas gaudio statim suffundi: idque testari exitum in hilaritate. Nimirum sunt qui ridet in die nouissimo. Exempla subministrat Cantipr. l. 2. Apum. c. 50. à num. 8. & Caesarius l. 7. c. 53. & 54.

Cur momentum mortis, sit huius iudicii tempus, regulariter tantum.

Ad has igitur angustias, vel morientium desperationem, refero eas narrationes quae referebantur, non ad iudicii celebrationem. Quod cum sit omnimodis irretractabile, non potest dici consummatum, quamdiu locus est poenitentiae, quae nemini negatur durante via. Dicebam porro haec valere regulariter loquendo: quia si in raro quopiam euentu, aliquorum in aeternum damnandorum iudicium, aliquando suspenditur ad tempus aliquod, (ut agnoscit Bellarminus l. 2. de purgat. c. 4. & Sibyll. decad. l. c. 2. quaest. 10. Meminique de nobili scorto cuiusdam Regis, prodere Satanam per os arpeptitiae.) Id certe extra communem ordinem est. S. Bernardus serm. 9. in psalmum 90. in fine, id ipsum videtur agnoscere de iudicio extremo, quod multo diutius dicitur. Sed ad rem. His item qui in malo statu obierunt, & postea suscitati miraculo ad poenitentiam leguntur, apud Raderum 24. Aprilis, necesse est suspensum fuisse iudicium. Quo eodem modo sentiendum est de

Rt illis

illis, quos volunt Sanctorum quorundam precibus ereptos ex in feris. Sed hæc raræ aues. Et multa in hoc genere fabulosa iactari, non videtur dubium. Nam quod de Traiano circumfertur, commentitium esse, Baronius anno Christi 119. Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 8. Suarez Tomo 2. 3. parte disp. 43. sect. 1. aliique graves Scriptores monuerunt. De Dinocrate quem S. August. l. 1. de origine animæ cap. 10. refert, & probabile censet, precibus sororis suæ S. Perpetuæ, cum in apostasia obisset septennis, ereptum fuisse ab inferis, & translatum ad requiem: de hoc inquam Dinocrate, potest esse alia ratio. Ambiguum enim est, ut ibi quoque notavit D. Augustinus, an parvulus ille fuerit baptizatus; & deficiendo à fide in tam humili ætate, non peccarit nisi venialiter: atque ita sororis precibus à solo Purgatorio sit ereptus. Ne ergo rarissimis eventibus, si forte quispiam eorum verè admittendus est obstat, resolutio posita; consultò addidi, eam valere regulariter, id est ferè semper.

Accommodanda ad hoc metrum, quæ de huius iudicii forma, populariter dicta, à Patribus.

647. Ad hanc normam exigenda sunt, quæ populariter & ad captum vulgi, fructuosamque eius commotionem, discessit S. Cyrillus Orat. de Excessu animæ, proponens formam, & modum, ac tempus iudicii particularis, longè aliter quàm hæcenus fecerim. Describit enim altercantes & sollicitos, hinc bonos Angelos, inde Dæmones, utris cedat animæ exeuntis prædæ; Tum subdit. [Quanto metu & terrore putas nimum consistari in illa die, cum videt terribiles, truces, immites, immisericordes, & feroces dæmones, tanquam atros quosdam Æthiops præfentes adesse; quorum vel sola facies quotiæ cruciari molestior est, quos aspiciens animus tumultuatur, ad Dei genios confugiens. Teneatur igitur animus à sanctis Geniis per aërem sublimis præteriens, invenitque quosdam quasi Publicanos ascensum custodientes; & ascendentes animos prehendentes, prohibentesque. Nam quisque Publicanorum, propria habet peccata quæ illis obiciat: alius perperam dicta, quæcumque ore & lingua commissa sunt mentiendo, iurando, & periurando: cum superflua, nugatoria, & vana verba, tum helluaciones, vinique abusum, & luxum, & immodicos indecorosque risus, levia & inhonesta oscula, & impudica cantica. At sancti Genij, animum ducentes, proferunt & ipsi quæcumque ore linguæque locuti sumus bona, supplicationes, gratiarum actiones, Psalmos, carmina, laudes, divinos cantus, scripturarumque lectiones, & quæcumque per os & linguam bona Deo promissimus. Secundum telonium, est oculorum risus, quæcumque indecoro aspectu, curiosoque & effrenato intuitu, & fallaci nutu committuntur. Tertium telonium, est auditionis, & quæcumque per hunc sensum impuros Spiritus accipiunt. Quartum est, olfactus odoriferorum vnguentorum, & suaviū odorum, quæ minas & impudicas decet mulieres. Quintum est, eorum quæ manuum tactu pervertè & improbè facta sunt; Et cæteræ vitiorum tabernæ;

invidia, æmulationis, inanis gloriæ & superbiæ, acerbatis & iræ; iracundia & furoris, scortationis & adulterij, & mollitiæ; homicidij & veneficij, cæterorum denique impiorum & perverforum factorum quæ in præsentia minuatim persequi non licet, & in aliud tempus deferantur. Brevis eodem modo deinceps, suos quisque animi morbus, & peccatum, publicanos habet & tributum quæstiones. Animos igitur qui hæc & his maiora, pluraque cernit, quanto putas in metu, & terrore, ac trepidatione est, donec sententia feratur, & eius libertas veniat? Illa est hora doloris, periculi, gemmæque plena, atque inconfolabilis, donec videat quid futurum sit. Nam & divina potestates, & impiorum facies spirituum astantis quorum hi præuè, illi rectè facta proferunt, sue opere, aut cogitatione, atque mente factum est: cum interim medius astans animus, hæc trepidè considerat, donec ex suis cogitationibus factique, & dictis, aut condemnatus vinciat, aut absolutus liberetur. Nam suorum quisque peccatorum cæcitas constringitur. Subdit de sententiæ pronuntiatione, & animæ vel deductione in cælum, per Angelos, vel abtentione in orbem per Dæmones. Quæ protuli, pertinent ad formam huius iudicii, in qua versabamur, quamque (ut videtur) S. Cyrillus, populariter potius & accommodatè ad captum & fructum, quàm exactè ad severitatem oratione, expressam dedit.

Nec desunt qui accusationis, per Satanam apud Deum instituendæ in hoc iudicio, mentionem faciant. Sic enim Origenes hom. 23. in Lucam, Dæmones mox ab animæ exitu & corpore, ut Publicanos, describit. [Cum extimus (inquit) à seculo, & hæc vir nostra fuerit commutata, erunt quidam in finibus mundi sedentes, velut Publicanorum officio diligentissimè persequantes, ne quid sui in nobis inmaniant. Videtur mihi Princeps seculi huius quasi Publicanus esse, unde scriptum est de eo: Venit Princeps mundi istius, & in me habet nihil. Illud quoque quod in Apostolo legimus: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui honorem, honorem: patri quid debeatis, nisi ut invicem diligatis; consideratè intelligendum est. Quamobrem consideremus, ne fortè cum non habuerimus quod pro vestigali queamus reddere, ipsi trahamur ob debitum, ut solet apud seculi quoque fieri vestigales, quando quis pro debito ipsi Reipublicæ serviturus includitur. Complures è nobis, ab istiusmodi Publicanis tenendi sunt: quos Iacob ille vir sanctus non magnopere formidabat, nec verebatur, ut de Publicanorum vestigalibus in eo aliquid reperiretur. Unde & audacter ad Publicanum illum loquebatur Laban; cognosce si quid tuarum rerum est apud me. Super quod agit testimonium scriptura dicens: Et non cognovit Laban apud Iacob quicquam.]

Insultatio item Dæmonis, adversus animam agentis coram Deo causam suam in iudicio, habetur latè apud Augustinum serm. 4. de tempore, & Tomo 6. serm. contra Iudæos, Hæret. & Paganos, cap. 4. Idè item Satanas nominatur Diabolus, siue calumniator, & disertè Apocalip. 12. nominatur accusator fratrum hæcque Diaboli in iudicio partes, agnoscere videtur Pererius l. 8. in Daniele vbi etiam Diabolo tribuit librum mortis, è quo petat de quibus possit

homines. Hæc omnia neganda sunt, si in rigore sumantur. Neque enim hoc iudicium eget prauo accusatore; sed Deus in sua cuique conscientia, ostendit scriptos actus & defectus suos: nec Dæmon aliter dicitur aculare quam constituendo homines accusabiles, vt cum Lyrano Apocalip. 12. ait Ioan. Sanches disp. 1. selecta num. 18. Calumniator verò siue Diabolus dicitur, non à calumnia quam in iudicio aduersus hominem texat; sed à multiplici alia calumnia, de qua Toletus in c. 6. Ioannis annot. 36.

Aio ergo, hæc omnia poetice potius & ingeniose excogitata, quam ad rigorem scholasticum exacta, ad doctrinam propositam adinuenienda esse. Et idem pronuntio de pereleganti expressione vitiorum ac virtutum, Dæmonibus & Angelis respectiue suffragantibus vtrique, animam exeuntem prædicantibus dominam, vt habetur in relatione, quæ recensetur apud S. Bonifacium epist. 21. Partem eius supra representauit.

Consecrarium de loco particularis iudicii.

648 Porro ex dictis de momento quo iudicium particulare celebratur, statuendum consequenter est, de loco in quo anima subit iudicium. Thyræus citato c. 15. num. 17. ait animam illud subire ponē vel iuxta corpus. Suarez Tomo 2. 3. part. disp. 52. sect. 2. ait subire illud infra corpus priusquam inde possit emigrare, quod cum fiat per fluxum, exigit tempus aliquod. Cum enim anima iudicanda, sit ex eo momento extra viam, debet iam tunc etiam priusquam inde moueri possit, certa fieri de statu suo æterno, quod est subire iudicium: & cum illo momento non possit deferere locum priorem, sed adhuc ibi lateat, quamuis absque vnione, & non sub ratione formæ: concludi videtur, animam subire particulare iudicium in corpore. Assentior de tempore vel potius de momento quo anima subit hoc iudicium. Dissideo tamen quoad locum. Nam de tempore, ratio proposita videtur, id euincere. Est enim de fide, animam plenè sanctam & nitentem in ipso puncto mortis, non autem dumtaxat immediate post momentum illud vitæ extrinsecum, beatam esse. Etgo similiter anima reprobi, ex eo momento est damnata. Et proportionem idem est de anima addicta igni emendatorio. At quoad locum, alia est ratio. Nam anima non migrat ad locum sortis suæ, (puta cælum, vel infernum, aut purgatorium), per motum localem. Sic enim multorum annorum decursu vix peruenitur ad terminum. Sed anima in diuina constituitur in ea sede cui addicitur. Quod facile est Deo præstare, per reproductionem. Cum ergo causa efficax, statim operetur, fidendum est, animam ex momento transitus ex hac vitæ, idest in instanti extrinsecum quo homo non est, cum immediate ante esset; & subire iudicium, & sibi loco illi cui addicitur: itavt iudicium non sit nisi natura prius collocatio- ne animæ in tali sede, & repensione iusti vel supplicij, vel præmij. Igitur anima non subit iudicium ponē corpus, vel in corpore;

Theoph. Raznandi de Attrib. Christi.

sed in loco inde distantiissimo per se loquendo; idest nisi si aliquando Purgatorium sit extra locum in quo non est aqua, vt ferunt reuelationes quædam; & infernus extra Tartarum inchoatur, quod est infrequentius.

Hoc est quod dicitur *iudicium particulare*; in quo cuius sigillatim decernitur fors æterna: estque longè plurius formidandum quam iudicium vniuersale de quo proxime. Nam in particulari iudicio fertur sententia, quæ in vniuersali rata habetur & publicatur: quod profectio minus est, quam ferri fulmine primo diuinæ Christi sententiæ, in momento vnde pendet æternitas. Igitur (vlturpabo enim bellè huc cadentia Tertulliani verba l. de patientia c. 4.) si probos quosque seruos & bonæ mentis, pro ingenio dominico conuersari videmus, si quidem artificium promerendi obsequium est; obsequij verò disciplina, morigera subiectio est; quanto magis nos secundum Dominum moratos inueniri oportet? Seruos scilicet Dei viui, cuius iudicium in suos, non in compede, aut pileo vertitur, sed in æternitate aut pænæ, aut salutis. Cui seueritati declinanda, vel liberalitati inuitanda, tanta obsequij diligentia opus est, quanta sunt ipsa, quæ aut seueritas comminatur, aut liberalitas pollicetur.]

Prodit planè Christus in hoc iudicio se esse Cherub ad ostium paradisi, cum gladio igneo versabili locatum, vt philosophatur sanctus Ambrosius ferm. 3. in Plalm. 118. ad v. primum. Non enim paradisi planè oculus est, muro aut maceria inperitribili; sed locato ad ostium Christo, patet aditus si is admittat. Idcirco enim gladium habet versatilem ostiarius Cherub, vt philosophatur Nyssen Orat. 2. de 40. Martyr. quibuldam admittentis, aliis gladio illo igneo purgandis. Plerosque autem per eum planè concitremando, repellit.

Actus alter iudiciaria Christi potestatis siue generale iudicium, asseritur.

649 Iuxta hoc iudicium in exitu vniuersi- usque celebratum, fiet iudicium secundum; non iam vnus solius, sed planè vniuersale omnium, & Angelorum & hominum in mundi fine. Quod esse aliquando celebrandum, scriptura passim tradunt: optimèque ex aliarum Christi prædictionum impletiōe, confirmat Isidorus Pelus. l. 2. Epist. 157. Proponit multas earum prænuntiationum, & earundem impletiōem. Tum subdit [Cum igitur hæc omnia dixit, atque in finem adduxit, hic de clarissimo suo secundo aduentu atque incorrupto iudicio locutus fidem non nanciscetur? Et quis tandem eorum, qui mente ac prudentia minime destituti sunt, hoc ferat? Nam si oracula illa in opus minime exceleserunt, ne huic quidem fides arrogetur. Si autem cuncta cum quam par erat, finem acceperunt, quid asseri potest quam obrem huic soli fides denegetur? Quin ne hoc quidem, quod non parui, sed meo quidem iudicio, maximi momenti est, prætermittam; nempe cum in his rebus, in quibus hominum opinio ab ipsius verbis distabat, fidem inuenerit, quid est causa, cur in iis in quibus cum eo multis probè conuenit, ipsius verbis diffidatur? Nam

R r 2 quod

quod diuina natura ad res nostras descendisset, tantumque administrationem obisset, tot miracula designasset, vtiolâque perpeffiones per passionem curasset, ac mortem per mortem extinxisset, cum minime crederetur, per res ipsas demonstrationem accepit. Non enim si simplex homo extitisset, mortales omnes post mortem subegisset, nec infinitum Deorum examen ex orbe depulisset, nec celeberrimis oraculis silentium indixisset, nec piscatores vniuersæ terræ magistros creasset, nec feras & inhumanas nationes cicuallisset. Quod autem cum iudicium fore prædixerit (quæ res apud plurimos & clarissimos quoque Doctores virorum, extra controuersiam est, ac præterea aqua & consentanea, rationeque prædictis congruens, ac diuinæ prouidentie conueniens & de rebus huius vitæ quæ plerisque præpostere fieri videntur eam purgans, fides tamen hoc minime inueniat, haud sanè scio. Nam cum ea quibus fides detrahitur eueniant, quoniam tandem pacto non eueniet, quod fides manescit? Cum enim in iis in quibus dissidebat, falsi minime conuictus sit, in ea re, in qua concors est, dignus profectò est, cui fides habeatur. Nam cum ea quæ rationalem omnem inuestigationem superabant, facta sint, quod rationi consentaneum est, multo magis fiet. Is enim effectus quæ rationem excedunt, id quod cum ratione coniunctum atque consentaneum est, profectò etiam continget.]

650 Congruentia autem publici huius ac supremi iudicii Christo demandati, optime proponitur apud S. Cyprianum ab Autore sermonis de Ascensione, cum ait. [De iudicio & angustia Christo sublato, superest post misericordie tempora, quæ ad finem festinant, ut iustitiam comiteretur iudicium, & habeant singuli quod merentur, & honoretur honore dignus, & contemptor confundatur inglorius. Hoc & duo Angeli Christo ascendente testati sunt, quia qui iudicatus abibat, index esset terribilis redditus; & videret collecta in vnum generalitas hominum, quas foderat manus, quod terebrauerat latus, faciem quam conspuerat, & prolata in medium inflexibili sententia, occurrentibus Saluatori electis, remaneant impij infinitis deputati tormentis.] Optime item Eucherius hom. 1. de Symbolo, [Non talis inquit, venit exactor, cui in paruo inueniamur obnoxij. Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit ad iudicandum pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro vestra redemptione damnatus est.] Et hom. 2. [Potuit Deus delegare Angelis suis discutiendi hominis potestatem, sed agnosce homo nobilitatem tuam, nulli etiam vel celesti creaturæ esse te subiectum voluit, nulli de te iudicare permisit. Agnosce nobilitatem tuam. Soli Deo competit de te ferre sententiam. Inde venturus, &c. Ipsa necessitas veniendi ingentem contestatur sollicitudinem iudicaturi. Per se definiuit exigere, quod de se dedit. Non ergo alter, sed aliter veniet. Ipse inquam veniet ut bonis se restituat creditus, malis se obiciat crucifixus: ut crescat terror iudicii, de præsentia corporis iudicati, violatis inter hæc muneribus Dei. Qua fiducia stabit defertor ante Regem suum? vulneratus ante medicum suum? perditus ante pre-

tium suum? unde misericordiam paraturus est, primum de contemptu misericordie iudicandus?]]

Hæc omnia planè demonstrant, congruentissimum fuisse, ut Christus generale iudicium obiret. Simulque nonnulla insinuat sunt, quibus extremi huius iudicii obeundi, necessitas & conuenientia, continetur. Insuper verò addenda est congruitas celebrandi vltimi iudicii, præter iudicia huius vitæ, & iudicium particulare, proposita à Richardo Victorino, Tractatu de iudiciaria potestate in finali iudicio. [Vide ergo inquit] quid sit inter istud secundum & illud tertium, vltimumque iudicium: Istud quod fit in vniuscuiusque morte, & illud quod futurum est in communi omnium resurrectione. Istud (ut dictum est,) fit de tota vita hominis, non tamen secundum totum quod est hominis. Illud autem vltimum iudicium, erit de toto, & secundum totum. Istud fit cum aliquibus, & coram aliquibus: illud fiet simul de omnibus, & coram omnibus. Vide quam rectè confunditur coram vniuersis, qui hic non timuit offendere Dominum vniuersitatis. Vide quam rectè glorificatur coram omnibus, qui Dominum vniuersitatis glorificauit in omnibus. Vide quam rectè caput perditionis coram omnibus deiectionis suæ ignominiam suscipit, qui à principio omnium deiectioni insudauit. Attendite autem illud vltimum iudicium quam sit congruum, vel ut sic dicam, necessarium. Sapè diuina iudicia quasi iniusta reprehendimus: sæpè contra eius Hagella murmuramus. Ibi iudicantibus Apostolicis viris, propalabitur coram vniuersis, quam iustus Dominus in omnibus suis, & sanctus in omnibus operibus suis.]

Scriptura à Sectariis quibusdam, aduersus generale Christi iudicium, prolata, enodantur.

651 Veritatem in Scripturis sacris adeo perspicuam, & toties, tam disertè à Christo traditam, nonnulli erronei inficiati aut sunt, prætexentes de more Scripturam. Scilicet ob vnum vtrumque obscure locum, repudiantes immatura & apertissima, & fortissima. Refert & soluit eorum argumenta S. August. his verbis lib. de Agone Christi. c. 27. [Nec eos audiamus, qui negant diem iudicii futurum, & commemorant quod in Evangelio scriptum est, *enim qui credit in Christum, non iudicari: qui autem non credit in illum, iam iudicatus esse.* Dicunt enim, si & ille qui credit, non veniet in iudicium; & ille qui non credit, iam iudicatus est; ubi sunt quos iudicaturus est in die iudicii? Non intelligunt sic loqui Scripturas, ut præteritum tempus profuturo tempore insinuent: sicut supra diximus, quod Apostolus dixit de nobis, quod simul nos sedere fecit in cælestibus. Nondum factum est, sed quia certum est futurum, ita dictum est, quasi iam factum sit: sicut & ipse Dominus Discipulis dixit; *Omnia quæ audiui à Patre meo nota feci vobis.* Et paulò post dicit; *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo.* Quomodo ergo dixerat, *omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis*, nisi quia illud quod per Spiritum sanctum certissimè facturus erat, quasi iam fecisse locutus est? Sic ergo cum audimus,

qui credit in Christum, non venit in iudicium intelligamus quia non venit in damnationem. Dicitur enim iudicium pro damnatione, sicut dicit Apostolus, *qui non manducat, manducantem non iudicat*, id est non de illo malè existimet. Et Dominus dicit, *nolite iudicare, ne iudicetur de vobis*. Non enim tollit nobis intelligentiam iudicandi, cum & Propheta dicat, *Si verè iustitiam diligitis, rectè iudicate filij hominum*; Et ipse Dominus dicat *nolite iudicare personarum, sed iustum iudicium iudicare*. Sed illo loco ubi verat iudicare, illud admonet ne damnemus aliquem, cuius vel cogitatio nobis non est aperta, vel nescimus qualis postea sit futurus. Sic ergo cum dixit, *Ad iudicium non veniet*: hoc dixit quia non veniet ad damnationem. *Qui autem non credit, iam iudicatus est*; hoc dixit, quia iam damnatus est præscentia Dei qui nouit quid imminet non credentibus.]

Latè quoque difficultatem aduersus iudicium ex illis Christi verbis ductam, excutit S. Hilarius in psal. 1. ad illud, *Ideo non resurgent impij in iudicio* latè idem S. Zeno serm. de psalmo 100. His iudicij extremi inficiatoribus, annumerat Theodorum Mopsuestenum Leonitius Byzantinus l. 3. contra Nestorium & Eutichem, sic de Theodoro scribens. [Audi præterea, & alia eius, quæ bonum erat, & maxime optandum, etiam non audire. Iudicium Dei in omnibus sanctis Scripturis clara voce denunciatur; quod nec sis qui à Christianorum religione procul absint, mansi inauditum, quod est firmamentum stantium, & lapsum erectio, & peccantium medicina, & Diaboli dignus finis, quod neque Diabolus & Demones negare ausi sunt, cum Saluatori dixerunt, *quid nobis, & tibi, Iesu fili Dei? venisti ante tempus torquere nos?* Hoc iudicium, & gehennam, & tenebras, & stridorem dentium, & alia quæcumque impijs & peccatoribus Scriptura sancta minatur, ridet miser; nec ipse iudicium expectans, & alijs, ne metuant, iubens quæ ut ipse putat tantum modò minas habent, *va ve*: Sed suadebit ei experientia, quia minas non timuit, & hæc literis mandare, non est veritus impius, & verè à metu vacuus, & verè terræmotum igni feram irridens, à cuius facie sicut in Diabolo, sublata sunt iudicia Dei. Propter hæc te diligant, ser, qui sunt tuæ sectæ. Hoc tu illis Pharmaceutum ad eximendum timorem Dei consecisti, verè amatum & lugendum Pharmaceutum.]

Ex iisdem porro Scripturis, veritati huius iudicij attestantibus, illud esse à Christo Domino peragendum, non modò probabilius est, (ut diximus de particulari iudicio,) sed etiam certum ex fide. Ita enim habetur Matth. 13. & 16. & 24. & 25. & passim alibi apud Evangelistas. Idem prænantiarat Daniel c. 7. & diserte idem profitemur in Symbolo Apostolorum, credentis Christum & Cælis venturum cum gloria, ad iudicandos viuos & mortuos: quod debet de verò & reali aduentu accipi. Quamquam enim Incarnatio vocatur Verbi aduentus, & Christi descensus ad nos, licet non fuerit nisi Christi productio: tamen posterior iste aduentus, cum iam supponat Christum productum, intelligi non potest absque locali eius aduentu, qualem extimus verborum cor-

tex præfert, & mox explicabimus.

Tripartita omnium ad generale iudicium spectantium digestio, ex psalm. 96.

652 Ut autem in argumento vberimo, strictè & distinctè procedamus, digerenda tripartitò erunt, quæ ad illud attingunt Nempe primò in præcurrentia iudicium, 2. in ipsum iudicis aduentum, atque iudicium, & quæ ei committantur. 3. in subsequencia hoc iudicium. Hæc omnia quod à Davide Psal. 49. & 96. distinctè & explicatè sint proposita, placet eius vestigia legere, præsertim ex Psal. 96. qui breuior est, & ad institutum accommodatior. Pauca autem quæ in eo minùs apertè exponuntur, supplebimus ex alio illo Psalmo. Non recipio autem nisi delibationem præcipuorum quorundam capitum, quæ ad Christi iudicis potestatem iudiciariam perspicendam conferre poterunt. Cætera ex autoribus proferendis, qui in hoc argumento planè diligentèrque versati sunt, licebit petere.

Quæ proximè antecedent iudicis Christi aduentum, sunt ferè ista. Prædicatio Euangelij per orbem vniuersum. Antichristi aduentus, & prælia; ac regnum, illudque subsequens triennalis ab illo homine peccati persecutio, omnium quas Ecclesia perpassa vniquam fuerit, immatissima & atrocissima; Enochi & Eliæ ad obstitendum Antichristo, conciones & martyrium, Expletio numeri prædicatorum, signa multa in terra, mari, aère, ac cælo; conflagratio vniuersalis quam *ixapophon* dixere Stoici; Tuba nouissima, Resurrectio corporum, signi crucis apparitio in cælo, seu aère. Verùm dimissis illis quæ non ita immediatè & proximè iudici Christo præcurrent, de illis tantum obiter agendum est, quæ viciniora & veluti continetia erunt aduentui eius. Describit ea David admodum distinctè, & explicatè utroque Psalmo proposito; & nominatim posteriore illo breuiore, ad quem S. Augustinus, Theodoretus, & alij, terram tunc restitutam, quod habet Psal. mi titulus, exponunt Ecclesiam Regi Christi confirmatam, & plenè subiectam. Ibi ergo David obiecto sibi diuinitus statu Ecclesiæ post vltimum iudicium; sedatis procellis omnibus, & Christo Rege pacificè dominante, exclamat, *Dominus regnauit*. Præteritum est pro futuro, more Scripturæ, ad notandam euentus certitudinem: ut idem sit, *Dominus regnauit*, ac *Dominus certò regnabit*. [Ille qui stetit ante iudicem, (ait ibi D. Augustinus,) ille qui alapas accepit, ille qui flagellatus est, ille qui conspuratus est, ille qui spinis coronatus est, ille qui colaphis cæsus est, ille qui in ligno suspensus est, ille cui pendenti in ligno insultatum est, ille qui in cruce mortuus est, ille qui lancea percussus est, qui sepultus est, ipse resurrexit. *Dominus regnauit*.]

Quare meritò exultandum est, terræ vniuersæ. Illi inquam terræ stabili & inconcussæ, quæ in æternum stat, id est Ecclesiæ. Latandum quoque Insulis multis. [Possunt & in figura (ait D. Augustinus ad hunc locum,) rectè accipi insulæ, omnes Ecclesiæ. Quare insulæ? quia circumlatrantur fluctibus omnium tentationum. Sed quomodò in insula vndique circumstrepantibus fluctibus tundi potest, frangi non potest,

R r 3 potest,

potest, magis magisque ipsa frangit fluctus venientes, quam frangatur ab eis: sic & Ecclesie Dei pullulantes per totum orbem terrarum, passæ sunt persecutiones undique frementium infidelium; & ecce stant insulæ, & iam placatum est mare. [Similiter, sanctus Cyrillus libro 3. in Isaiam in fine.] Ecclesias, insulas dignatur nominare. Quemadmodum enim insulæ iuxta mare, iactantur quidem semper fluctuum motibus, verum ipsæ manent inconcussæ, & naues quandoque periclitantes recipiunt, & sinum illis fluctibus vacuum porrigentes, seruant à fluctibus: sic Ecclesie Christi, facient quidem tanquam in mediis vitæ turbis, & solitudine, & innumeris agitantur tentationibus; verum in Christo domicilium habent immortum; & eos qui mundanarum rerum inutilem, inanemque turbationem, ac tumultuationem fugiunt, & velut tempestatibus acti sunt à Satana & peccato, in domum admittunt. Eas igitur comparare oportet insulis. Hoc enim sibi vult hic diuinus sermo; Immanini igitur ad me, (inquit) insula. [præuenerat Theophilus lib. 2. ad Autolyc. sub medium, & Nazianzenus orat. 43. initio,

Præcurrentia aduentus iudicis, nubes caligo, ignis.

653 Causam gaudij, terræ vniuersæ & insulis multis indicti, proponit Plaltes, aduentum iudicis, atque adeo appropinquationem plenæ redemptionis nostræ. Eius autem aduentum, describit in nubibus & caligine. *Nubes & caligo in circuitu eius iustitia & iudicium correctio sedis eius.* Sunt qui hæc verba accipiunt de Christi quasi throno, aut curru in quo adueniet. Ante eam tamen nubem, aut nubes gloriæ quibus Christus veniens circumdabitur, præbunt aliæ quas hoc 2. versu à Davide describi censeo. Et in eis cogendis interueniet haud dubiè Angelica opera, vt ex hoc quasi armamentario tela fulminum in hostes Dei vibrantur. Existimo enim has esse nubes horrificas, & omnibus celestis itæ sagittis grauitas: vnde grando horrenda, tonitrua immane mugientia, fulgura elucificantia, & omne de cælo in Dei hostes flagellum prodibit.

Inde nominatim exhibit ignis, de quo Plaltes v. 34. & 9. ignis ante ipsum procedet, & in flammabit in circuitu inimicos eius: illuxerunt fulgura eius orbem terræ, vidit & commota est terra: montes sicut cera fluxerunt à facie Domini à facie Domini omnis terra. Manifestè describitur his verbis, ignis Christo præuius, quem aliis quoque plerisque Scripturis, disertè expressum habemus. Ioelis 2. ante faciem Domini, ignis vorans, & post eum flamma vrens. Isaia 66. Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis quia in igne Dominus diiudicabitur. Psal. 49. ignis in conspectu eius exardescet: Apostolus 1. Cor. anth. 3. Dies Domini in igne declarabitur. Et 2. Thessal. 1. in reuelatione Domini Iesu de cælo, cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam illis qui non nouerunt Dominum. S. Petrus Epist. 2. c. 3. Cali qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reueruati in diem iudicij, & perditionis, impiorum hominum. Et mox. Adueniet

autem dies Domini vt fur, in quo cali magna impetu transient; Elementa verò calore soluentur. Terra autem, & quæ in ipsa sunt, opera exurentur. Et rursum paulo post: Expectantes & preperantes in aduentum dei Domini, per quem cali ardentes soluentur, & elementa, ignis ardore sarescent. In tot locorum tam periculosa luce, superfluum duco, vocis proprietatem ferat, ignem verum nostrati non dissimilem, de huiusmodi igne aduentum Christi præcessuro, Scripturas intelligo.

Præcessurum porro hunc ignem dico, quia ibidem in Scripturis propositis, disertè traditur eius ante Christum antecessio. Itaque quod D. Augustinus 20. ciuitatis cap. 16. & 30. & ex maiorum euidentibus (vt ait) sententia Petrus Damiani opusculo 59. cap. 3. hunc ignem, subsecutorum, non antecessurum iudicis Christi aduentum tradunt; non video quomodo cum tam apertis scripturis proximè propositis coherere. Certè S. Augustinus lib. 1. Quæst. Evangelicarum q. 20. stipulatur meæ sententiæ his verbis: [Quod dixit, factis vespere, dicitur seruum erit, rubicundum est enim cælum, id est sanguine passionis Christi, id est in primo aduentu indulgentia peccatorum datur; & mane, hodie tempus, rubet enim cum tristitia cælum, id est, quod secundo aduentu, igne præcedente venturus est. Faciem ergo cali diiudicare noster, signa autem temporum non potestis.] Signa temporum dixit, de aduentu suo vel passione, cui simile est roseum cælum vespere; & item de tribulatione, ante aduentum suum futura, cui simile est manè roseum cum tristitia cælum. De huius ignis causis atque muneribus, multa minime diligenter querit Thyraus lib. de iudicio vniuersali cap. 7. Sed ex iis quæ dixi, & mox addam, vix erit de quo superius quærendum.

Conflagratio vniuersalis, omnes vastaturæ superstities præuia iudicio.

654 Ex postremo autem versu Plaltes proposito, quo montium & vniuersæ terræ sicut ceræ defluxio à facie Domini affirmatur, constare perspicue videtur, ignem hunc qui præcedet aduentum iudicis, & succensus in furorē Domini, etiam montium fundamenta comburere, esse ipsummet ignem vniuersalis conflagrationis: quem plerique, censuerunt diuersum esse ab igne iudicem præcessuro, vt Thyraus lib. de Apparitione ad iudicium vniuersale cap. 22. num. 52. Sed contrarium insinuat in Plalio proposito, & asseritur à Lessio lib. 13. de diuina perfectionibus cap. 2. Quem tamen non leuiter affirmantem, plerisque mortalium tunc superstites, vim huius ignis euasuros, ita vt eo non deflagrent. Quamquam num. 120. fatetur probabilius esse, hos quoque momentanea saltem morte defungendos, eodem tempore quo mortui ad resurrectionem disponentur, vt simul omnes consequantur immortalitatem. Verum hinc eueritūtur omnia fundamenta, quibus nixus hic auctor paulo ante tradiderat, aliquos non mortuos

turos vi huius ignis, sed superstites futuros, usque ad iudicis descensum. Nam loca Apostoli quæ ibi profert, si ad rem faciunt, omnino ferunt transitum illorum hominum à vita ad terminum sine interposita morte. Deinde iuxta hanc illius Autoris doctrinam, admittendum esset stupendum miraculum in conservatione mortalium, & tam immensi conflagatione, qua ipsi montes sicut cera liquefcent: cuius miraculi nullum apparet fundamentum, saltem quoad malos tunc superstites. Nec viui & mortui quos à Christo iudicandos profitemur, sunt viui tunc residui: sed *viui* dicuntur qui vitam agunt hoc tempore quo fidem profitemur; *mortui* autem, qui iam excesserunt, quos omnes iudicandos credimus. Admitto igitur quod Psalmus habet, inimicos Dei, per ignem tunc præuium, inflammandos esse in circuitu, planèque destruendos. Nec hostes tantum, sed & amicos omnes illuc usque superstites, fateor inuoluendos quasi per accensum fote, flammis in vltionem hostium immixtis: sed ad purgationem, & obitum quo semel defungendum est, non ad cladem & exitum sempiternum. Sicque verum monstrabitur, quod toties in Scripturis de omnium hominum morte asseritur.

Fateor contrarium placitum quo aliqui sine morte transferendi dicuntur, non esse hæreticum; ac ne temerarium quidem, vt rectè Basilii Legio. q. 10. Scholastica cap. 2. Sixtus Senensis lib. 6. biblioth. annotat. 266. Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 50. sect. 2. A Costa lib. 4. de temp. nouissimis cap. 20. displicetque Catharinus Opusculo de vniuersali Resurrect. qui pro solemniori suo in iis quibus aduersatur suffragendis, acritudine, sententiam illam quæ verè multorum Patrum est, grauius notat. Quamuis igitur hoc placitum volo damnare, tamen sententia quam proposui, videtur verissima: præsertim propter dictum Apostoli 1. Corinth. 15. *diuersè affirmantis, omnes resurrecturos, sed non omnes immutandos*: quorum verborum planus sensus, fert quod dixi. Licet ob apparentem Græci contextus varietatem, Patres prædicti in contrarium abierint, iuuante nonnulla obscuritate alterius loci ex 1. Thessal. 4. de quo multa ibi interpretes. Breuiter autem dicitur, ibi Apostolum, tantum tradere, qui in Christo sunt occisuros dignitate primos, obuiam Christo in aëra: tum subsecuturos alios, etiam si omnes, & obierint & simul eodemque momento resurrexerint, vt fert verior sententia, quam Thyreus supra cap. 4. à num. 75. fusius confirmat; sintque etiam omnes simul tempore, subuehendi in aëra ad occurrendum Christo iudici. Vel certe iuxta Apostolum, primi mortui qui in Christo sunt, omnes inquam etiam si valde antiqui iusti resurgent: ita vt illud *primi*, non denotet ordinem resurgendi, sed ordinem temporis quo vixerunt & obierunt. Deinde nos qui viuimus q. d. præterea nos qui nunc post eos viuimus, *vapiemur cum illis in occursum Domini* præmissa tamen & morte, & tunc facta resurrectione nostra. Sicut enim in symbolo, profitemur Christum iudicaturum viuos, id est nobiscum viuentes, & mortuos, id est nobis aetiores; (Nam viuos pro piis Catholicis, mortuos pro impiis & hæreticis Ethnicisve accipere, quod facit Arnobius lib. 1. conflictus cum Serapione, mysticum est:) sic Apostolus sanctos sua ætate an-

teiores, vocauit *mortuos qui in Christo sunt* negauitque homines viuentes cum ea scriberet, & victuros usque ad extrema tempora, præuenturos eos qui dormierunt. Sed hos primos mortuos, dixit resurrecturos, primos negatiue vel primos enumeratione; deinde reliquos, id est hos vel illos.

Signa in Sole, & Luna, ac stellis, præcedentia iudicium.

655 Igne præmissa, addit Pfalter; *amunitionem cæli insitiam eius*. Quod video duobus modis accipi posse. Nempe primò, ita vt hæc sit descriptio signorum cælestium in sole, Luna, & stellis; quæ aduentum iudicis prægestura traduntur in Euangelis; quamuis non tunc primum post conflagationem sint notanda, sed antè quæ cum aliis plagis nouissimis, ad quas præ timore & expectatione, arefaciendos qui tunc viuent mortales, Christus Dominus prænuuntiauit. Expressisse Christum eo loco Lucæ 21. quæ Ecclesiastes cap. 12. sub imagine senij vnius singularis hominis, enigmatice tradidit de vltimis mundi calamitatibus & exitio, pulcherrimè prosequitur Richardus Victorinus Tractatu de meditantis plagis nouissimis, iuxta quem, illud sapientis, *antequam tenebrescat sol, & lumen, & Luna, & stella*, idem est cum eo quod Christus dixit, *erunt signa in Sole, & Luna, & stellis*. Illud verò reuertantur nubes post pluuiam, recidit in illud, *erunt pestilentia & fames*. Nam summam viginem ex iugi aquarum profuuiio & eluione, pestilentia & fames consequentur. Et inde quoque, locustæ impinguat; omnia depascentis, & dissipantis capparim, ac amygdalum quæ floruerat, quasi vberem frugum copiam prænuuntians. Commotio custodum domus, & nutatio virorum fortissimorum, de qua postea Sapiens, reuocatur à Richardo, ad gentium contra gentes, & regnorum aduersus regna, commotionem & bella: Vnde tanta hominum peste, famæ, cædibus, vastatorum imminutio erit, tantæque sterilitas agrorum, vt otiosa sint futura pauca molentes, & fruges mola terentes ex vlti Palestina: Quare mirum non est; si *tenebrescent videntes per foramina, & claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis: & consurgunt ad vocem volucris, & obsurdescunt omnes filia carminum*. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via. Quæ verba id ipsum Richardo sonant quod illa Christi *arescentibus hominibus, præ timore & expectatione qua superuenient vniuerso orbi*. Magnitudo namque timoris à Christo prodita, periphrastice à Sapiente expressa est per conclusionem intra domum, & respectiorem non per ostia, vel fenestras, sed per foraminula & rimulas, ob metum ne qua hostis subeat; & visa, vel audita voce molentis, & aliquid inter molendum cantillantis, vel potius audito mola strepitu, subeat & rapiat pusillum quod erat asseruatum ad vitam. Spectat quoque ad eandem timoris veluti molem, & hominum ex eo desperationem, subita commotio ad vocem volucris, qualis etiam memoratur sapientiæ 17. & Levitici 26. Itemque omnium filiarum carminis; omnium inquam melicarum cantilenarum, luctuosa suppressio. Denique summus ubique terror & pavor, etiam in montibus & inaccessis

inaccessis locis; quo ut confugium querant mortales Matth. 24. pramonentur. Sed ubiuis opprimer eos metor & calamitas, itavt ne constituri quidem vno loco sint, sed circuituri in platea, plangentes, & vultantes montibus cadite super nos, & collibus operite nos: & desiderabilia quaeque priora ac amantissima sua abiicientes & rumpentes. Quo aptat Richardus illud Sapientis, *antequam rumpatur funis argenteus & recurat vitra aurea*. Quae item privatis, vel communibus pernecessarius vsibus seruiunt, per impatientiam, aut ut communicatio quaelibet cum aliis intercidatur, confringentes, quod est *conteri hydriam supra fontem, & confringi rotam supra cisternam*, ut habet Sapiens in suo anigmate. Haec plenè & subtiliter toto illo Tractatu Richardus.

Ego prater adducta summam ex Richardo, breuem eiusdem anigmatis Ecphrasim non nihil diuersam subiicio, ex S. Cyrillo Hierosolymitano Catechesi 15. verbis illis. [Vidit hunc Domini aduentum Ecclesiastes, & mundi consummationem, dicens; *Latare iuuenis in iuuentute tua, & c. & repelle iram a corde tuo, & arceas prauitatem a carne tua, & memento creatoris tui, priusquam venerint dies umbrae, priusquam obscuretur Sol, & lumen, & luna, & stella, & obtenebrentur cernentes, visibilem potentiam per hoc innuens: antequam rumpatur funiculus argenteus; Altorum complicationem indicans. Argentei enim est coloris vitus: & recurat vitra aurea. Instar auri Solem innuens. Anthemis enim, nota est herba, multa instar radiorum habens gemina foliorum. Et resurget ad vocem passeris, & de excessu videbunt. Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, & concurrentur tribus contra tribus. Et quid fiet veniente Domino? Florebit amigdalis, & impinguabitur locusta, & dissipabitur capparitis. Quemadmodum verò Interpretes dicunt amigdalis florens, hyemis transitum significat; sic & corpora nostra, post huius seculi hyemem, florebit flore supercoelesti. Et dilatabitur locusta, hoc est anima volueris, quae nunc corpore est circumdata: Et dissipabitur capparitis; hoc est iniqui spinoli, dispergentur. Vides quomodo prædicant aduentum Domini. Vocem autem passeris, qualem esse vocem putamus? Ipse Dominus in iussione, in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de Caelo. Archangelus proclamabit, & dicet omnibus; *Surgite in occursum Domino.*]*

Quanto tempore signa de caelo ante iudicium, Horror inde mortalium.

656 Per quindecim dies ante iudicii diem, duraturam signorum propositorum editionem, ex S. Hieronymo, his verbis tradit Petrus Damiani, Opusculo 59.c.4. sic ea signa digerens. [Signum primi diei; Maria omnia in altitudinem exaltabuntur quindecim cubitorum, supra montes excelsos orbis terrae; non affluentia, sed sicut muri aquora stabunt. Signum secundi diei; omnia aquora prosternentur in unum profundum, itavt vix queant ab humanis obtutibus conspici. Signum tertij diei; maria omnia redigentur in pristinum statum, qualiter ab exordio creata fuerant. Signum quarti diei; Belluæ omnes & omnia quae moventur in aquis mari-

nis, congregabuntur super pelagus, more contentionis, inuicem mugientes, & rugientes, necscientque homines, quid cantent, vel quid cogitent; sed tantum scit Deus, cui omnia viuunt, officio gerendi. Haec quatuor signa pelagi sunt, & tria sequentia signa aeris, & aetheris sunt. Signum quinti diei; Omnia volatilia caeli concionabuntur in campis, vnumquodque genus in ordine suo; eadem volucres inuicem colloquentes & plorantes erunt, non gustantes, neque bibentes, aduentum iudicis timentes. Signum sexti diei; flumina ignea ab occasu Solis surgent contra faciem firmamenti, vsque ad ortum currentia. Signum septimi diei, Etrantia sidera, & stationaria, spargent ex se igneas comas, qualiter in comitis apparet, orbi & eius habitatoribus. Signum octauae diei; Terræ motus erit magnus, ita ut nullus homo stare possit, aut nolum animal, sed solo sternerentur omnia. Signum noni diei; Omnes lapides tam parui, quam magni, scinduntur in quatuor partes, & vnaqueque pars collidet alteram partem: necesseque vllus homo sonum illum, nisi solus Deus. Signum decimi diei; Omnia ligna siluarum, & olera herbarum, sanguineum fluent rorem. Signum vndecimi diei; omnes montes & colles, & omnia ædificia, humana arte constructa, in puluerem redigentur. Signum duodecimi diei; omnia animalia terræ, de siluis & montibus venient ad campos rugientia, & mugientia; non gustantia, & non bibentia. Signum decimi tertij diei; omnia ab ortu Solis sepulchra, vsque ad occasum patebunt, eadueribus surgentibus, vsque ad horam iudicii. Signum decimi quarti diei; omne humanum genus, quod inuentum fuerit, de habitaculis & de locis in quibus erant velociter abscedent, non intelligentes, neque loquentes, sed discurrunt ut amantes. Signum decimi quinti diei; viui homines morientur, ut resurgant cum mortuis longe ante damnatis.]

Quantus tunc timor ac tremor vniuersos homines sit occupaturus, (quod ex Richardo breuiter attigi, illustrari potest illis S. Basilij verbis hom. 11. Heraem, cum exponit diem septimum octauae, quem dixerat esse diem iudicii.) Eorum quæ in mundo fiunt operum, nihil eo die tum erit. Nullæ deinceps celebrabuntur nuptiæ, nullæ commutandarum mercium mutationes, non item exercebitur agricultura. Terram enim omnem, terror vndique occupabit. Angore & horrore corripietur omnis creatura: sudorque anhelus & inexplicabilis coarctetur. Ipsi etiam iusti, petrepedi & amplexu pro sententia quæ tandem profertur. Abraham & ipse tum aderit, non sine agonia, non quia venturus ne in gehennam condemnatur, veritas quænam inter iustus fortior sit ordinem, primamne, an secundum, vel tertium. Veniente & cælis Domino, di rumpentur cæli. Quantum obineat Christus potentie, colligescet ac reuelabitur: Creatura omnis intremiscet. Quis non trepidabit? Ne Angeli quidem sine timore sunt futuri. Ipsi quoque sistendi sunt, non quasi rationem Deo redditur; attamen Domini apparitio tanto splendore gloriæ illustrabitur, ut tremorem sit insectura omnibus. Non audis Elaiam dicentem; *si aperueris caelum descendente te, tremor apprehendet montes?* Hoc accipiens dum est per auxilium, itavt sensus sit, tam reor-

cum fore diem illum, ut vel ipsi sancti Angeli si capaces essent timoris, nec excluderet eum beatitudo, percellendi essent timore.

Tuba sonus, & vox Archangeli, excitantia mortuos, prævia iudicio.

657 Alter sensus Iustitiæ Dei per Cælos annuntiata, spectat ad tubam de Cælo innotantem, & vocem, ac proclamationem Archangelis. Eam enim Bellarminus, designatam putat à Psalme illis versiculi propositi verbis, quorum iam vnum sensum dedimus, *annuntiauerunt Cæli iustitiam eius*. Cælos quippe exponit Angelos de cælo, cum voce magna & tubis annuntiantes Dei aduenientis, & omnibus iusta retributuri, iustitiam; & ad hoc aduocantes mortuos, ut dicitur 1. Corinth. 15. & 1. Thessal. 4. & Matth. 24. An ea vox magna, sit à tubarum sono discrepatura, quod negant Maldonatus & Iansenius ad illud c. Matth. 24. Affirmat autem Thyraeus c. 3. patum refert, & agrè virtutis persuadeas. Tubas tamen plures agnosco, & præter Archangelum altissimè intonantem etiam corporali sono, Angelos dixi cum tubis mittendos, quia ita habet Matthæus, quamvis Apostolus c. illo 4. specialiter memoret Dominum *in iussu & in voce Archangelis, & in tuba Dei descensurum de Cælo*: quod non excludit cæteros tubicines Angelos, sed vnum quemdam ex eis denotat primum. Supplementum quæst. 76. art. 3. ad 2. censet fore S. Michaëlem. Salas 1. 2. Tractatu 2. disp. 14. num. 41. male Christum ipsum cum eo Archangelo confundit. Quamvis enim Ioannis 5. dicitur *omnes qui in monumentis sunt audituros vocem filij Dei*, tamen non est sensus, mortuos esse excitandos ad vocem à Christo edendam: sed ut bene ibi tradit Toletus post S. Cyrillum l. 2. in Ioannem c. 145. vox quæ ab Archangelo edetur, idcirco dicitur *vox filij Dei*, quia est ex iussu & præcepto Christi, diuinæque eius potentie instrumentum. Nec mihi est verisimile, Christum primum præturum Archangelo, in eo mandato edendo, quod censet à Costa l. 4. de tempor. nouis. c. 17. Rursus autem repudiandum censo, quod Valentia Tomo 4. disp. 11. q. 3. puncto 2. & Suarez tom. 2. 3. partis disp. 50. sect. 4. tradunt de voce Archangelis diuinitus eleuanda ad physicè causandam resurrectionem; quod æquè ad Christi humanitatem extendit Suarez. Nullum tamen est sic opinandi fundamentum; agendo de facto. Et quod dicitur mortuos suscitandos in voce illa, seu ad vocem illam, sufficientissimè exponitur de morali causalitate, qua Archangelus nomine Dei indicit aliis Angelis, ut operam impendant in electis congregandis à quatuor ventis, ut dicitur Matth. 24. Vel quod alibi habetur à *summis cælorum, usque ad terminos eorum*, idest vbicumque sub cælo fuerint, & in quocumque terræ extremo & termino iaceant. Sic igitur *in iussu & in voce* adhortatoria præfati; id enim sonat vox Græca apud Apostolum, vacabunt Angeli congregandis cineribus electorum, ac fortassis etiam improborum, seclusis ad actionem per Christi merita faciendam, hoc est ad resurrectionem, ministeriis præuiis Dæmonum, etiam quoad impiorum cineres.

658 Aliter iussu & vocem Archangelis ac Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

cepit S. Chrysostomus hom. 8. in 1. ad Thessal. sub initium, verbis illis. [Quid verò vult sibi vox Archangelis? Quemadmodum de Virginitate dixit Christus; *Exurgite, venit sponsus*. Aut hoc sanè dicit; aut quod quemadmodum apud Regem solet, ita & tunc futurum sit, Angelis ad resurrectionem ministrantibus. Dicit enim: *Resurgant mortui*. Et fiet opus non Angelorum ad hoc quicquam valentium, sed Verbi ipsius, tanquam si Rege quopiam imperante ac iubente, egredierentur conclusi & captiui, & ministri eos educerent. Non illi postea propria virtute, sed ex voce illa hoc facerent. Hoc & alibi Christus dicit, *mittet Angelos suos cum tuba magna, & congregabunt electos ipsius à quatuor ventis, ab extremis cælorum, rursus ad extremos illorum terminos*. Et vbique vides percurrentes Angelos. Archangelum putamus eum esse qui præsit, & incumbat aliis in orbem missis, atque hoc illis inelamet, *paratos facite omnes; adest enim Iudex*.] Et inferius. [Quod verò dixit, *congregandos esse*; resurrectionis quidem, vbi que simpliciter dicit, *congregandos verò ab Angelis*. Est itaque resurrectio quidem diuinæ virtutis opus, quum telluri mandabit Deus, ut depositum reddat, & nullus ministrorum hoc faciet, quemadmodum aliquando euocauit Lazarum; *Lazare, veni foras*; adductio verò, ministrorum opus erit.]

Itaque S. Chrysostomus solam congregationem iam suscitatorum, tribuit Angelis, iussu Archangelis ad id impulsis. Quod idem sentit Lessius l. 13. de diuinis perfectionibus num. 121. & 122. multas eius cinerum collectionis difficultates, virgens aduersus sententiam qua tribuitur Angelis ea cinerum collectio. Facile autem erit eas difficultates declinare, attendendo ad innumerabilem Angelorum multitudinem, in id opus iussu Christi incubiturum; itemque ad summam peritiam & celeritatem agendi Angelorum; cui si diuina collustratio aut assistentia naturæ indebita sit ad eas functiones necessaria; certum est non esse negandam, quia Deus non deficit in necessariis. Ut autem Angelis solum mandetur collectio electorum ià suscitatorum, non videtur adeo conforme Scripturis, quæ sonare multo magis videntur, eam Archangelis vocem ad alios Angelos dirigi, eisque indicare operam ad resurrectionem; idest ad actiones resurrectioni præuias, non autem operam ad solam conuocationem suscitatorum. Dispositio verò vltima materiæ, quia erit momentanea, aut valde subita; itemque confectio determinatæ animæ, potius quam alterius cum hoc corpore, exigent diuinam manum & potentiam; de cuius efficacia in hoc negotio, pulchrè S. Gregorius hom. 20. in Ezechielem, & Ildorus Pclus. lib. 2. Epist. 48.

Ea vel totali, vel saltem principali causa efficiente resurrectionis supposita, evanescant omnes difficultates, quibus resurrectionis veritatem oppugnarunt olim Ethnici, expugnati fusè à Tatiano Orat. contra Græcos num. 9. Athenagora & Tertulliano Lib. de Resurrectione carnis, Clemente Romano 5. Constit. c. 6. Ireneo toto ferè lib. 5. Sed præsertim à c. 3. ad 17. Ambrosio lib. de fide resurrectionis, Cyrillo Hierosol. catech. 18. Gregorio Nysseno in disputatione cum sorore Macrina, Augustino 22. Ciuitat. Iuliano Toletano lib. 3. Prognostici,

S s &

& Aeneas Gazeo in Theophrasto. Ut taceam Scholasticos in quartum distin. 43. & 44. & Salmeronem Tomo 11. Tractatu 4. ac Bouerium tomo 1. demonstratione 3. Generali, ab art. 12. Quid verò argumentis opus? [Solo factum natura (ait optimè Theodoretus in calce ferm. 9. de Providentia), primâque hominum in vtero matris formatio, dormientium hominū resurrectionē sufficienti demonstratione docere potest. Finge maternū vterum esse terrā, matricem sepulchrum, semen verò naturā paruulas illas & puluerem referentes corporis reliquias: quod cum cunctis hominibus omnino in conspectum sit, Deo tamen facilè cernitur, & oculum illum nemo effugit. In manu enim eius sunt termini terræ, & ipse meritis est manu aquas, & cælum palma, & terram omnem pugno, & facile illi est ea quæ in manu sunt perspicere. Nam & tibi idem facillimum factū est: & si miscere simul voles milium, & lentes, & triticum, & hordeum, eadem facilè discernis rursus prout voles. Si itaque in manu Dei sunt termini terræ, facillimum ei est, ea quoque quæ omnino commixta sunt, exactè discernere. Finge igitur matricem esse sepulchrum, semen verò iacentes illie reliquias, creatorem verò, qui verè creator est; partus verò dolores, nouissimum vitæ diem, & horrendam Archangeli vocem. Nam tuba clanget, (inquit,) & mortui excitabuntur incorrupti.]

Timor ac tremor, excitatorum impiorum.

659 Excitatos ad tubæ sonum, & veluti expefactos mortales, quantus tremor & timor sit correpturus, quā ob tubæ & vocis horrificum sonitum, quā ob multitudinem simul resurgentem, sed præcipue ob aduentantem iudicem, nulla oratio assequatur. Hoc tamen quod à plerisque Patribus indefinitè dicitur, non est accipiendum de iustis; quos potius constat tunc leuatuos capita, inque huius rei signum, Petrus Damianus ferm. 36. sub initium, aptat quod de Iubileo proditur Levit. 25. [In Iubilæo (inquit) tubis clangitur, ut vnusquisque ad possessionem propriam reuertatur. *Canes enim tuba*, sicut dicit Apostolus, & mortui qui in Christo sunt, resurgent. Ad possessiones ergo proprias, omnes tunc reuertantur, quia in illo vltimæ resurrectionis die, vnusquisque proprium corpus recipit, in quo dum præsentem vitam duceret, habitauit. Tunc Adam, tunc Noë, tunc omnes antiqui Patres, immo omnes mortalium animæ, ad amissam carnis terram redeunt, quia recepta corpora sua in perpetuum possidebunt; & perducti in libertatem filiorum Dei, iam securè gaudebunt, omnes seruii vinculo corruptionis humanæ soluti.]

Igitur indefinitum illud sanctorum dictum, ad impios rediuuos est restringendum: quandoquidem præmissimus nullum tunc superfluum, qui anceps adhuc sit sortis suæ, morte non obita, & causa non discussa in iudicio particulari. Impiorum igitur timor, immensus erit. Expendit hoc accuratè S. Ephrem Orat. de cruce Domini, his præter cætera. [Talia magna & tam horrenda, ac mirabilia, neque ab initio contigerunt creaturæ, neque vnquam in vniuersis, generationibus accident. Et nunc qui sæpè si repente fulgur aliquod vel tonitruum

clarius ac vastius contingat omnē subitò sui formidine perterret hominem: cunctique horrore percussis, in terram nos inclinemus. Et si tantilla, nobis adeò magnum horrorem incutiant: quo pacto, obsecro, tunc sustinebimus, quando tubæ vocem de cælo audiemus super quodvis tonitruum horribiliter resonantem omnēque qui à sæculo obdormierunt excitantem iustos & iniustos. Tunc omnia humanæ conditionis ossa, ad sonitum tubæ mox ex tumulis exsurgent, discurrentque cum festinatione, artus suos, vindictasque requirentia. Cumque ipsi adspexerimus omnem humanam naturam, ac spiritum in momento & idu oculi resurgentem, quemlibet ex loco suo: Congregatiue omnes à finibus orbis terræ, ad iudicium; (Solo enim iussu magni Regis, qui potestatem habet omnis carnis, è vestigio cum tremore ac studio terra suos reddet defunctos, & infernos suos mortuos, ac mare suos; quidquid item humanarum corporum vel bestiarum dilaniarunt, vel pisces deuorauerunt, vel aues disceperunt, subito in primum statum remeabit, omnesque in idu oculi resurgent, & coram tribunali adstant; & ne vnus quidem capillus capitis ipsis deerit.) Quo pacto tunc, fratres mei charissimi, sustineamus? Sanè Begorem Bulgarorum Regem, et sola picturæ iudicii extremi constitutione, in perterritum esse, ut voluerit baptismo lustrari, ex Curo palata scribit Raderus in calce primæ partis Viridarii. Hoc si potuit iudicii pictura, quid exhibitio? Terrentur in hac vita mortaliū plurimi, auditione male auditionis futuræ, & explicatione iudicii. Ad omnes nostre de iudicio commentationes, non nisi imaginationes, & veluti somnia sunt, ut S. Gregorius monuit 8. Moral. cap. 17. ad illud, *terribilis na tur somnia*. Quid ergo faciet iudicii reals præsentia, & experientia?

Congregatio planè omnium, & Angelorum, & hominum, in vallem Iosaphat.

660 Tubæ sonum per sepulchra regionum, & mortuorum omnium anathasim, excipiet congregatio omnium in vallem Iosaphat, quæ est vallis Hierosolyma vicina, iuxta montem Oliueti: ut ibi Christus alias inglorius apparuit, & iniquissimam sustinuit sententiam, ibi sententiam ferat in omnes: & vnde ad cælos subuectus est, eodem ad nos remigret, quemadmodum visus est ascendens in cælum. Itarudent plerique Scholastici in 4. dist. 48. & S. Thomas opusculo 60. cap. vltimo. Robera Ioelis 3. num. 2. & Thyraus accuratè lib. de vniuersali iudicio cap. 18. adducens plurimos, qui omnes nituntur testimonio Ioelis cap. 3. vbi ex antecedentibus & consequentibus, constat agi de extremo iudicio; & disertè dicitur, congregationem gentium ad iudicium, fore in valle Iosaphat: quam esse eo loco quæra diximus, testatur Beda lib. de locis sanctis cap. 6. & Adricomius. Putant tamen aliqui, apud Iosaphat nullum certum locum designari. Sed cum Iosaphat significet iudicium, censent vallem in qua iudicium celebrandum est, & omnes congregandi dictam esse vallem Iosaphat, id est, vallem iudici. Hoc tamen obesse non debet communi

communi interpretationi, quod in tali valle omnes sint conuocandi: alioqui si per huiusmodi notationes vocum, eludere liceat sensa receptissima, nihil habebimus statum & certum, quoad loca quibus aliquid gestum aut gerendum, fuerit prænuntiatum. V. G. cum Oseas interprete, Euangelista, prænuntiavit Christi ex Agypto reditum, facile esset negare, prophetas Oseam de regione Agypti sed dici posset prænuntiasse tantum liberationem Christi de angustia quam sonat Agypti nomen. Quare fixum esto, congregandas esse omnes gentes in vallem Iosaphat; & ibi supernè in aëre locatis Angelis & electis omnibus, subitus in ipsa valle, & quantum vltius quaua versum necesse erit, Demones ac reprobos omnes iacturos.

Dixi, omnes Angelos, & omnes electos, itémque omnes demones, & omnes reprobos, quia nemo plane erit Angelorum & hominum, qui ad eum locum non congregetur: contra Durandum in secundum disp. 33. q. 3. Omnes inquam eo congregabuntur, excepturi Christi iudicis sententiam. Nam quamuis Christus Ioannis 3. dicat, infideles iam iudicatos esse; vnde autor commentariorum in Iob, Origeni inscriptorum lib. 3. exponens quod Iob dici suo maledixit, inutilis videtur, quod ait, Paganos & quosuis infideles, ad iudicium non venturos: tamen sensum verborum Christi dumtaxat est, constare quid de eis tunc sit pronuntiandum. Itaque non abibunt iniudicati, nec defugere poterunt concilium Oecumenicum tunc celebrandum. Nec probanda est interpretatio, (verius peruersio) vniuersalis huius congregationis, quam inuexit Latinus Autor hom. q. in diuersos apud Origenem, sic scribens, post propositas varias de iudicio extremo dubitationes. [Existimo ergo quoniam erit tempus aduentus Christi; quin imò tanta manifestatio futura est Christi, & diuinitatis eius, vt non solum nullis iustorum, sed nec aliquis peccatorum ignoret Christum secundum quod est, quando & peccatores cognoscent in conspectu suo sua delicta, & iusti manifeste videbunt semina iustitiæ suæ, ad quales eos perduxerunt finem. Et hoc est quod dictum est; Congregabuntur ante eum omnes gentes. Cognoscent Christum secundum quod est; nec ipsi quod videtur cognoscere palam eum cognoscunt: sed in fide, tum intrant homines in conspectu eius quando cognitionem eius accipiunt per fidem, sicut scriptum est: Intrate in conspectum eius in exultatione. Quin magis recte dicuntur omnes gentes ante eum congreganda, & constituenda; quando palam omnibus tam bonis quam malis, tam fidelibus, quam infidelibus, fuerit factus manifestus ante oculos mentis eorum; iam non fidei aut diligentie alicuius inquisitione repertus, sed ipsius suæ diuinitatis manifestatione probatus. Non enim in aliquo quidem loco apparebit filius Dei cum venerit in gloria sua, & in altero non apparebit; sed sicut in se secundum comparationem fulguris exeuntis, aduentum suum voluit demonstrare, dicens: Si dixerint vobis, ecce in deserto est nolite credere. Sicut enim fulgor eregitur ab Oriente, & apparet vsque in Occidentem: sic cum venerit filius hominis in gloria sua. Propter quod vbi-

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

que futurus est, ipse in conspectu omnium erit vbiq; & omnes vbiq; erunt in conspectu ipsius, & sic constituentur ante sedem gloriæ eius. hoc est ante regnum eius, & potestatem dominationibus. Imo certo quodam loco; vt Scripturæ infinites iugemant, congregabuntur ante Christum omnes gentes, & omnes iudicium subituri: id est (vt iam dixi,) Præter omnes homines, omnes Angeli boni, & mali. De omnibus enim est iudicandum publice, & firmanda antiqua sententia priuata.

661 De bonis Angelis iudicium Christi subituri, non debet videri nouum quod affirmari. Apostolus sanè 1. Corinth. 6. Angelos quoque per homines iudicatum iri, contestatur verbis illis; *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus*? Quæ verba licet Chrysostomus Theodoretus, ac creditus Anselmus, ad malos Angelos restringant tamen aliq; ad bonos quoque Angelos extendunt: quorum actus, æquæ ac sanctorum hominum iam Deo fruentium, adducuntur in iudicium, & approbantur ita S. Bonaventura, & Richardus in 5. dist. 47. art. 1. ille q. 4. hic q. 6. & ad allegatum Apostoli locum, Cornelius nec non Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 37. sect. 8. Absit tamen vt existimemus, sanctos Angelos iudicium subituros de negligentis, si quas admiserint in curatione animarum sibi conceditarum: quod ferre videntur quædam verba Origenis hom. 20. in Num. *sub finem*, ad illud, *ostensa Principes populi, & ostensa illos Domine contra Salem*. Angeli enim quorum actus in iudicio discutiendi esse ibi tradit, sunt Præsules Ecclesiarum, & Præpositi peruiigilantes quasi rationem reddunt, non autem Angeli simpliciter dicti, quos constat esse impeccabiles nec posse iudicium huiusmodi subire: etiam si iudicium approbationis excepturi sint, & conuenturi ad iudicium cum animabus quas rexerunt, vt contestentur eis, quàm negligenter pias suggestiones & bona monita audierint: de quo egregie philosophatur Origenes hom. 11. in Num. Demones verò iudicium Christi subituros extra controuersiam esse debet, cum Apostolus Petrus discretè pronuntiet, eos inferni rodentibus alligatos, in magni diei iudicium esse reueratos: & quocumque reproborum hominum iudicium publicum astruunt, ad publicum quoque Angelorum reproborum iudicium stabiliendum, possunt usurpari.

Omnes ergo creaturas rationales, ante Christum iudicem conuenire necesse erit. Nec enim ab hoc cætu patebit effugium, neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus Iudex est. Idque etiam sanctus Gregorius 33. Moral. capite 14. tractans illud, *Ponam circumitum in navibus eius*, expressim censet comparatione illa diuini iudicii Isaia 37. & Apocal. 14. ad circumum, & falcem, quæ circulariter, circumdata, incidit; & ita complectitur ea quibus incidendis adhibetur, vt effugere non possint. [Potestas (inquit) diuini iudicii, quia vndique stringit, circulus dicitur: & quia intra se omnia incidendo amplectitur falcis appellatione signatur. In falcem enim quidquid inciditur, quauersum flectitur, intus cadit. Et quia potestas

Ss 2 superius

superni iudicii, nullatenus evitatur, (intra ipsam quippe fumus; quolibet fugere conemur;) rectè cum venturus Iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur, quia cum potenter ad omnia obuiat, incidendo circumdat. Esse se intra iudicii falcem, Propheta vidit, cum diceret, *Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades. Si sumpsero pennas meas ante lucem, & habitauero in extremis maris; etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Intra quandam falcem se vidit, cum ex nullo sibi loco patere fugæ aditum posse cognouit; dicens, *Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus: subaudi, pater via fugiendi:* atque mox ipsam supernæ potentia omnimodam comprehensionem subdens, ait, *Quoniam Deus iudex est.* Ac si diceret; fugiendi via vndique deest, quia ille iudicat; qui vbiq; est. Diuina itaque iudicia, sicut signantur falce; quia circumvallantia incidunt, ita exprimuntur circulo, quia vndique stringunt.]

Aduentus iudicis, septi comitatu amplissimus.

662 Consequetur Iudicis aduentus, quem Pfalter consequenter ad annuntiatam per Cælos & virtutes cælorum iustitiam Dei, mortuosque ad eam excipiendam excitatos, & aduocatos, paucis illis verbis describit; *viderunt omnes populi, gloriam eius.* Non ieiunè, tamen si substrictè, gloriam Iudicis aduenientis descriptam agnosceremus, si gloriam Domini simpliciter & absolute dicti, expressam à Psalte recolamus. Insinuantur itaque paucis his verbis, omnia quæ de iudicis maiestate, & non iam regia, sed diuina pompa, in variis Scripturis præsertim noui Testamenti, distinctè traduntur: vt comitatus amplissimus Angelorum omnium, Crux triumphalis micantissima in cælo coruscans, iudici prænix; aduentus in nubibus prævio clangore tubarum & acclamationibus Angelorum, occursum electorum omnium, raptorum obuiam ei in aëra; reprobis subitus relictis, fulgor corporis supra Solem splendidissimi quæ præsertim vulnerum superstitēs fissuræ hiant, accessus ad Augustissimum thronum, in quo ab omnibus populis malisque iuxta ac bonis, conspiciatur; omnibus in eum intentis, vnde summa malorum confusio & plangentium se tributum terræ horrendi gemitus. Ad primum verò iudicis in throno suo confectum, existet adoratio profundissima ab Angelis & hominibus, & bonorum exultatio de Christi exaltatione, hæc omnia supersunt breuiter attingenda, ex primo capite proposito, quo continentur præuia ad iudicium.

Comitatus amplissimus Christi iudicis aduenientis, & illam (vt loquitur S. Bernardus serm. 2. de Ascensione,) tam singularem quam vniuersalem processionem, præcedentibus omnibus Angelis, & subsequenter hominibus vniuersis celebratam, describit Daniel c. 7. Angelorum Myriades Christo iudici astantes, celebrans S. Matthæus, disertè omnes Angelos affuturos tradit. Quem locum expendens, & cum Danielis textu coniungens S. Cyrillus Hierosol. catech. 11. sic scribit. [Animaduerte homo, in quantum iudicium ingrederis. Omne tunc genus hominum aderit. Cogita ergo pri-

mum, quantum sit Romanorum genus! Cogita quot gentes, Barbarorum, nunc viuentes, & quot ante centum annos mortui: cogita quot ante mille annos sepulti sunt. Cogita eos qui fuerunt ab Adam vsque ad hodiernum diem. Magna quidem hæc multitudo: sed hæc tantæ parua est. Plures enim Angeli. Nonaginta novem oves sunt illæ: tu verò centesima; quantum vnum est tantum humanum genus. Nam pro locorum magnitudine cogitandum est; si hæc nostra terra est tanquam centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem: quantum habebit multitudinem cælum quod terram ambit: Et cæli ecelorum, immensam ceteræ habent multitudinem. Scriptum est enim, *Milla millia ministrabant ipsi, & decem millia myriadam assistabant ei.* Non quod tanta solus esset multitudo, sed maiorem hæc Propheta dicere non poterat.]

Similiter S. Chrysostomus hom. 50. in Matth. euacuandos tunc cælos ait, & affuturos Christo iudici omnes Angelos, vt testentur quæ pro hominum salute ex eius præscripto egerint per tempus vitæ. Itaque habes comitatum Christi, quæ præsertim ex Angelis constat, fore numerosissimum. Sûntque qui coniectent, aut etiam asserunt, Angelos in fulgentissimis corporibus apparuitos, vt possint improborum obtutibus obuii. Ita Thyraus l. de iudicio vniuersali c. 10. à num. 8. & Lessius l. 1. de diuinis perfectionibus num. 132. Sed hoc non videtur necessarium. Damni enim satis intermovent Angelos per notitiam abstractionem, inaccessam illi cognitioni intuitiue quam de suis rebus tunc habebunt, addito ex. essu quo Angelus supereminet animæ. Nam per totam æternitatem, Dæmones à dampnatis non cognoscuntur alia ratione. In hoc descensu, pauci homines Christo comitabuntur. Illi nimium, qui cum Christo ad æternam vitam resurrexerunt, Item Sanctissima Deipara, de qua in hoc aduentu Catharinæ lib. 3. pro Conceptuatione prima, accipit illud ex parabola Matth. 21. *Exierunt obuiam sponsi, & sponsæ.* Animæ autem iam beatæ, ad resurrectionem corporum in terras demissæ, cum primum corporibus confecta denuo fuerint, quod in icu oculi, vel instanti, vel per breui tempore fiet, Christo in corporibus iam gloriosis occurrent, vt mox dicam.

Crux in aëre prænix; currus nubium; latrantium viam Dominæ.

663 Crucis signum, præferendum aduenienti Christo & in aëre conspicuum fore, notauit signatè S. Matth. c. 24. verbis illis; *Tunc parebit signum filij hominis in Cælo.* Quod Patres propè omnes, ac Interpretes, accipiunt de cruce, quæ velut Regium vexillum præferretur Christo: vt S. Hieronymus ac Beda loquuntur. Cum autem dicat Euangelista, apparitum signum, argumento idoneo esse videtur, non esse reuera præferendam Christo, crucem iesam de qua Christus pependit, quod Waldensis titulo 20. De Sacramentalibus c. 158. Fane non parum S. Chrysostomo hom. de cruce, est opinatus: sed illius dumtaxat signum in aëre formatum, atque ad eam crucem æream; ei non ablimilem, (si maiorem quantitatē, & splendorem

rem addas,) quam sub Constantio Imperatore, Hierosolymis super Golgotha visam, stadiis quindecim patentem, docent SS. Cyrilli inibi Patriarchæ, testis oculati litteræ, quæ extant ad eundem Constantinum, & S. Hieronymus in chronico, ac Nicephorus l. 9. Histo. c. 32. Vel certe ei (proportione prædicta semper salua,) affinem ac similem, quam his verbis describit Cantipratanius lib. 2. Apum cap. 3. num. 9. [Ego fidelium nouissimus, antequam piissimus, Ludouicus Francorum Rex, anno ab Incarnatione Domini 1246. crucem transmari- nam susceperet, crucem in celo, ex clarissimo & Sydere lumine vidi: nec recolo me decen- tius & operosius formatam crucem vniquam sub aliqua materia vel figura vidisse. Octonos habere cubitos crucem ipsam in longitudine, mihi planissime visum est. Serenum cælum erat valde, & sine aliqua nube, in aliqua parte sui, sub nostro horizonte. Cælum erat coloris vnius.] Non dissimiles apparitiones crucis, alibi leguntur. Quenadmodum autem colum- nam nubes mouebat Angelus, quocumque opus erat, ita & hoc Reges nostri labarum & trium- phale vexillum, mouebunt Angeli: quod apud Iulianum lib. 3. Prognost. & creditum Ansel- mum in Elucid. minus apte dicitur, laturos hanc crucem Angelos, veluti subuolantes. S. Michaë- li munus huius crucis agendam tribuit cum Echlo Viegas in cap. 12. Apocal. sect. 18. num. 7. Sed male id colligit ex eo quod ab Ecclesia S. Michaël vocetur *signifer*. Id enim spectat potius ad fortitudinem, proditam in cælesti certamine. De splendore immenso huius signi, solem ipsum claritate sua offusuro, testes passim sunt Patres. Hippolitus Orat. de mundi con- summatione S. Ephrem l. de vera penitentia cap. 4. & sæpe alibi. S. Augustinus serm. 130. de tempore vnum locum S. Chrysostomi à Iu- liano Toletano lib. 3. Prognost. cap. 5. descri- ptum, iuuat atroxere. Consulatur aduentum Christi, cum micantissimo fulgure; Tum sub- dit. [Tanta enim erit eminentia splendoris in Christo, ut etiam clarissima cæli luminaria ab- scendantur, præ lignum fulgore diuini luminis. Tunc & stellæ cadent, quando apparuerit Fi- lij hominis in cælo. Considerasti quanta sit virtus sanctæ crucis. *Sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum.* Crux verò fulgebit. Et ob- scuratis luminaribus cæli, dilapsisque syderibus, Sol non radiabit: quando crux Sole & Luna præclarior est, quorum splendorem diuino il- lustrata splendore superabit. Et quemadmo- dum ingrediente Rege in ciuitatem, exercitus præcedit, ferens signa & vexilla regalia, & ambitus præparationis armifonæ annuntiat Regis introitum; ita Domino descendente de cælis, præcedet exercitus Angelorum atque Archangelorum, qui signum illud trumpha- le, crucis vexillum sublimibus humeris præfe- rentes, diuinum Regis cælestis ingressum, tertis timentibus nuntiabunt.]

Curtum aduenientis Christi, fore nubes cæli, ait Daniel cap. 7. Et idem habent Evan- gelistæ, describentes aduentum Christi ad iu- dicium. Nec sanè nouum est, ut in Scripturis nubes Deo tribuantur pro curru; ut liquet ex Psalmo 98. verbis illis. *Ponis nubem ascensum tuum.* Et ex illis aliis Psalms 17. *Posui tenebras labiolum suum, in circuitu eius tabernaculum*

eius tenebrosa aqua in nubibus aëris. Caterum quod Christus venturus dicitur in nubibus cæli, non ita est accipiendum, quasi illæ sint in cælo nubes: vel quasi immediate in exitu de cælis per Christum penetratis nubes sint illum excepturæ. Sed id circa Christum dicitur venturus in nu- bibus, quod in aëre, cui cæli nomen in Scri- pturis passim tribuitur, diuinitus, aut immiste- sterio Angelorum, efformandæ sint nubes, aut aptandæ ad Christi vehiculum. Ut enim mere naturaliter sint producendæ, & veluti fortuito deferantur ad Christi apparatus, quod sentit Thyraus lib. de iudicio cap. 1. num. 34. non censo verum. Nec item admitto quod alij eas nubes negant ex vaporibus fore coagmentan- das. Nam si ita esset, non essent nubes veræ, & nubes cæli, idest aëris, ut semper vocantur in factis litteris.

Non adeo remoto appellu iudicis, tanto tamque glorioso satellitio stipati, buccinarum & tubarum clangor, ac etiam vocum clamor parantium viam Domino, ut in Principum ad- uentu assolet, exaudietur: de quo in hunc mo- dum S. Ephr. Or. de sanctissima cruce. [Quando ingentem illum atque horribilem clamorem audiemus, ex sublimitate cælorum personan- tem atque dicentem; *ecce sponsus venit; ecce iu- dex adest; ecce Rex apparet; ecce supremus iu- dicum Iudex reuelatur; ecce vniuersorum Deus aduenit, ut iudicet viuos & mortuos.* Tunc ô Christi amatores, à voce clamoris illius con- tremiscent fundamēta & renes terræ, à finibus usque ad fines, & mare omne; quibus illis Tunc fra- tres mei, angustia & timor, ac stupor, in omnem irruent hominem, ex clangore atque resonan- tia tubarum, & à metu expectationis eorum, quæ vniuerso superuenient orbi. Tunc virtu- tes mouebuntur cælorum. Tunc Angelorum præbunt exercitus, Archangelorumque chori. Cherubim quoque ac Seraphim multis oculis clara, in fortitudine, metusque proclamabunt; *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sa- baoth, qui est, & qui erat, & qui venit omnipotens.* Tunc omnis creatura in cælo, & in terra, & sub terra, cum timore atque tremore, val- lidè exclamabit; *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini.* Tunc scindentur cæli, & reue- labitur Dominus Dominantium, & Rex Re- gum, & Princeps Principum, immaculatus & terribilis, atque gloriosus Deus noster, instar fulguris horribilis, cum potestate & maiestate magna atque incomparabili. Quenadmodum & Ioannes prædicauit Theologus, dicens, *ecce venies cum nubibus cæli.*]

Raptus electorum, obuiam Christo in aëre, ubi thronus iudicis.

664 Fiet sub illum temporis articulum, oc- cursum electorum redimitorum obuiam Christo. in aëre, virtute corporibus gloriosis indita: quæ tamen quia non erit natua, sed communicata diuinitus, dicuntur sancti suscitari, rapiendi obuiam Christo. [Nam Rege ciuitatem ingres- suro (ait S. Chrysostomus hom. 8. in 1. ad Thes- sal.) qui illores quidem sunt, ad occursum eius egrediuntur: qui verò rei sunt & iudicio obno- xij, intus expectant iudicem. Et patre beneuo- lo, & pio aduentante, filij quidem & qui digni essent filiorum loco per vehiculum educuntur,

ut videant & exofculentur: qui verò de feruis interea illum offenderunt, intus expectant eum qui super Patris adfertur vehiculo. Ipse namque Pater in nubibus suscepit eum. Et nos in nubibus rapiemur. Vides quantus futurus sit honor? Et occidit descendenti faciemus, & quod omnium est felicissimum, ita semper cum ipso erimus.]

Rapientur autem boni, relictis deorsum in terra reprobis. Quam fore acerbissimi luctus & horrores materiam, idem S. Chrysostomus egregie notat, ibidem paulò post, verbis illis. [Post descensum Domini (id est iam inchoato, nec dum planè finito descensu iudicis, & appulsione eius ad thronum: alioqui enim non dicerentur qui rapiuntur, ire ei obuiam;) post descensum igitur Domini, rapientur; posteaquam congregati fuerint. Fiet enim hoc simul nemine sciente. Etenim quando viderint terram motam & turbulentam, puluerem confusum, vndique ex æquo excitata Corpora, nemine ad hoc famulante, sed iussione Dei terram antea repletam euacuate valente. (Cogita namque quantum sit omnes tunc qui ab Adam ad aduentum suum vsque, stare cum mulieribus & pueris:) quando inquam, tantam viderint in terra tumultuationem, tunc scient. Quemadmodum enim dispensationem eius quæ secundum carnem est, non prauiderant, ita & tunc. Quando igitur illa facta fuerint, tunc & vox audietur Archangeli, Angelis reliquis imperantis, & clamantis. Audientur tunc & tubæ, imò tubarum sonitus. Qualis igitur tremor, qualis timor eos qui in terra erunt, qui iudicem expectabunt, obtimebit? Vna namque rapietur, & vna relinquetur. Quis erit tum animus illorum, quando istos quidem sublatos videbunt, se verò ipsos relictos? An non quauis gehenna terribilius, eos ista dei celsas ac consternatas reddere poterunt? Etingamus itaque sermone, iam illud adesse. Si enim mors repentina, aut ciuitatum motus, & reliquæ mina animos nostros ita concutiant, quando viderimus terram disruptam, & his omnibus refectam; quando audierimus tubas, quando vocem illam Archangeli, quauis tuba clariorem perceperimus, quando cælum hoc vndique sursum euectum & contractum, quando ipsum aduersantem Deum, Regem omnium viderimus, quis tum nobis animus erit? Horreamus obsecro, & terreamur, non secus quam si ista iam fierent. Ne solemur nos ipsos ex mora & cunctatione. Quando enim omnia oporteat fieri, nihil proderit cunctatio. Quantus tum tremor erit, quantus timor?] Similia habet hom. 9. de Ascensione ferè in fine.

665 Parata erit in aëre sedes iudiciaria. Negat huiusmodi corpoream sedem, Origenes, vel potius apud eum auctor Latinus hom. 9. in diuersos. [Sedes eius (inquit) aut certe quidam perfectiores dicuntur Sanctorum, de quibus Scriptum est; quoniam illic sederunt sedes in iudicio; aut quædam Angelicæ, de quibus dicitur; siue sedes, siue dominationes. Ergo Rex sæculorum, Deus Verbum, qui & in forma factus est hominis, sedebit super huiusmodi sedem gloriæ suæ.] Hoc mysticum est, nec ideo abroganda sedes corporea fulgentissima, & tanto iudice digna. Thronum magnum & candidum vocat Ioannes in Apocalipsi c. 26. ex cuius etiam libri c. 14. hanc sedem fore nubem, colligit Thy-

raus, qui de hoc Christi throno, accuratè & minutè plurima disquirat. de iudicio vniuersali c. 1. à num. 58. Ad eam ergo sedem, è regione fixa fulgentissima cruce, primus fiet Christi descendens & electorum subuectorum occulus. Quod fore reprobis sub his iacentibus, sedatamen procul rem omnem conspicantibus, tristissimum spectaculum, S. Epiphanius his verbis tradit Orat. de cruce Domini. [Quo pacto iustitiamus Christum amatores, quando adipeamus tremendum solium paratum? Quando viderimus signum filij hominis in calo resplendere, sicut ait Dominus; sanctum, inquam, & immaculatum, ac pretiosum signum cui sponte clausi affixus pro nobis fuit ipse Christus Dominus. Tunc cuncti in sublimi aspicientes sanctum ac formidabile magni Regis apparere sceptrum, cognoscent, & in memoriam redibunt sermonis illius Domini, dicentis; quia signum apparuit filij hominis in calo.]

Confusio summa & timor impiorum.

666 Tunc planè iuxta Platem nostrum, confundentur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Quod in primis valet de Idololatriis, & fallorum numinum cultoribus; quos pudebit idolomania suæ, & cultus exhibiti Deemonibus non vero Deo. Sed & mysticos Idololatrias, priscis à Satana subitutos, ut ait Nyssenus Orat. de S. Basilio, misit, Christianos inquam qui vitam ad fidei amissionem non exegerint, maxime pudebit non expresse Christi vitæ imitatione. Ipsi in primis indicis species, & in corpore vnde cumque gloriosissimo fulgentes supra Solem vulnerum note, eos terrebunt: imò excruciantur vehementissime. Conficient enim Christum iudicem, ut benè meditatur Eucherius hom. 4. ad Monachos num. 7. [Veniisse ad iudicium, illo vitæ corpore, quod pro nostra salute susceptum, pro nostris criminibus additum, pro nostra absolutione damnatum, & pro nostro vulnere vultum medicina, lancea, clauisque confixum est. Primum enim erit in reos intoleranda sententia, reverendatam presentia cicatricum. Quid igitur illo tempore facturi sumus, quando contra illos crucifixi Domini linotes, notæ peccatorum nostrorum, ac maculæ libidinum profecerunt? Aut quo putas vultu respiciet redemptio nostra, perditionem nostram? Tanto grauiora erunt humana delicta, quanto maiora se ostendunt diuina beneficia. Verendum est autem, ne illum vocem resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestantem, etiam in iudicio suo ad vala iniquitatis, prolaturus atque dicturus sit; Insuper digittum tuum huc, & vide manus meas, & affertur manum tuam, & mitte in latum meum, & agnosce quæ pro te, & à te impietas humana, pertulerim. Illa utique clauorum signa bonis salutaria, malis terribilia, quæ vsque ad diem iudicii non delentur, sine dubio obicienda seruantur. Et quid post hæc sequitur, nisi illud interpositum inter viuos & mortuos expauescendum chaos, vastumque discrimen, exclusæ à natura viventium tenebræ exteriores; dura separatio à dulci intuitu sanctorum, & à societate fidelium; & è contrario inter lachrymabiles gemitus, planctusque lugentiam, collegium triste microrum, & à beata patria æternam tetricam noctis exilium.]

exilium? Quam lugubre erit homini, Deum videre & perdere, & ante pretij sui perire conspectum?

Quo verò excipient sensu exprobrationes Christi de quibus hic S. Augustinus serm. 67. de temp. [Quid faciemus charissimi, in illo merendo iudicij die, cum tremante mundo Dominus præcipientibus Angelorum buccinis, in illo maiestatis suæ throno, circumdatus ecclesiæ militiæ luce confederit, ibique de terræ gremio & antiquo pulvere, suscitato humano genere, astante testimonio conscientie singulorum, positis in conspectu peccatorum penis, iustorumque præmiis, rationem vitæ cæperit postulare; & plus iam iustus quam misericors, severitate iudicis contempta misericordiae reos, cæperit accusare, & dicere; Ego te, ô homo, de limo manibus meis feci; ego terrenis artibus infudi spiritum; ego tibi imaginem nostram similitudinemque conferre dignatus sum; ego te inter paradisi delicias collocaui; Tu vitalia mandata contemnens, deceptorum sequi, quam Deum maluisti. Cum expulsi de paradiso, iure peccati, mortis vinculis tenereris, Virginalem uterum sine dispendio Virginitatis pariedus introiui, in præsepio expositus, & pannis obnolutus iacui, infantie contumelias, humanoque dolores, quibus tibi similis fierem, ad hoc scilicet ut te mihi similem facerem, pertuli: iridentium palmas & sputa suscepi, acetum cum felle bibi, flagellis caesus, verberibus coronatus, cruci affixus, vulnere perfoctus, ut tu eripereris morti, animam in tormentis dimissi. En clauorum vestigia, quibus affixus pependi. En perfossum vulneribus latus. Suscepi dolores tuos, ut tibi gloriam darem: Suscepi mortem tuam, ut in æternum viueres: conditus iacui in sepulchro, ut tu regnares in cælo. Cur quod pro te pertuli, perdidisti? Cur ingrate redemptionis tuæ munera tenuisti? Non te ego de morte mea quero, redde mihi vitam tuam, quam vulneribus peccatorum indefinenter occidis. Cur habita: culum quod mihi in te sacraveram, luxuriæ sordibus polluis? Cur corpus meum, illecebrarum turpitudine maculasti? Cur me graviore criminum tuorum cruce, quam illa in qua quondam pependideram, afflixisti? Gravior enim apud me peccatorum tuorum Crux est, in qua inuitus pendeo, quam illa in qua tui misertus mortem tuam occisus, ascendi. Cum essem impassibilis, pro reperi dignatus sum; sed tu despectisti in homine Deum, in infirmo salutem, in via reditum, in iudice veniam, in Cruce vitam, in suppliciis medicinam. Et post omnia mala tua, ad medicamenta poenitentiae confugere noluisi: Ab auditu malo, non mereberis liberari. His planè germina, ex ipsius Christi ore reprobis ante tribunal tanti iudicis comparantibus, obicienda, omnino egregiè describit Autor libri de malis Doctoribus, in scripti perperam Sixto Papæ, post medium. Nec fore quod è contrario mullent reprobi, vnde cumque conuicti, ibidem subiciuntur. Locus est insignis, sed longior quam ut adscribi hoc loco possit.

667. Quid si verò, illas quoque voces quas Sanctissimus Diaconus Morita, Apostata Elpidophoro exprobandas duxit, omnibus æquè obiciendas dicam? Attexo narrationem egregiam ex Victore l. 3. Historiæ Vand. l. [Cum Elpidophoro sedente & fremente, honorabi-

lis senior cæpisset extendi; priusquam exueretur, clam nescientibus cunctis, illa quibus eum suspiciens de fonte dudum texerat sabana, bauiabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extensis, in his verbis totam ad fletum & lachrymas commouisse dicitur ciuitatem. Hæc sunt lineamina Elpidophore minister erroris, quæ te accusabunt, dum maiestas venerit iudicantis, custodiende diligentia mea, ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te in abyssu putei sulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hæc te actius persequentur, flammantem gehennam cum cæperis possidere, quia induisti te maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei Sacramentum. Quid facturus es miser, cum serui patrisfamilias ad cœnam Regiæ congregare cæperint inuitatos? Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus, exutum stolam Rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi, *Amice, quomodo huc venisti, vestem non habens nuptialem?* Non video quod contuli, non nosco quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela Virgineorum membrorum decem mensibus texti, & tendiculas crucis quas extendens aquam mundaui, & purpura mei sanguinis decoravi, non conspiciunt oculi mei. Characterem non video Trinitatis. Talis interesse non poterit epulis meis, ligate eum pedibus, & manibus funiculis suis.]

Videbunt deinde, & turbabuntur timore horribili, ut loquitur Sapiens, & mirabuntur in subitatione inasperata salutis, proborum, quos hic calcauerint & oppræsserint, dicentes intra se poenitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes, ad sublimem illorum quos probe agnoscent, filiis Dei, id est Angelis, multos euectionem, hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati, vitam illorum estimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos, fors illorum est. Sanè ipse Christi iudicis in maiestate concessus, pictura tantum expressus, Bogorem Bulgatorum Regem ut supra attingimus, adeo tertia, ut illic Ethnicinum ciuitatis, ut supra memoravi. Felicem quoque, licet impium, sola diuini iudicij per Paulum commemoratione tremefactum, produnt Apostolorum Acta. Apud Climacum gradu 7. plerique, ex sola iudicij cogitatione, attoniti & exanimati narrantur. In vita S. Bernardi l. 2. c. 6. Gulielmus Dux Aquitanie, proposita per S. Bernardum Eucharistia, Deum futurum iudicem continente, solo fultus est. Si piæ, vel oratione aut cogitatione obiectus, aut velatus, ut iudex, peccatores tertia tantopere quid faciet sedens in sede maiestatis suæ ut quærat suorum gloriam & impios perdat? Videndus Nyssenus Orat. 2. de hom. procreat. cum de die septima in qua requies ab omni opere, exilio (ut docet) extremi iudicij vltimaque orbis Dei, Symbolo; Et Goffridus Vindocin. serm. de Ascens.

*Demississima iudicia in primo eius confesso
per omnes adoratio; Electorum gau-
dia; Angustia malorum.*

668 Ad primum iudicii in sede parata confessum, praesentibus Angelis omnibus, & electis, & adactis ad idem praestandum Daemonibus ac omnibus reprobis, Christi iudici accident adoratione profundissima, iuxta illud Rom. it. omnes stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est enim, vno ego dixit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua constabitur Deo. Implebitur etiam tunc illud Philippi 2. in nomine Iesu, omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & inferorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Specialiter vero de adoratione per Angelos, extat testimonium quod Psaltes versu qui consequitur tradit his verbis, *adorate eum omnes Angeli eius.* Quae verba Apostolus Hebraeorum 1. vt Theodoretus hic notat, aptauit ad Christi iudicis adorationem in extremi iudicii procinctu, per Angelos praestandam. Quod egregie item docet Nyssenus orat. 3. imo 4. contra Eunom. cap. 3. verbis illis. [Cum iterum (inquit) inducit primogenitum in orbem: adiectio particulae iterum, hoc non primo fieri per hanc dictionis significantiam ostendit. Nam in repetitione eorum quae semel facta sunt, hac dictione utimur. Igitur in fine seculorum, terribilem eius apparitionem hoc sermone significat: quando non amplius in ferti forma conspicietur, sed in folio regni magnifice sedens; & ab Angelis omnibus circum ipsum adoratus: propterea qui semel in orbem ingressus, primogenitus factus ex mortuis, & fructum & omnis creaturae primogenitus: cum iterum ingreditur in terrarum orbem, iudicans ipsum orbem in iustitia, sicut testatur vaticinium, non repudiat primogeniti nomen quod semel pro nobis accepit, sed sicut in nomine Iesu omne genu se curuat, ei qui supra omne nomen est; sic etiam eum qui in nomine primogeniti venit, omnis Angelorum plenitudo obuiam facta adorat ad hominum reuocationem affecta gaudio, quam, quia sit noster factus primogenitus, rursus ad gratiam quae à principio fuit, reuocauit. Siquidem gaudium sit Angelis super his qui peccato resipiscunt salui sunt. Quocirca usque nunc congemiscit creatura illa, & condoleseit nostrae vanitati, multam suam & detrimentum indicans, nostram perditionem, cum reuelatio facta fuerit filiorum, Dei quam pro nobis semper expectant, & praestolantur; & cum salua fuerit ovis cum superna illa centuria: (nos autem omnes sumus in omnia natura, haec ovis, quam quia factus primogenitus, bonus pastor seruauit; (hinc praecipue in vehemementi pro nobis gratiarum actione, Deo adorationem adducunt, ei qui propter primogenituram, reuocauit eum qui à patris lae longe abscesserat.)]

669 Vides, Nyssenum, verba Apostoli & Psaltes, aptate ad praedictam adorationem, Christo sub iudicii momentum, per Angelos, atque adeo etiam per electos omnes qui Angelis in aëre astabunt, exhibendam: ad eum Dominum gloriae, & constitutum à Deo iudicem viuorum & mortuorum, summa dimissio-

ne, quam ipse quoque situs corporum proder, recognoscendum; quantumlibet impij ac Demones ringantur ad necessarium illud officium.

Quo porrò gaudio & exultatione, sancti qui semper se Christo hic conformant, tantam Christi maiestatem & euectionem pro depressione & exinanitione summa sint excepturi, nemo satis assequatur, nedam explicet. Senium de ea suum prodidit David, verbis consequentibus, *Audiuisti*, (iustum de iudice Christo ab omnibus adorando,) & *latata est Sion*: Et exultauerunt filiae Sion, propter iudicia tua Domine. Quoniam in Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes Deos. Sicut Deos participatione, sanctos inquam Angelos & electos omnes intelligas; siue falsa nomina, quibus error humanus, & Satanæ malignitas, incommunicabile nomen commune fecit; namquam tantopere apparuit Christi super illos omnes magnificentia & sublimitas, quam in tempore adorationis praedictae, in procinctu iudicii. Hoc Sapē est venire manifestum, & non silere, at dicitur Psal. 49. *Deus manifeste venit, Deus noster, & non flebit.* Quod sic de Christo exponit Diuus Augustinus 20. Cinitatis cap. 22. [Hoc nos de Domino nostro Iesu Christo intelligimus, quem de Caelo speramus esse venturum, ad viuos & mortuos iudicandum. Manifestus enim veniet inter iustos & iniustos iudicaturus iuste, qui prius venit occultus ab iniustis iudicandus iniuste. Ipse inquam manifestus veniet, & non flebit, id est in voce iudicii euidentis apparebit, qui prius cum venisset occultus ante iudicem siluit, quando sicut erat ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram terredente se fuit sine voce, quemadmodum de illo per Esaiam legimus prophetatum, & in Evangelio videmus impletum.]

Non timebant iustorum anime, ac ne pro gradu quidem felicitatis sollicitae erant, vt Nyssenus dixit Orat. 2. de hom. procreat, *sub finem*, sed omnis eorum timor, erit reuerentia, quam amor condiet, & exultatio magna temperabit. Horrorem è contrario, & angustias malorum, nemo satis vel explicet vel concipiat: quando vel ipse reuerendarum conspectus cicatricum (vt Eucherius piissime admonuit hom. 4. ad monach.) illos omni pavore complebit, & in angustias rediget intolerabiles; Nec dubium id cogitare & perspexisse nobilem illum, qui fatidice occidendi copiam nactus, & à supplice per Christum in omnes misericordiam, mox etiam per concessam ipsi peccatorum remissionem frustra interpellatus; ad extremum per angustias animarum in extremo omnium iudicio adiutus noxam planè remissit, vt refert Cantip. l. 2. Apum c. 18. num. 3.

Intrinseca generali iudicio: Ac primum materia.

670 Haecenus de praeiis ad iudicium. Nunc ipse iudicij actus attingendus est. Eius materiam complexus est David, illa patre consequentis versus Psalms propositi, qui diligit Dominum odite malum. Est enim adhortatio ad iustos, vt timore futuri iudicii declinent mala: & scilicet bona operentur; quod haec sit futura vniuersi iudicii materia, in hanc inquirendum,

dum, & iuxta compertam eius veritatem, forenda iudicis sententia, vel damnationis, vel gloriæ. Nec quod ea materia hominibus occulta sit, subduerit idcirco diuino iudicio. In quam rem luculenter disserit Autor commentariorum in Iobum apud Origenem, in calce libri 13. ad illud, *Non requirat eum Deus desuper*. Quæ verba sic expendit. *Quid dicis ô Beate Iob? Ergo alios dies non inquireret, vt de isto solo dicas velut interminans, non inquirat illum Dominus desuper? Vtique (ait) omnes dies seculi inquirentur, omnia tempora, & momenta atque secula requiruntur, & producentur. Nimirum non dies seculi qui naturam non habent neque substantiam, sed verba & fœda quæ in illis diebus sunt gesta vel dicta, sed cogitationes & consilia atque tractatus qui in omni tempore vel momento huius seculi tractati sunt atque cogitati. Hæc igitur omnia, in omnibus gentibus, & in omni lingua inquisita, in iudicio manifestantur in tempore inquisitionis. Non enim mentitur is qui ait; *Memor sum ea quæ a seculo sunt dinumerare*; non solum tempora & momenta, & dies, & annos, sed quin potius omnium hominum cordis occulta, iuxta hoc quod dictum est; *qui fingit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*. Et adhuc alibi; *Ipse autem nouit occulta cordis*. Apostolus verò his consonanter dicit; *In die qua iudicabit Deus occulta hominum*. Ille enim dies manifestabit omnia, in igne reuelans cuncta. Scientes itaque nos ô viri, quia aduersum tam terribilem habemus iudicem, sanctè conuersari, & in factis & in verbis studeamus, vt non pro condemnatione in iudicio, sed pro requie atque gloria æterna inquiramus.*

Omnes igitur actus, & boni & mali, tametsi occulti, erunt iudicij extremi materia. Psalm. 49. ea materia huius discussio, & veluti disceptatio causæ, latè proponitur, bonæque eius Psalmi pars, pulcherrima paraphrasi à S. Augustino illustratur 20. Ciuitatis c. 24. Ac Robertus de Sorbona, Opusculo de Conscientia, adducens eum de Christo Magistro, conferens à c. 7. examen huius iudicij, cum examine ordinandorum, vel promouendorum ad gradus, expendit nominatim, quanta sit futura terroris materia, quod Christus per seipsum sit cunctos stricte discussurus.

Discussio causæ, cuiusmodi.

671 In variis Scripturis, traditur fore seruationem & interrogationem in cogitationibus. Interdum Patres eam disceptationem, Satanâ causam suam aduersum hominem virgenter faciendum, tradunt. Pulchrè S. Augustinus Orat. contra Iudæos & paganos c. 4. [Expectatur dies iudicij, aderit ille æquissimus Iudex, qui nullius potentis personam accipiet; cuius palatium auro vel argento nemo corrumpet. Astabunt omnes animæ vt referat vnaquæque, secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonum siue malum. Præsto enim erit aduersarius Diabolus: recitabuntur verba professionis nostræ. Et si talis inuentus fuerit quisque, vt debitor ex hac vita migret, exultabit ille aduersarius in conspectu Serenissimi Iudicis, superiorem se esse declamans, agensque talem causam apud talem iudicem. Æquissimè, inquit, Iudex, iudica, iustitia

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

& iudicium preparatio sedis tue. Iudica meum esse, qui tuus esse noluit: meus est, mecum damnandus est. Post renuntiationem, vt quid inuasit pannos meos? Quid apud eum impudicitia faciebat, cui ipse renunciauerat? Quid intemperantia, quid auaritia, quid ira, quid superbia, quid cætera mea? Postremò æquissimè, fugientem à me, confugientem ad te, postea cum meis quibus renunciauerat apprehendi, inuasorem destinui. In ipsa quodammodò mea possessione, à me apprehensus est. Quid enim in circo faciebat, atque sibi furias, lites, insanas voces, inanèque victorias, cum iam à se alienus sibi met videbatur? Quid in theatro faciebat renuntiator turpium voluptatum? Quid in Amphitheatro crudelitates lætas oculis suis intueundo? Thesaurizauit sibi iram in die iræ: Hæc omnia mea post renuntiationem inuasit, meus esse voluit, & mea concupiuit. Iudica iudica æquissimè, quoniam quem tu non dedignatus es tanto pretio liberare, ipse mihi se postmodum voluit obligare.]

Nysenus Orat. 5. de beatitudinibus, suspensis omnibus metu futurorum, & bonis & malis, inducit misericordem, ab occurso interuenientium pro eis egenorum, causa superioriorem euadere; immisericordem verò cadere causa. [Quid igitur (inquit) si benefactor in tempore inquisitionis agnitus sit ab iis qui beneficio eius vsi fuerint, quomodo verisimile est, eum dum incundis & gratis vocibus coram Deo omnis creaturæ accipietur, atque celebrabitur, animo affectum iri? Numquid aliqua alia beatitudine insuper opus habebit, qui in tam frequenti theatro, ob res optimas quasi præconis voce celebratur? Nam quod adit qui beneficium acceperint, docet Euangelij vox ubi Rex & iustus est peccatoribus, responderet. Ad utroque enim demonstrationis verbis vitur, tanquam digito indicans subiectum: *Quatenus fecistis vni ex his fratribus meis minimis*. Per hoc enim quod dixit, *ex his*, eorum quibus benefactum fuerit præsentiam ostendit. Dicat nunc mihi qui inanimam pecuniarum materiam futura beatitudini præfert, quis auri splendor eiusmodi? qui pretiosorum lapidum fulgores? quis indumentorum ornatus talis, quale bonum illud esse, spes suggerit, atque proponit? Cum Rex creaturæ in sublimi folio gloriæ magnificè præsidens, humanæ naturæ sese reuelauerit, & conspiciendum præbuerit? Cum circum ipsum innumerabiles Angelorum viæ fuerint legiones, atque ad eum in oculis omnium fuerit arcanum & ineffabile illud regnum cælorum? Ac rursus ex contrario demonstrata fuerint terribilia illa supplicia? In medio verò horum, omnis hominum natura, qui à præna creatione vsque ad rerum vniuersarum consummationem nati fuerint, tum metu, tum spe futurorum stet suspensa atque sollicita, in vtramque partem euentus expectatione sæpè tremens: atque etiam iis qui cum bona conscientia vixerint, futurum rei euentum suspectum habentibus? Cum aliòs viderint à praua conscientia in horridas illas ac tetras tenebras tanquam ab aliquo carnifice trahi? si hic faustis pariter ac gratis ab iis qui beneficia acceperint, edictis vocibus atque acclamationibus fiducia operum magnificus ac splendidus iudici se sistat; nunquid similem ac parem materialibus diuitiis, felicitatem ac beatitudinem

T r illam

illam esse existimabit? Numquid montes omnes, & campos, & saltus, & mare in aurum transmutata, pro illis bonis sibi cedi ac tradi pacturus sit? Ille verò qui diligenter, signaculis & claustris ferratisque portis, & tutis conditoriis mammonam absconderit, & omni mandato antiquius magisque curandum duxerit, ut materia sibi in occulto defossa atque congesta esset; si is, quam, præceptis in tenebrosam illum ignem detradatur: omnibus iis qui per hanc vitam experti fuerint, scitiam & inhumanitatem ei obijcentibus & dicentibus; *Memento quod receperis bona tua, in vita tua.* Concluseris simul in munimentis diuitiarum misericordiam, & reliquisti super terram miserandi affectum; portasti ad hoc seculum humanitatem; non habes quod non habuisti non inuenis quod non deposuisti: non colligis quod non disperdisti; non metes quorum non deiecisti semina: digna sementi tibi messis acerbitatem seminasti, collige manipulos: coluisti immisericordiam, habe quod dilexisti. Non aspexisti quenquam condolenter; non aspicietis cum miseratione. Despexisti cum qui affligeretur; despicietis dum peribis. Fugisti misericordiam; fugiet te misericordia. Abominatus es, & fastidisti egenum; fastidiet te qui propter te egenus fuit. Si hæc atque similia dicantur, ubi aurum? ubi splendida vasa? splendida suppellex? ubi per signacula, thesauris adhibita cautio.]

Verum hæc omnia ita sunt accipienda, ut postulat negotium in quo versamur, & spectato iudice Christo, ut iudicandorum multitudine ac varietate. Aio igitur, unicuique quidquid bene maleve fecerit, dixerit, cogitari deliberatè, fore manifestandum in diuina. Quæ causa est, cur sanctus Gregorius 10. moral. cap. 31. Christum velit dictum *lampadem hic contempnam, sed paratam ad tempus statuum*, quia exuret, & illuminabit abscondita vniuersiusque. Nec cuique tantum sua merita vel demerita propalanda; sed cuiuslibet alterius cuiusvis & interna & externa opera fore reuelanda, & patefaciendum omnibus quam quisque facti sui mercedem reportet, & quam ob causam; liquet ex iis quæ exempli gratia proponuntur Matth. 25. ubi aliqui dicuntur damnandi, alij beandi; propter opera misericordie. Non quod hæc sit adæquata salutis vel damnationis causa: Plerique enim ea opere sine peccato omiserint, (ut specialiter quoad hoc pro Religiosis notat Rupertus lib. 9. de oper. Spir. sancti cap. 14.) Sed quod in nonnullis ita sit futurum. Et id circò exempli gratia sint proposita ea opera, ut intelligamus patefaciendam in Christi examine causam sententiæ ferenda.

*Omnes aliis quoad omnia patebunt,
Malorum inde confusio, &
bonorum gloria.*

672 Quod assumpsi, omnes aliorum notitiam habituros in iudicio, latè confirmatur à S. Damasceno sub finem Orationis de defunctis. Locus est, ex plerisque Patrum locis in eam rem adunatis, contextus; quem proinde fuerit perinde describere, ac varia Patrum loca corrigere. [Neque hoc (inquit Damascenus)]

quicquam existimet quod in tremenda illa conuisione, inter nos ignoti simus futuri. Næ profecto vnusquisque proximum agnoscat, non corporis habitu, sed perspicaci mentis oculo. Vnde hoc adstruimus, petis? Audi Dominum Christum in parabola pauperis Lazari id manifestè docentem, cum inquit; *Dives eleuatis oculis agnouit pauperem Lazarum in sinu Abrahe Patriarchæ sedentem.* Siuuliter autem & Abraham. Et ne quis dicat quia parabola sit, propterea minus satis comprobatum quod propositum fuerat; sciat diuinas Saluatoris nostri parabolas, rerum esse existentium, sicut in eis contentæ sunt & demonstratæ. Quare sicut ait Ioannes Chrysostomus, non eos solum quos hic nouimus, sed etiam quos nunquam vidimus, cognosceremus. Etenim neque Abraham vidisti, neque Isaac, neque Patriarchas: Sed ubi in generali tremenda illa congregatione videris & cognoueris, dicet; Ecce Abraham, & Isaac, & reliqui Patriarchæ. Ecce Petrus, & Paulus, Apostolique omnes: Ecce David pater Dei, & Prophetarum Cunei: Ecce Præcursor Ioannes, & Stephanus Protomartyr, & sanctorum multitudo. Ad hæc iterum ait celebratus ille in sacris disciplinis Basilus, ad auaros loquens; Num ante oculos proponi Christi tribunal? quoniam quotquot à te iniuria affecti, circumstant & in clamabunt te; Quo tunc imaginibus iniquitatum tuarum manifeste visis, vertes oculos? Hinc pupillos, inde viduas, vtrique pauperes à te oppressos, famulos quos contristasti, vicinos quos exacerbasti, & reliqua per ordinem. Beatus item Epiphanius, diligentiùs predicaror secundum aduentus Christi, sic docet; Tum filij parentes suos condemnabunt, quia bona opera non fecerint, & in hæc hora nostros suos vident miseri. Et si quos cernunt ad dextram partem inductos separati, compuratorias lamentationes euliant. Et rursus qui Theologi cognomentum obdunt; Tunc (inquit) te Cæsarium videbo fratrum charissime, fulgidum, gloriosum, exultandum: qualis scilicet & mihi per somnium apparuisti. Accedit ad hos Athanasius ille, vita & sermone circumspectus. Ecclesiæque Dei fundamentum, de iis qui in Domino mortui, sic dicens: Hoc etiam Deus iis qui saluantur concessit, ut animæ eorum usque ad diem resurrectionis conueniant & collatentur, expectantes diuina munera sibi distribuenda, qua consolatione peccatores puniti sunt. Virtutem enim qua se mutuum cognoscant, non habent. In illo autem omnium populorum theatro, sicut opera omnium reuelabuntur, ita & personæ omnibus erunt cognoscibiles, donec extrema omnium separatio fiat, & vnusquisque in locum quem præparauit, dimittetur. Et iusti quidem cum Deo agent, & inter se ipsi quoque, non tamen mutuum se agnoscentes: Nam & hac consolatione destituti sunt. Qualis autem (obsecro) consilio esset, nisi qui confunduntur, noscantur ab omnibus? Tunc enim grauis & maxima erit ignominia, cum quis noscet omnes, & noscet ab omnibus. Quisquis enim erubescit, ab iis erubescit qui se nouerunt. Equidem notus qui confunditur, inter ignotos non erubescit. Indubitatum igitur & citra controuersiam est, mutuum nos omnes agnituros: & ante oculos cuiusvis patebit,

parebit, quam honestè vnusquisque vixerit.] Vides in iudicio extremo, & actiones omnium, & personas omnes fore cuius peruias, iuxta Damalcenum, & Patres quos allegat.

673 Optimè idem tradit Rupertus lib. 9. de operibus Spiritus sancti cap. 18. [Quæstioni difficultius(inquit) responderi posset, si existimarem sic ibi interrogandum, & sic respondendum, sicut hic interrogamus, & sicut respondemus. Si ita putaremus, risum sapientibus faceremus, consequens esse dicentibus, vt vnus homo apparens in nubibus, sedens in maiestate sua, Rex magnus, ore grandi, vocem suam elementarem sic magnam faceret, vt eam in toto mundo, vel de toto mundo congregata audirent & intelligerent omnes gentes. Nunc autem scimus & scire debemus, quia non verbis aut voce elementari, sed cogitationibus latere non valentibus, & certissimè concurrentibus iudicium omne perficitur; testante Apostolo, cum dicit; *Qui ostendant opus legis, Scriptum in Cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die cum indicabit Deus occultata hominum secundum Euangelium meum, per Iesum Christum.* Ergo interrogatio illa dicentium, Domine quando te vidimus esurientem, & pauperem; sitientem, & ædum tibi potum &c. Cogitatio erit & conscientia tripudians in manifesto cordis, attoniti, atque admirantis, quid si quod videt & audit.] Idem subdit de auditione mala.

Hi ergo apparebunt stigmate Satanæ notati, vt pulchrè prosequitur Eucherius hom. 10. de Palchate. Alij gloriose nitentes operibus bonis; vnde summa exister malorum confusio, & bonorum gloria, quando vtique in conspectu tantæ multitudinis, & in tam amplo Concilio teregentur palam. Egregiè id attingit idem mellissimus scriptor hom. 1. de Ascensione, his verbis. [Quamdiu in hoc corpufculo positi sumus, conceditur nobis scissa redintegrare, maculata diluere, vulnereta sanare. Quicquid autem hic non redemerimus mortifera securitate decèpti, integrum nobiscum insanabili cum dolore reportabimus, ad sanctorum præsentiam, atque ad ipsam tremendi iudicis maiestatem. Et quid de nobis erit, si cum talibus ornamentis processuri sumus in illum conuentum omnium Sanctorum? Qui dies ille? quæ trepidatio; quæ terrore & cæli spectatio erit, cum inter aliorum præclara gesta, & illustria merita, aliorum probra & dedecora perferentur? Et quid grauius? quid intolerabilius? quàm si illo tempore malorum ignominia reueletur, quo bona gloria manifestabitur? Multo enim inuidiosior & damabilius erit causa criminum, sub assistentium comparatione virtutum. Quid erit terroris? quid miseriæ? quid maroris, quando sub illo admirabili Apostolorum Martyrumque Concilio, sub illo Angelorum sydereo ac præfulgente confellu, cum rubore, veterum delictorum diuersis tetra maculis anima producet? Quando latissimam iniquitatum suarum, confusibilisque vite totius historiam ante oculos suos videbit exponi, vt illam inaudita clamantium vox, malorum conscientia obmutescente & deficiente condemnet?]

674 Breuiter S. Chrysostomus hom. 10. in primam Corinth. [Christi tribunal censea-

Throph. Raynandi de Attrib. Christi

mus adesse, vt vnusquisque suam conscientiam diiudicet, & iam cogitet adesse iudicem, omniaque reuelari, & in medium adduci. Non enim solum nos assistere oportet, sed & reuelari. Numquid obstupuitis? Si autem nunc, cum nondum res agitur, sed solum proponitur, & in cogitatione effigiatur, a conscientia primus, quid faciemus quando aderit.] Plurima in hanc rem ex variis Patribus protuli in Morali, Distinctione 4. num. 429. ibi legenda. Videndus quoque S. Ephrem Tomo 1. tractatu 70. & duobus sequentibus perbrenibus; sunt enim potius responsa ad quædam quæstiones de iudicio extremo.

Aliam malorum confusionem, & è contrario seruata proportione, aliam bonorum gloriam, inde etuere possumus, quod Sancti ita omnibus patentes erunt honori Christo Domino, qui de eis multo potiore iure, quàm S. Paulus de iis quos Christo pepererat gloriari poterit, tamquam de gaudio & corona sua. Ex impiis autem & eorum apud omnes prostantibus iniquitatibus, quantum in ipsis fuit, opprobrium in Christum refundetur, & ingens gaudium Diabolo creabitur. Egregiè omnino id prosequitur S. Basilus in regulis fustis disputatis ad quæst. 2. sub finem, vbi recensitis insignibus Dei in hominem beneficiis; iis præsertim quibus Verbum in carne prodians, hominem oneravit, concludit; [Quæ omnia quancumque mecum ipse considero, (vt planè quod euenit mihi in animo sentio, apud vos etiam enunciem) terribilis me quidam cum mentis consternatione horror inuadit, metuentem videlicet, ne si aliud agendo in rebus futilibus ac vanis animum occupauero, a Dei charitate deiectus, Christo dedecori sim. Qui enim assidue nunc suis nos artificibus circumuenire, & mundialis istius vitæ illecebris inescans, omni conatu efficere studet vt datorum nobis à Deo beneficiorum Deique ipsius memoriam ex animis nostris reuellar, is vbi hinc migrauerimus, cum animarum nostrarum exitio nobis insultans, vehementissimèque insectans, contumeliam Domino nostram contumeliosè exprobat, contumaciæque ac defectione ab ipso nostra, gloriandi materiâ aduersus illum vtetur; quod videlicet cum nos ipse neque crearet, neque pro nobis mortem subierit, sibi tamen spretis, contemptisque Dei præceptis, obsequentes habuerit. Equidem istam ego futuram aduersus Dominum contumeliosam opprobriationem ac dedecus, & insolentem hostis gloriationem, grauiora longè esse statuo, quàm ea quæ sunt in gehenna supplicia; materiam videlicet nos aduersario Christi, gloriosius sese aduersus illum offerendi extitisse, qui conciliandæ nobis causa salutis, & mortuus sit, & resurrexerit; cui etiam vel hac gratia, maiorem in modum debitores sumus.]

Omnium ad omnes manifestatio, scrutatio in lucernis

675 Et bonorum igitur & malorum opera, dicta, & cogitata libera omnia, nuda & aperta omnibus erunt, scrutante iudice in lucernis facta vnus cuiusque. Ea enim in metaphora, Scripturæ exquisitam materiæ discussionem designant. Et hic quidem, omnia propè sum in abscondito,

Tc 2

abscondito, & cœcis conduntur tenebris; unde perique videntur pii ac probi, qui reuera sunt impij. Tunc autem accenso lumine, omnia patebunt. Prosequitur pereleganter eam Metaphoram Ricardus Victorinus tract. de iudiciaria potestate; Tum concludit. [De his lucernis Dominus minatur, ubi per Prophetam loquitur. *In tempore illo, scrutabor domos Hierusalem in lucernis. Hierusalem idem sonat quod visio pacis.* Domus itaque Hierusalem, sunt conscientie securæ; nam hæ sunt quæ videntur internam pacem habere. Quid igitur fiet de domibus Babylonis, quando domus etiam Hierusalem scrutandæ sunt cum lucernis? Quid erit de conscientijs turpibus & desperatis, si conscientie præsumptio tollitur etiam male securis? Domus itaque Hierusalem à Domino perscrutandæ perhibentur, quia in illis etiam conscientijs quæ securæ sibi videbantur, nihil occultum, nihil indiscussum relinquitur, quod à veritatis lumine non arguatur. Hoc autem domorum scrutinium cum lucernis, se Dominus facturum perhibet, quia latebrosarum etiam cogitationum vel voluntatum iudicium, illorum utique ministerio faciet, quos summa veritatis intelligentia ad omnis iudicij examen intimè illuminavit. Splendor ergo quidam diuini luminis, de perfectorum cordibus radiabit; qui unicuique vniuersa quæ in corde suo bona vel mala latebant, manifesta visione denudabit. Cogita igitur quomodo nunc ad huius corporeæ lucis infusionem eorum quæ in domo sua sunt statim omnia circumspicit, & non solum quantitatem, sed qualitatem rerum, sub vno & simplici aspectu deprehendit. Constat autem lucem illum incorpoream multo præstantiorem multo efficaciorum in genere proprio, quam ista sit vel esse possit in genere suo. Parum itaque est quod dixi, quod radius ille incorporeus plene demonstrat singulos sibi met ipsis; imo & sibi, & alijs.]

Item librorum apertio ac lectio.

676 Id ipsum Scripturæ sapè tradunt sub metaphora apertionis libri vt Danielis 7. *Iudicium sedit, & libri aperti sunt.* Et Apocal. 20. *vidi mortuos, qui scilicet mortui fuerant, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vita, & iudicati sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Quem locum S. Augustinus 20. Ciuit. cap. 14. Egregiè in hunc modum enucleauit. [*Libros dixit esse apertos, & librum.* Sed librum cuiusmodi sit non tacuit; *qui est* (inquit) *vita vniuscuiusque.* Ergo illi libri, quos priore loco posuit, intelligendi sunt sancti, & veteres & noui, vt in illis ostenderetur, quæ Deus fieri sua mandata iussisset. In illo autem qui est vitæ vniuscuiusque; quid horum quisque non fecisset, siue fecisset. Qui liber si carnaliter cogitetur, quis eius magnitudinem aut longitudinem valeat æstimare? Aut quanto tempore legi poterit, liber in quo scriptæ sunt vniuersæ vitæ vniuersorum? An tantus Angelorum numerus adit, quantus hominum erit; vt & vitam suam quisque ab Angelo sibi adhibito audiat recitari? Non ergo vnus liber erit omnium, sed singuli singulorum. Scriptura verò ista vnum valens intelli-

gi; & alius (inquit) *liber apertus est.* Quedam igitur vis est intelligenda diuina, qua fiet, vt cuique bona opera sua, vel bona vel mala cuncta, in memoriam reuocentur; & mentis intuitu, mira celeritate cernantur: vt accuset, vel excuset scientia, conscientiam: atque ita simul, & omnes, & singuli iudicentur. Quæ nimirum vis diuina, *libri* nomen accepit. In ea quippe, quodammodo legitur, quicquid à faciente recolitur.] Complexus his paucis est sapientissimus Pater, quæ diffuse alijs de his libris scripserit; siue absolute tractantes libros hos iudiciales, vt Thyraeus lib. de iudicio vniuersali cap. 17. Pererius lib. 15. in Daniel. Sæcius in cap. 7. Danielis num. 85. Siue conferentes eos cum libro vitæ seu catalogo electorum Dei de quo libro, fusè Theologi 1. parte, tractando prædestinationem, & Ribera cap. 4. Apocal. ad vers. 5. ac ibidem Alcazar & Pererius: & qui de quintuplici vitæ libro multa promiscuè tradit. Sixtus lib. 2. Biblioth. V. *vita liber.*

Eam porro confusionem, quàm impijs ex contraria sanctorum vita obuenturam dicebam, librorum quoque apertione & lectione expressam censuit S. Gregorius 24. Moral. tractans illud, *respiciet homines, & dicit peccati,* quod sic Glossat. [*Vita lectio est vita bonorum: unde & non immerito idem iustis in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est, Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vita & iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris.* Liber namque vitæ, est ipsa visio aduenientis iudicis. In quo quilibet scriptum est omne mandatum, quia quilibet eum viderit, mox teste conscientia, quicquid non fecit intelligit. *Libri etiam aperti testantur, quia iustorum tunc vita conspicietur, in quibus mandata cælestia, opere impetita cernuntur. Et iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris, quia in ostensa vitæ iustorum, quasi in expansione librorum, legunt bonum quod agere ipsi noluerunt; atque ex eorum qui fecerunt comparatione, dampnantur.]*

Nullus inde rubor sanctorum, aliquandò iniquorum.

677 Quamquam autem in his libris, legentur quoque probra anteriorum sanctorum, etiam si malè id negent Magister in 4. dist. 45. Viguerius in Instit. cap. 21. §. 3. ver. 8. Somniius Tractatu de extremo iudicio cap. 6. (Nam Scripturæ apertæ ferunt omnia esse tunc pandenda, & omnia adducenda tunc esse in iudicium, nec repugnat D. August. 17. Ciuitatis cap. 4. in fine, cum sola extrema terræ iudicium, fore salutis vel damnationis causam pronuntiat: Id enim rectè coheret cum detectione anteriorum, iamque ante abolitorum proborum:) Tamen id nullo modo erit rubori electis, siue tunc in iudicio, siue per totam æternitatem: quia idem proptie & alienæ anteriorum meritum ac demeritorum conspectus patebit, quod S. Anselmus egregiè planè expressit, ferm. de beatitudine, ex quo placet aliqua adscribere. Dixit; [*Ibi à singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscuntur*

nec quemquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe, quis editus fuerit, vel quid in vita fecerit. [Adversus hoc, obicit sibi S. Anselmus. [Hic fortassis ait aliquis, quid est hoc? peccata quæ feci, scient omnes? Ad hoc ea confessus sum ut deolerentur, vt obliuiscerentur, vt nulli amplius panderentur.]

Diluit eam obiectionem in hunc modum. [Benè; sed cum tu illa gloria ab omni criminis sorde purgatus, vultui Dei præfens asiteris, ingratusne ei esse poteris pro tanta misericordia, quam tibi fecit, remissis illis delictis tuis? Et unde gratias ages, si nihil eorum, unde illas iure debeas, in tua memoria habes? Vt igitur in illius laudibus æternaliter iucunderis, semper de quanta sis miseria curus, (vt puto,) coram habebis. Cum ergo singulorum conscientia singulis pateant, fateri audeo, ea quoque cunctis parere, pro quorum curatione, tu Deo iugiter gratulor existes; non ad tuam confusionem, sed ad magnam Dei glorificationem, tuamque gratulationem. Nec enim tunc pro peccatis suis te maior cordis angustia premet, scelerumque tuorum magis pudebit, quam aliquem magnis olim vulnibus sancium, iamque omni ex parte sanatum, aboliti langoris molestia premit; vel eorum quæ in vita positis infans egerat, nunc grandævum pudet. Tunc quippe, cum integra sanitas, perfecta munditia, plena remissio, secuta omnium offensionum impunitas tibi certò artiserit, cognitio eorum qui magis horrore tibi valebit, quam est modò beatissimo Apostolorum Principi Petro, quia Christum negavit, abiuratio sua, Beato Paulo qua persecutus est immanitas sua; Beata Mariæ Magdalene, peccata sua, & multis aliis, multa quæ sciuntur iam donata, crimina sua? verum super hoc agnitis delictis, velut enormi & fœda infirmitate tua pietas, virtus, ac sapientia medicum qui te sanavit, sublimius à cunctis admirabitur, laudabitur, magnificabitur. Laus autem & magnificentia Deo gloriæ, tua si benè aduersus, gloria est. Sed dicēs; Equidem consensio, laudem Dei, gloriam meam esse. Verum cum hinc inde, tot & tot ad comparationem mei innocentes prodeant, qui consideratis vitæ meæ obcenitatibus, me omnino, sicut æquum erit, horrore habendum iudicent, quid dicam? Iustitia nempe suum, & suum iniustitia præmium exigit. In his frater, nolo timeas, aliter erit quam existimas. Illum siquidem quem tu tibi comparatum, iudicas penitus innocentem, non ibi reperies, de te quemadmodum æstimas sentientem. Namque videns te ille, quo de agis, planè intelligit te nequaquam se sed Deum quæ lo peccasti offendisse. Cum ergo viderit Deum tibi sua debita funditus dimisisse, nec in cor sibi ascendet, vt te deinde aliquatenus iudicet. In hoc enim ipso Deum se offendere cognosceret, si te Deo per omnia reconciliatum, pro illis quæ olim feceras, vllatenus contemnendum cogitaret. Magis autem gratus admirabitur ineffabilem Dei clementiam, non solum in te, sed & in se. In te, quia de tam profundo iniquitatis eripuit te. In se, quia sola gratia eius, ne in idem profundum rueres, tenuit. Te laudando igitur magnificabit, in te post gratiam Dei, vim atque constantiam, quibus emittens voraginem tanti mali viriliter evasisti quam iuxta quod ipse considerabit, si

derelictus à Deo simili modo incurrisset, non ita forsitan eussisset. Vides igitur quàm nihil improprij, vulgata cognitio peccati tui, immo quàm multum laudis, & gratiarum, cognita remissio sui generabit. Subscribunt huic doctrinæ, Scholastici in 4. dist. 43. vbi D. Thomas, & Bonaventura, passimque alij. Item Soto in 4. dist. 47. quæst. 2. art. 3. Suarez Tomo 2. 3. Partis disp. 57. sect. 7. Ioannes Sanchez disp. 7. num. 7.

Propalanda quoque, iusta Dei iudicia.

678 Porro non modò merita & demerita singulorum fore tunc manifestanda, sed etiam rectitudinem antea incertorum & oculorum iudiciorum Dei propalandam fore omnibus, S. August. 20. Civit. c. 2. in fine, his verbis doct. [Cum ad illud Dei iudicium venerimus, cuius tempus iam propriè dies iudicii, & aliquando dies Domini nuncupatur, non solum quæcumque tunc iudicabuntur, verum etiam quæcumque ab initio iudicata, & quæcumque vsque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt, apparebunt esse iustissima. Vbi hoc quoque manifestabitur, quàm iusto iudicio Dei fiat, vt nunc tam multa, ac penè omnia iusta iudicia Dei, sensus mentesque mortalium lateant, cum tamen in hac re, piorum fidem non debeat iustum esse quod latet.] Electis tamen Dei, multa, & lucidius monstrabuntur hac in parte. Quod pulchre tradit apud D. Augustinum Auctor libri de triplici habitaculo c. 4. quem S. Bonaventura citat nomine S. Fulgentij; iuxta quem, [Dabitur iustis omnibus assidua lectio libri vitæ, id est æternæ veritatis & summe sapientiæ, & Verbi Dei, quæ est Christi Iesu visio; vbi quicquid nos nunc latet, manifestum erit. Vbi ratio manifesta est, cur hic electus est, & iste reprobatus; cur hic in regnum assumptus, & ille in servitutem reductus; cur alius in vtero moritur, alius in infantia, alius in iuventute, alius in senectute. Cur alius pauper, & alius diues. Cur filius adulteræ baptizatur, & aliquando filius legitimæ coniugis, ante baptismum moritur; Cur qui benè incipit vivere, aliquando malè finit, & qui malè incipit, sapè benè finit. Hæc omnia, & huiusmodi multa, in libro vitæ, plana & aperta omnibus erunt.]

Discussio, & manifestatio prædictæ aut momentanea, aut perbrevis.

679 Hæc omnia, tamen ad vastam & propè inmensam, attenta iudicandorum multitudinem, materiam complectuntur; tamen brevissimo tempore, aut in momento manifestabuntur, roborante Deo singulorum vires intellectivas, vt ad tam amplum obiectum simul & semel perspicendum, possit assurgere. Fateor incertum Diuo Augustino visum, lib. 20. Civit. cap. 1. quamdiu protendendum sit iudicium. Sic enim scribit. [Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei veri, Christum de cælo esse venturum ad vivos ac mortuos iudicandos hunc diuini iudicii vltimum diem dicimus, id est nouissimum tempus. Nam

T t 3 per

per quot dies hoc iudicium tendatur, incertum est. Sed scripturarum more sanctatum, *diem* poni solere pro *tempore*, nemo qui illas literas quamlibet negligenter legerit, nescit. Sic igitur D. Augustinus. Tamen breui admodum tempore perficiendum esse iudicium, receptissima est Doctorum sententia, à Richardo Victorino Tractatu de iudiciaria potestate *sub finem*, latè illustrata. Eamque Thyreus lib. de vniuersali iudicio cap. 19. num. 56. quibuldam Scripturis confirmat, quæ non videntur ad rem facere: cuiusmodi est, quod 1. Thessal. 5. aduentus Domini comparatur furi. Et quod Matth. 24. confertur cum fulgure, quod vno momento ab Oriente in Occidentem relucet. Verum hæc omnia, ad improvisum potius & inexpectatum Christi aduentum definitum ac certum diem pertinent, quam ad tempus intra quod iudicium est peragendum.

Ex eo tamen quod Scripturæ toties prodant, confirmantque Patres, tempore iudicii Christum exactum esse rationem etiam de otiosis verbis, & scrutatum omnes in lucernis, ac positum rationem cum eis; quæ constat si successu & pedetentim peragerentur, vix multis seculis esse perficienda, rectè colligitur, omnem illam discussionem caularum, & omnia ad sententiæ prolationem prauia, vel momento, vel per breui admodum tempore esse consummanda. Audi Origenem Tractatu 7. in Matth. Omnes nos, presentari oportet ante tribunal Christi ut reportet unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum: & adducatur ad rationem etiam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, vel si quis aliquando potauerit aliquem calice aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli. Hæc autem non sic dici putamus, quasi opus habentia multo tempore, ut ponatur nobis ratio de omnibus actibus vitæ nostræ: ut suspicio sit Rege ponente singulis in tanta seruatorum multitudine rationem, ne forte res ipsa necessariam habeat longum tempus, quoad vsque ad finem perueniant omnia, quæ ab initio mundi vsque ad consummationem seculi, non vnius, sed multorum seculorum sunt gesta ab omnibus. Sed non est ita. Volens enim Deus ventilare omnium mentes, ut unusquisque sentiat proprios actus bonos vel malos, citò omnia ab omnibus omni tempore gesta, singulis quibusque faciet in mente ineffabili quadam virtute. Nec enim sicut nos volentes in mente facere alicui ea quæ fecit, opus habemus tempore sufficienti ad consummationem eorum quæ dicuntur à nobis, & in memoriam rediguntur; Sic & Deus opus habet tempus, volens nobis in mente facere omnia quæ gessimus in vita, & cognoscentes vniuersa quæ fecimus, intelligamus propter quæ, aut punimur aut honoramur. Si quis autem celeritati diuinæ virtutis, circa hæc omnia consummanda non credit; hic nondum intellexit Deum, qui omnia fecit, & non indiguit spatio temporis alicuius ad faciendam, cæli, & terræ, & omnium quæ in eis sunt, creaturam. Nam et si videtur in sex diebus fecisse omnia Deus, maximè quia dicit, *hic est liber generationis cæli & terræ quæ die facta sunt cælum & terram*; audendum est tamen & dicendum, quoniam tempus futuri iudicii non opus habebit spatio temporis; sed sicut resurrectio dicitur

futura in momento, in illu oculi, sic puto & iudicium fore.]

Ex tanta discussionis claritate, omnium excusationum, & subterfugiorum præclusio.

680 Quia autem visio meritorum & demeritorum, erit intuitiua & clara, agnoscantibus omnibus distinctissime, quid ipsi quid aliique, libere fecerint, dixerint, cogitarint; non patebit locus, vel excusationi peccatorum, vel calumniæ bonorum. In hac enim vita, perueruntur sæpe iudicia, tergiversante reo, & negante malum quod fecit: eo quod obferatis hominum peccatoribus, non liceat iudici, sed demittere oculos, nec conuinci possit reus apud iudicem, & eos quos iudici conscios esse oportet. Et è contrario boni actus, quia latet intentio qua fiunt, vocantur plerumque in inuidiam, & criminationi patent. Nihil horum in Christi extremo iudicio habebit locum; quia Deus perspicue & clarè manifestabit consilia cordium, & illuminabit abscondita tenebrarum, statuerit ante faciem suam; quod à D. Bernardo ferm. de conuersione ad clericos cap. 2. de iudicio huius vitæ insigniter exprellum, multo magis valet pro futuro iudicio. [*Initium* (inquit), *loquendi Domino*: & hoc verbum ad omnes qui conuertuntur ad cor præcessisse videtur, & non modò reuocans eos; sed reducens & statuens contra faciem suam. Est enim non tantum vox virtutis, sed & radius lucis, annuncians pariter hominibus peccata eorum, & illuminans abscondita tenebrarum. Nec verò illa interioris vocis ac lucis differentia est, cum vnus idemque sit Dei Filius, & Verbum Patris & splendor gloriæ; sed & animæ quoque substantia, in suo quidem genere etiam ipsa spiritalis & simplex, sine vlla distinctione sensuum, sic tota, si tamen tota dicenda est, ut & videns pariter & audiens videatur. Quid enim illo agitur siue radio, siue verbo, nisi ut nouerit semetipsam? Aperitur siquidem conscientia liber reuoluitur misera vitæ series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio, & enolata memoria, velut quibuldam eius oculis exhibetur. Vtraque verò non tam ipsius est animæ, quam anima ipsa; ut eadem sit & inspicens & inspecta: contra suam statuta faciem, & à violentis quibuldam apparitionibus immixtarum vique cogitationum, coacta proprio interitum indicanda assistere tribunali.]

Et ad hoc quoque, Scripturæ librorum metaphoram adhibent. Sicut enim erunt libri iudicandorum, qui tunc omnibus patebunt, ita aperientur libri iudicum, qui erunt velut libri decretorum & canonum, vnde omnes iudicantur. Confert scitè omnino vitæque illos libros, & quomodo sint aperiendi egregie explicat, Richardus Victorinus Tractatu de iudiciaria potestate, his præter cetera. [Quid itaque sunt iudicandorum conscientia, nisi quædam (ut sic dicam), actiones scriptæ? Quid verò sunt iudicantium corda diuinitus in omnem veritatem edocta, nisi quædam quasi canonum decretarum? Ex hac gemina Scriptura, omnis sententia trahitur, vnde iudicandorum quilibet damnatur vel absoluitur. Iudicandos itaque, nihil aliud est

est actionum suarum libros coram iudicibus aperire, quam conscientias illis non posse abscondere. Nihil verò aliud est, iudices in huiusmodi codicibus legere, quam conscientiarum occulta, manifesta visione penetrare, & quo quisque merito polleat, vel fordescat, indubitanter agnoscere. Iudices autem coram iudicandis decretorum suorum libros aperire, est ad eorum suorum inspectionem, inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quæ ad iudicij rationem spectant, reuelare. Iudicandi verò dum in huiusmodi quasi canonum decretis legunt retributionis sententiam, sententiaque rationem quam quisque meretur inveniunt. Huiusmodi itaque Scripturam legere, hoc erit eis, iudicij sententiam accepisse.]

Sententia iudiciaria, per Christum, & eius assessores, Apostolos, ac Apostolicos viros.

681 Præmissam operum manifestationem, excipiet iudicis Christi sententiam, quam Iustus Iudex vocali pronuntiatione adhibita feret, assidentibus Apostolis, & aliis Apostolorum exemplo Evangelica consilia amplexis; & idcirco ex Christi promisso, potentibus speciali participatione honoraria, auctoritatis iudiciaria. Omnibus quidem sanctis commune erit, ut exemplo, & vitæ suæ contrapositione condemnent impios; ad eum modum quo Regina Austri condemnata dicitur Iudæos, & omnes, quoque sancti iudicabunt nationes approbando latam à Christo sententiam, & contestantes quia vera & iusta sunt Christi iudicia. Eoque saltem modo, *iustitia conuertetur in iudicium*, ut S. Augustinus egregie dixerit 13. Trinit. cap. item 13. Tamen non his duntaxat modis, Apostoli & amatores consiliorum Evangelicorum iudicabunt cum Christo; tamen primo duntaxat modo, hoc iudicandi participium Apostolis à Christo tributum exponit S. Chrysostomus hom. 65. in Matth. Nec nisi secundo modo, S. Ambrosius. Sed reuera plus voluit Christus, & peculiare ac præcipuum quod promissit Apostolis, & eorum imitatoribus Evangelica consilia professis; ut aperte liquet ex Matth. 19. & Luca 22. Hoc de Apostolis communi ferè suffragio recipitur, & à S. Machario hom. 6. in fine egregie exponitur per iudiciariam potestatem Apostolis concessam in Ecclesiam militantem. Interrogatione enim proposita, quomodo Apostoli essent orbem iudicaturi, respondet; [Hoc inuenimus impletum esse in terris, quando Dominus assumptus est in celos. Misit enim spiritum præclarum in duodecem Apostolos, & virtutem sanctam: quæ adueniens tentoria posuit, & sedit in thronis mentis ipsorum. Quia autem qui assisterent, dicebant, misso expletos esse, tunc cepit Petrus iudicare eos dicens de Iesu, *virum, potentem & verbis & prodigiis, vox crucifixi sui suspendentes de ligno. Et ecce illic mirabilia facti, dirumpit lapides monumentorum, & suscitavit mortuos. Scriptum enim est, in novissimis diebus, effundam de Spiritu meo semper omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filia vestra.* Quo circa multi à Petro instructi, ad penitentiam redierunt, ut fieret

mundus novus, & electus à Deo. Vides ergo quomodo apparuit initium iudicij: illic enim apparuit mundus novus. Sic enim illis data est potestas sedendi in hoc mundo & iudicandi. Et licet futurum sit, ut sedeat & faciant iudicium in adventu Domini in resurrectione mortuorum; tamen sic quoque id fit Spiritu sancto sedente in thronis mentis ipsorum.]

682 Immenso potè honorem Apostolorum, qui in iudicio assistantibus Angelis assident iudici, prosequitur egregie S. Chrysostomus hom. in Psal. 100. tractans illud. *Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeam tecum.* Quod autem nonnullis quos refert (eis ut videtur subscribens, certè plurimum fauens,) Tyræus lib. de iudicio vniuersali cap. 13. à num. 93. solos Apostolos iudicatuos contendunt, non est consonum prædictis Scripturis proptèr exponitur à SS. Patribus, quos inter Augustinus epist. 8. quæst. 4. & Petrus Damiani Opusc. 12. cap. 3. ac Beda in illud *sedebitis & vos.* Et S. Bernardus declamatione in illud *ecce nos relinquimus omnia, qui insigniter hoc decus suscipit, post medium opusculi.* Pulchrè S. Gregor. 6. moral. cap. 3. ad illud, *conterentur in porta*, sic scribit. [Sicut urbis aditus, porta dicitur: ita est dies iudicij, porta regni: quia per eam, ab electis omnibus ad cœlestis patriæ gloriam intratur. Vnde & hunc diem cum ad retributionem sanctæ Ecclesiæ Salomon appropinquare conspiceret, dixit; *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terræ.* Vir quippe est Ecclesiæ, humani generis redemptor, qui in portis se nobilem ostendit; qui despectus prius in contumeliis extitit, sed in ingressu regni sublimis apparebit. Qui cum terræ Senatoribus residet; quia iudicij sententiam cum sanctis eiusdem Ecclesiæ prædicatoribus decerneret; & sicut ipse in Evangelio dicit; *Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Quod Elaias quoque longè ante prænunciavit, ait; *Dominus ad iudicium veniet, cum senioribus populi sui.*] Et 11. moral. cap. 29. in fine [Statutum contempræ lampadis tempus, est extremi iudicij prædestinatus dies; quo iustus quisque qui nunc despiciunt, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Tunc enim cum Deo indices veniunt, qui nunc pro Deo iniuste iudicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc manus persequentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patecet, quod cœlesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Vnde electis veritas dicitur, *Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes, duodecim tribus Israël.* Neque enim plusquam duodecim Iudices, illa interni confessus curia non habebit. Sed nimirum duodenario numero, quantitas vniuersitatis exprimitur, quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit; ut simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicij, sese spontanea paupertate castigant. Hinc est enim quod de sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur; *Nobilis in portis vir eius, quando*

quando sederit cum Senatoribus terra. Hinc Esaias ait; Dominus ad iudicium venit; cum senioribus populi sui. Hinc eisdem seniores, veritas non iam famulos, sed amicos denunciat, dicens: Non iam dicam vos seruos, sed amicos meos. Quos nimirum Psalmista intuens, ait: *Mibi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* Quorum dum celsitudinem cordis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent, protinus addidit: *Nimis confortans est Principatus eorum.* Ac ne paucos esse crederemus quos proficere usque ad summam tantæ perfectionis agnosceremus, illico adiunxit: *Dinumerabo eos; & super arenam multiplicabuntur.* Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades censeant. Philippus Abbas pulchrè lib. de Iustitia Clericorum cap. 43. & Ioannes Nider lib. 3. de reformat. Relig. cap. 14. tractans duodecimum Religionis studium, idem asserunt. vibendi plures apud Hieronymum Platum luculenter id tractantem pro more lib. 2. de bono status religiosi cap. 17. Nec pauciora suffragari, pro hac prerogativa tribuenda Martyribus monstravi in opere de Martyrio parte 4. cap. 6. à num. 23. & addendus est insignis locus ex Actis S. Timothei Martyris Remensis apud Floardum lib. 1. histor. Eccles. Remens. cap. 4.

Quod ergo, & Apostolis, & animi Apostolici personis concessum à Christo est, nisi Christi verba detorquere, & aliter quam abque abfurditate sonant, accipere gratis velimus, minuentes vel etiam tollentes datum à Principe privilegium, faceri cogimur esse honorarii participationem iudicialiæ Christi potestatis, quia personæ illæ à Christo assumantur ad simul ferendam sententiam; ita ut intelligant in quod fertur, sibi talem sortem, cum iudicis Christi decreto, tum cæterorum prædictorum eius assessorum suffragatione atque sententia, obtingere.

Assidebunt ad eandem cum Christo causas.

683. Hic priusquam ulterius progrediamur, monendum est, labi Origenem hom. 11. in Exod. sub finem, inter exponendum quod Moyses minora iudicia commisit aliis, quos sibi subdelegavit, maiores causas sibi reservans. [Puto autem (inquit Origenes,) hanc ipsam figuram, non solum in præsentis seculo Ecclesiæ datam, verum etiam in futuro servandam. Audi denique quid Dominus dicat in Evangelio; *eum sederit (inquit) filius hominis super thronum gloriae suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, indicantes duodecim tribus Israel.* Vides ergo quia non solum Dominus indicat, cui omne iudicium Pater dedit, sed & constituit sibi & alios Principes qui iudicent populum de minoribus causis; Verbum autem quod gravius fuerit, referant ad ipsum. Idecirco dicebat & Dominus de quodam quidem, *quia reus erit concilio;* de alio autem, *reus erit iudicio;* & de alio *reus erit gehennæ ignis.* Sed & de omni verbo otioso, dicimur præstituri rationem; sicut de peritio dicit; *Reddes autem Domino iuramenta tua.*] Hanc Origenis opinionem, vides ex dictis concidere. Non enim Apostoli, & alij qui Christo assidebunt, de minoribus tantum causis iu-

dicabunt; sed easdem causas approbando decident, quas Christus attinget. Ridicule autem ad rem præsentem trahitur factum Moysi, quam longè dispar sit causa; nec non dictum Christi de reis concilio, vel iudicio, vel gehennæ, pro criminis varietate, quam solum designare Christus volebat. De verbis denique otiosis, non Deo, sed alteri cuiuspiam reddendam rationem, frustra comminiscitur Origenes: Iuramenta verò Deo reddenda accipit de iisdem discutiendis per Christum. Quæ omnia, frivola & planè inania sunt. Quare ratum esto, iudices assessorum, de iisdem de quibus Christusiple, esse iudicatos.

Reffissima, & omnino inevitabilis, Christi, & assessorum eius sententia.

684. Ex horum assessorum Iudicio fragilis, primarius Iudex Christus, sententiam in omnes congregatos feret. Et quidem sententiam iustissimam, quia ex perfecta cognitione causæ & cum potestate legitima feretur. *Non sunt tenebræ;* (aitbat Iob interpretare S. Gregorio 25. Moral. cap. 4.) *& non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.* Quid per tenebras, nisi ignorantiam, & quid per ymbra mortis, nisi oblivionem studuit designare? De quorundam quippe ignorantia dicitur; *Tenebris obscuratum habentes intellectum.* Et rursum de oblivione quæ in morte contingit, scriptum est; *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Quia ergo per mortem funditis oblivioni traditur quicquid vivendo cogitatum, quasi quædam umbra mortis obliatio est. Sicut enim agit mors interueniens non esse quod fuit in vita, ita interueniens agit obliatio, non esse quod fuit in memoria. Rectè itaque umbra eius dicitur, quia velut de ipsa exprimitur, dum vivit illius, sopiendo sensus imitatur. Deus autem quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliuiscitur, nisi ab eius oculis penitendo deleantur, congruè dictum est; *Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.* Ac si diceret; *idecirco eius iudicio nullus absconditur,* quia nullatenus potest, aut non videre quod facimus, aut obliuisci quod videt. Conferet hanc ob causam S. Bernardus serm. 55. in Cantica Christum capreæ, cuius est acies perspicacissima. [Tu (inquit) qui per Prophetam dicitur; *erit in die illa; & ego scrutabor Hierusalem in lucernis.* Acuto visu est, nihil infernatum relinquet oculus eius. Scrutabitur renes, & corda, ipsaque cogitatio hominis confitebitur illi.]

Non quod in humanis iudiciis frequens est, sententia defectu probationum, aut purgationis sufficientis, feriet innoxium à calumniatore oppressum: sed in tantum ferietur, qui peccaverit. Quod sanctus Gregorius 24. Moral. cap. 3. aptat illud Iobi 40. *mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non revertetur.* Oculos capreæ, hanc rursum ob causam tributos iudici Christo, ait S. Bernardus serm. 73. in Cantica. [Quid ergo Dominus? (inquit) Ecce ego iudico inter

quem & ouem, & hircos & arietes. Ecce ego iudico. Magna securitas. Ipse iudicat, securi sunt boni. Iudicem ipsorum, nullus aduersarius corrumpit, nullus Advocatus circumuenit, nullus testis illudit. Sed quantum securi sunt boni, tantum timeant mali, non talis iudicat, cui aliquid absconderetur, nunquid enim Deus iudicans quaeritur est testes, per quos discat quis sis? Vnde potest falli quis sis, qui nouerat quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus* (inquit) *interrogat iustum & impium*. Interrogat autem te, non ut discat a te, sed ut confundat te. Haberes verò talem Iudicem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut eius iudicium venturum non timeamus, sed expectemus & desideremus.]

685 Frustra ibi tentaret quis Iudicem inflectere. Non enim accipit personam supplicis. Idque à Dauide prænuntiatum Psal. 94. tradit S. Chrysostomus hom. 5. de Penitentia verbis illis. [Luge peccatum, ne poenani desceas. Responde Iudici, priusquam in prætorium veniat. Aut ignora eos qui Iudicem mitigare volunt, non ipso in examine causæ, sed priusquam iudicij ingrediatur locum, beneuolum sibi faciant, vel amico mediatore, vel Præsule, aut modo alio sibi iudicem conciliant: Igitur & Deo, non sessionis tempore suadendum erit iudici; ante verò iudicij tempus, mitigabilis est iudex. Quare dicit David, *proaccipiemus faciem eius*. Illic magnum Iudicem ars Rhetoris nulla decipit, & nullius potentia mitigatur, dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hic verò iudicem exorabimus, & placabimus: non pecunia, magis autem (si verum dicere oportet,) clemens ipse piusque, pecunia suadetur; non ipse manu, sed per inopes accipiens. Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris.] Ibi nihil tale, vilius operis, vel precum interuentu sperandum. Nulla tunc sanctorum inuocatio, poterit esse auxilio. Idque ex humanis iudiciis, cum videret excludi suffragationem cuiusque, pro hoc iudicio à se notatum ait S. Chrysostomus hom. 13. ad Populum *sub medium*. Vnde meritò Clichtonius ad 7. Symboli articulum, reprehendit picturas iudicij, quibus Deipara, & Baptista pinguntur ante Christum genuflexi: quas etiam si vtrumque conatur exponere Molanus lib. 4. de Imag. c. 24. Faretur tamen minus sibi aridare quam alias quibus sancti non pinguntur genuflexi, quasi deprecantes. Nouum ea in parte errorem, confutauit lib. de Martyrio parte 4. c. 6. à num. 25. Non ergo SS. opitulabuntur. Quin potius sancti, quod notauit Auctor sermonum ad fratres in Eremita serm. 16. insurgent in peccatores, & stabunt contra eos. Abraham in inobedientes, Iacob in legnes, & sic de ceteris.

Multò minus proderit humana suffragatio, & fama bona apud homines. Quod D. Gregorius 8. Moral. c. 31. & 32. multis confirmat. Et c. 13. idem illustrat exemplo scirpi, quem Iob ait humectum videri, antequam veniat sol. [Ante solem igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquam diuina districtio in iudicio cadat, omnis hypocrita insulum se sanctitatis gratia ostentat: quasi virens aspicitur, quia iustus aestimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet; à cunctis ei veneratio defer-

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

tur, opinio laudis extenditur: Scirpus itaque iste in nocte humidus est, Sole autem veniente sicatur; quia nimirum hypocrita in tenebris vitæ præsentis, sanctus ab omnibus creditur, sed cum districtus Iudex venerit, quam sit iniquus apparebit. Dicat ergo, *humectum videtur, antequam veniat Sol*, quia virentem se nunc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc diuini iudicij arefcet. Et lib. 33. c. 9. hoc aptat illud Amos 7. *vocauit Dominus iudicium ad ignem, & deuorauit abyssum multam*; Id est multitudinem vulgarem, & comedet partem domus Domini, id est aliquos qui Sancti videntur, & habentur, nec sunt reuera sancti. Idem optime sic habet Bernardus serm. 53. in Cantica. [Quid tantum in Babylone, si Hierusalem manet scrutinium? Puto enim hoc loco Prophetam, *Hierusalem* nomine, designasse illos qui in hoc seculo vitam ducant religiosam, mores supremæ illius Hierusalem conuersatione honesta & ordinata pro vicibus imitantes: & non veluti hi qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorum, scelerumque confusione vastantes. Denique illorum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio, sed supplicio. Mea autem, (qui videor Monachus & Hierosolymita,) peccata, certè occulta sunt, nomine & habitu Monachi adumbrata: & idcirco necesse erit subtili ea inuestigare discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. Possumus asserte aliquid & de Psalmo, ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda Hierusalem. Ait namque sub persona Domini; *Cum accepero tempus, ego iustitiam iudicabo*. Vias iustorum (ni fallor,) & actus eorum discursurum se & examinaturum dicit. Verendum valde cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tam subtili examine, multæ nostræ iustitiæ (ut putantur,) peccata appareant.]

686 Rectissima igitur & inquitabilis erit Christi Iudicis & assessorum eius sententia, quæ bonis & electis gloriam, impiis ac reprobis supplicium æternum decernet. Vel potius ante particulariter decreta, in conspectu omnium confirmabit, & promulgabit; benedictos Patris ad percipiendum regnum aduocans; maledictos verò non à Patre, sed suo vitio ablegans in ignem æternum. Notauit hoc egregie Auctor latinus homiliæ Origeni tributa numero nona in diuersos. [Considerandum est (inquit,) quoniam in Sanctis, non solum dictum est *benedicti*, sed cum additamento *Patris mei*: non qualemcumque honorem habentes: id est *benedicti*, non aliquis alterius nisi Dei Patris. E contra autem quibus dicitur *maledicti*, non dicitur *maledicti à Patre mei*. Nam benedictionis quidem ministrator est, maledictionis autem vnusquisque sibi est author, qui maledictionis dignam operationem habemus.] Idem aliis verbis egregie dixit S. Bernardus serm. de Natiuitate Domini, sic scribens. [Non minus iustus quam misericors est, cui misericordia & iudicium decantatur. Verum id quidem: *cui vult miseretur, & quem vult indurat*: sed quod miseretur, proprium illi est; ex se enim sumit materiam, & velut quoddam seminarium miserendi. Nam quod iudicat & condemnat, nos cum quodammodo cogimus, ut longe aliter de corde ipsius miseratio, quam animaduersio procedere videatur. Ipsum audi dicentem; *Nunquid voluntatis meæ est*

V u est

est mors impij, dicit dominus, & non magis ut conuertatur & uiuat? Recte igitur non Pater iudiciorum, vel ultionum dicitur, sed Pater misericordiarum: non modò quod Pater videatur miseriari potius quàm indignari; & quemadmodum Pater filiorum misereatur timentium se: sed eo magis, quod miserendi causam & originem, summat ex proprio iudicandi vel vlciscendi, magis ex nostro. Optimè item S. Greg. 5. Mor. c. 15. Christi sententiam flatui, (de quo Iobus, semisso componens; quod aër per flatum emissus deforis hauriatur, & qui deforis admissus est, intus concalescens extrudatur: Ita & sententia in nos vel pro nobis, concipitur in nobis, & in nos regetur. Et ita quidem ut ex furore in impios non turbetur Christus, ut idem S. Greg. præclare differt l. 3. 2. Moral. c. 6.

Consequentia sententiam, lux iustorum & vox laudis tenebrae, ac rugitus damnatorum.

687 Beatam iustorum sortem ex hac sententia, summam lætitiā, & vocem laudis ex tunc inchoatam, & in omnia secula protendendam, David reliqui psalmi aliquot versiculis complexus est, sic concinens. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos. Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. Letamini iusti in Domino, & confitemini memoria sanctificationis eius.* Probabit planè tunc Christus, se ouium, idest electorum in manu sua à Patre positurum, summam curam egisse, easque diligentissimè custodisse, nec rapuisse eas quemquam de manu eius. Tunc quoque liberabit eas perfectissime de manu Peccatoris; siue Satanae qui aliquoties in Scriptura peccator autonomasticè dicitur: siue emissariorum eius, à quibus nihil ultra timebunt; & nullas vexationes vel angustias, quibuscum iugiter hinc conflictandum est verebuntur. Pro tenebris angustiarum & calamitatum huius vitæ, luce magna perfundentur: pro tristitia & mœrore cumulabuntur gaudio, & memoriæ sanctificationis eius in æternum consitebuntur. Nulla vmquam obliuione passi deteri recordationem gratam immensi beneficii pro quo affecti sunt, accepta per Christum sanctificatione, quæ illis tantæ lætitiæ origo, & radix prima. Sed in primis ad completam sententiæ pronuntiationem, nemo prudens dubitabit, quo illi securæ in æternum mentis affectu, custodi & liberatori suo pangant hymnum exultationis, & vocem laudis depromant; accidentes humillimè, & quod est in Apocalypsi, abicientes coronas quæis donari se vident, ad Agni pedes, contestati multo iustius & sanctius quàm illi olim apud Tertullianum Mithræ milites, *Deum esse coronam suam*; Agno se omnia debere, merita, gratiam, persuerantiam, & hanc gloriam, hoc sublatum, in quod se post operum dies translatos à Christo agnoscunt, ut pulchrè meditatut Rupertus l. 9. de operib. Spiritus sancti c. 13.

Tacuit hoc loco Psalter, reproborum sortem: fortassis refugiens verecundè, horrendas voces damnatorum, quas vibrationi sententiæ rependunt, & diametro gratiarum actionis & laudis repenti Christo à iustis. Nam & apud Iobum, (quod ibi hom. 4. notat Chrysostomus,) maledictionem, videmus non nominari, sed lau-

sta benedictionis appellatione donari, per anaphoram. In libro autem Iudicum (quod D. Ambrosius 3. de Virg. obseruauit Scipior facer parricidij Iephthe mentionem quam exhorruit, honesta vocis commutatione declinavit. Quid si ergo id ipsum hoc loco factum à Davide, blasphemiarum & horrificarum vocum in Deum & Christum, ferale vulgus exhorrente? Vt sit, coniectandam sanè permittit à contratio sensu sortem impiorum, quos eo silentio, permittit ab attento lectore cogitandos in æternum abiectos à Deo, & peccatori plene & in æternum mancipatos à iudice, tanquam carnifici, ut eum sæpè vocant Pates, ac nominatim Chrysostomus hom. 3. de patientia Iob: tenebris quoque externis damnatos, & mœrore ac cruciatibus nulla vmquam suauitatis qualescumque admistione diluendis, oppreffos perpetuis cælos, imo catceris horrendi formicem, terram è qua dehiscunt, pluuia & grandine cadente velocius aut in similitudinem fulguris, (ait Rupertus l. 9. de operibus Spiritus sancti c. 23.) detruentur in abyssum, Dei blasphemis, & horrendissimis parentum à quibus progeniti fuerint execrationibus pulsuros. Breuiter id complexus est vniuersè Autor sermonis de Ascensione apud Cyprianum, verbis istis. *Quanta illud edictum sequentur lamenta! Illius vltimæ tubæ clangor quàm horribilis erit: Continuus erit & superflus illarum lachrymarum decursus: stridorem illum dentium, flammæ inextinguibiles agitantur. Immortales milie viuent; incendia, & inconsumptibiles flammæ, nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues, nec erit qui æstuant lingæ; stillum aquæ infundat. In proprio adipe, fux libidines bullient; & inter fartagines flammæ miserabilia corpora cremabuntur: & omni tormento atrocius, desperatio condemnatos affliget. Non miserebitur ultra Deus, neque tunc audiet penitentes, sera erit illa confessio: & cum clausa fuerit ianua, frustra carentes oleo, accedant exclusi. Nullum ibi refrigerium, nullum remedium. Semel Christus descendit ad inferos, vltius non descendet. Non ultra videbunt Deum, in tenebris sigillati: irreuersibilis erit illa sententia, & immutabile iudicium, & stabit damnationis huius immobile constitutum.*

688 Pro ea verò voce laudis, & gratiarum actionis, inquam ad completam sententiæ additionem erupturos diximus iustos, in Deum, & Christum eius; reprobi è contrario ad completam decreti omnibus his malis grauidi vibrationem, initium malorum sempiternorum facient, ab horrendis desperationis & blasphemiar, (horresco referens,) Dei, & Christi, sacrarumque omnium detestationis, mugitibus illoque rugitibus & vulgatus quos vtrumque exprefit S. Ephrem. Orat. de diuina retribut. ad animam, verbis illis.

Tunc profectò lacerata atque dilaniata, simul amaro cum fletu dices: Hei quid mihi miseræ contigit? Et vix mihi quia deprehenderunt me mala hæc; nec est dentibus villa requies, nullumque intoleranda necessitas est laxam. Ad cuius me genua pronoluam: Quem implorabo? quis pro me deprecaturus est? Non est hic manentibus, qui vota ac preces meas excipiant. Non est qui misereatur calamitatis meæ. Quid fecimus?

faciam? quid agam? Hei mihi, quod nulla via
queam relaxatione potiri. Recessit tempus exor-
randi. Quis mihi indulget exoptatam vnius
diei penitentiam, quo possim flendo, ad mis-
ericordiam Christum mouere? Iustus Deus nos-
ter, & rectum iudicium eius. Merito pecca-
tores affligimur. Sacris enim litteris, hanc olim
debitam nobis mercedem manifestè attestanti-
bus non accommodauimus aures nostras, neque
attentos præbuius animos, viam salutis nos
docentibus: sed totam nostram ætatem volup-
tati mancipauimus, licet Christus Saluator nos-
ter prædixerit, asserueritque, æterna esse sup-
plicia, tribulationes, & cruciatus. Nec credebam-
us, neque audiebamus diuitem illum delit-
ias in vita sectatum, & pauperi Lazaro in pie
aduersatum, huius inextinguibilis ignis pericu-
lum fecisse, atque ab Abraham aquæ guttam
expetitam non impetrasse, æquissima data res-
ponsione; Iudicium enim sine misericordia, ei
qui non fecit misericordiam. Quia & per do-
cumenta sua omnia, Dominus prædicare nobis
peccatoribus non cessauit, inexplicabilis sup-
plicij præparationem; nec tamen animaduerte-
bamus, neque aures ad auscultandum arrige-
bamus: sed variis vitæ erroribus implicabamur,
corporis voluptatibus seruientes, & animi no-
stri vanitates insectantes, neque resurrectionem,
aut malorum bonarumque actionum præmia
fore credebamus. At verò nunc, ecce fructus per-
cipimus incredulitatis: quippe nec inopinata
nos punitio præuenit.]

*Diuisio reproborum, & à Deo, &
ab Electis.*

689 Intorisionem ac vibrationem senten-
tiarum, eique comitatum, huius lætitiæ, inde tristitiæ
diluium, quod Dominus inhabitare faciet;
nec non desperationem quam dilaniantes ac
disserpentes sese reprobi, summa cum acerb-
itate adiungunt; consequenter, diuisio impiorum,
quæ duplex intelligi potest; vna à Deo, altera ab
electis. Priorem ferunt Scripturæ illæ quibus
reprobi absolute & simpliciter dicuntur diui-
dendi, iuxta insignem S. Basilij interpretatio-
nem lib. de Spiritu sancto cap. 16. vbi post præ-
missam fortem bonorum in mundi meta, sub-
dit & contrario de impiis. [Similiter & qui con-
tristauerint Spiritum sanctum malitia studio-
rum suorum; aut qui non fecerint lucrum & sor-
te data, spoliabuntur eo, quod acceperant, bene-
ficio in alios translati, aut iuxta Euangelistam,
omnino discinduntur. Dissectio autem, omnino
intelligenda est in hoc, quod prorsus & à Spi-
ritu sancto alienabuntur. Neque enim corpus
diuiditur, vt vna pars tradatur supplicio, altera
absoluatur. Nam id quidem fabulosum, nec eo
dignum iudice; cum totus homo peccauerit
dimidium illius addici pœna. Nec anima in
duas partes secatur, cum tota per totum homi-
nem peccandi affectum habeat, simulque cum
corpore malum operetur. Sed quemadmodum
dixi, dissectio est animæ perpetua à Spiritu san-
cto alienatio. Nunc enim tamen non adrisec-
tur indignis, attamen aliquo pacto videtur ad-
se semel consignatis, expectans vt ad salutem
conuertatur. Tum verò in totum ab anima quæ
gratiam ipsius prophanauerit, resecabitur. Eo-
que non est in inferno qui conficatur, neque

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi

in morte sit memor Dei, quod iam non adie
sancti Spiritus adiutorium.] Huc aptare licet
eum Giselferto in Altercatione c. 13; duas turmas,
benedicentium vnam, maledicentium alteram,
in Garizin & Gebal; de Moysi mandato. [Ga-
rizin (inquit) interpretatur diuisio: Gebal verò
desciendi, siue dissolui, vel vorago vetus in-
terpretatur. Illic sex opera misericordiæ dextris
ad benedicendum, & sex impietatis ad maledi-
cendum; quæ maledictiones super illum infee-
licem populum venerunt, eumque manifestè
comprehenderunt.]

690 Diuisio altera, est dissociatio atque di-
reptio omnium ab hædis, in qua bonis & iustis
immenfa lætitiæ leges existet, dum se à zizan-
is, ventilabro Christi planè secretos, & omnino
nitentes absque vlla mali admisione contue-
buntur: malis autem eadem direptio cumulum an-
goris inferet, vt rectè ratiocinatur Amedeus
Laufanensis hom. 6. de Deipara & Egregiè S.
Bernardus serm. 8. in Plal. 90. ad illud & retri-
butionem peccatorum videbit. Copiosè verò &
flebiliter admodum in eo argumento versatur
S. Ephrem Opusc. de variis quaestis, quod ha-
betur Tomo 1. ibi interrogatione vltima, post
varia de nouissimis calamitatibus adducta, ag-
rediens ad angorem malorum, ex separatione à
bonis post latam sententiam, sic auspicatur.
[Quicumque lachrymas atque compunctionem
habetis, plorate mecum. Etenim recordatus
sum fratres mei benedicti, separationis illius
miseranda, & sustinere nequeo. Hora siquidem
illa tremenda, separabuntur ab inuicem separa-
tione vltima, eaque tristissima; ingredienturque
inter omni reversionis spe destitutum. Quis ita
lapideo est corde, qui vel hinc non deplangat
horam illam? Quando Episcopi separabuntur
à Coepiscopis, Duces à Ducibus, Principes à
Principibus, Presbyteri ab aliis Presbyteris, Dia-
conis, Hypodiaconi atque Lectores à suis so-
ciis. Tunc separabuntur, qui aliquando Reges
extiterunt, & plorabunt velut infantes, abigen-
tæque vt mancipia. Tunc ingemiscunt Prin-
cipes & diuites immisericordes; & huc illæque
respicient, vndeque angustis pressi; & nullus ibi
reperietur adiutor. Tunc separabuntur dolenter
abitu ad supplicia; velut captiui. Vbi neque
diuitiæ apparebunt, neque assentatores adsi-
stent, neque misericordiæ tunc iis erit locus,
quod aliorum ipsi misereri noluerint, neque mi-
sericordiam illuc præmiserint, vt inuenirent,
quemadmodum & Propheta de similibus ait;
*Quia dormierunt somnum suum, & nihil inuen-
erunt.* Tunc separabuntur à parentibus filij, & ab
amicis amici. Tunc cum dolore coniux separa-
bitur à coniuge, ob connubij sui thorum non
seruatum immaculatum. Tunc separabuntur &
ij qui corpore quidem Virgines, at moribus im-
misericordes, crudelēsque fuerunt. Quoniam
iudicium absque misericordia erit, his qui non se-
cerunt misericordiam. Verum multa hinc dicere
omitam, quia timore atque tremore ab eorum-
dem narratione præpedior. Et vt breuiter di-
cam; tunc demum propellentur à tribunali, ab-
ducenturque à truculentis Angelis profligati,
ac cæsi, dentibus stridentes, crebriusque post
tergum respicientes, si quomodo iustos & gau-
dium illud, vnde segregati sunt, videre possint.
Adspiciuntque lucem illam ineffabilem. Vi-
dent pulchritudinem Paradisi. Contuentur, ibi

V u 2 sibi

sibi notos, atque familiares in gaudio illo. Cernunt magna & præstantia illa munera, quæ accipiunt à Rege gloriæ hi qui legitime decertarunt. Deinde paulatim abducuntur, sequestranturque ab omnibus iustis, ac notis: quin & à conspectu ipsius Dei absconduntur, ne amplius valeant gaudium & lucem illam veram contemplari. Iam verò appropinquant ad proposita supplicia, in iis ab inuicem variè disseminandi atque dispergendi, cernentesque tunc se vndique derelictos, omnique spe atque auxilio, & intercessione aliorum pro ipsis prorsus destitutos. Iudicia enim Dei, iusta sunt. Tunc amarissimè lacrymantes eiulantesque dicent: o quo pacto in negligentia atque torpore tempus nostrum transegiuimus? O quomodo illusi sumus? O quomodo diuinam Scripturam audientes, irridentesque nos ipsos irrisimus? Ibi Deus loquebatur nobis per Scripturas, & non attendebamus, hic nos iam clamamus, & ipse suam à nobis faciem auertit. Quid nobis proderunt fines mundi? Vbi nam qui nos genuit pater? Vbi quæ nos peperit mater? Vbi filij? Vbi amici? Vbi diuitiæ? Vbi substantiæ atque possessiones? Vbi tuius? Vbi conuiuia? Vbi varij & intempestiui cunus? Vbi Reges atque Potentes? Quomodo à nullo eorum saluari modo possumus? Neque verò nobis ipsi opem ferre? At penitus derelicti sumus, & à Deo, & à sanctis eius. Quid faciemus? non enim est amplius pœnitentiæ locus: non valet amplius deprecatio atque intercessio: nulla amplius lacrymarum utilitas. Non amplius qui oleum nobis vendant, apparent pauperes atque mendici: soluta enim iam est omnis celebritas. Dum nobis erat tempus, suppeterentque facultates, ipsique venditores olei clamitarent (*emite*), obturatis nostris auribus, nec emere oleum volumus; modò autem querimus, & non inuenimus. Nulla amplius nobis miserabilibus reliqua est redemptio; nulla amplius misericordia: neque enim sumus digni. Iustum est Dei iudicium. Non iam amplius Sanctorum adspiciemus ordines, non amplius lucem illam vetam contuebimur: orbi sequestratione sumus ab omnibus. Dicendum quid restabit? Valete iusti vniuersi. Valete Apostoli, Prophetæ, & Martyres. Vale cætus Patriarcharum. Vale Monachorum agmen. Vale Crux pretiosa atque viuifica. Vale Cælorum regnum omni fine carens. Vale superna Hierusalem, primitiuorum mater. Vale Paradisi voluptatis. Vale etiam tu Domina Dei Genitrix, mater amatoris hominum Dei. Valete patres ac matres, filij atque filiae, nullum siquidem vestrum, visuri sumus vltra.

Non tanguntur Sancti, flebilibus hisce modis, & quantumuis horrificis eiulatibus, etiam si suorum, v.g. filij, aut patris, aut matris, aut uxoris, vel mariti: sed electus visa damnatione iustissima cognati vel affinis sui, *lauabit manus suas in sanguine peccatoris*. [Non est sicut hic, videre ingredientem alios qui afferant vel pecuniam, vel cibos, vel sermones consolatione plenos, vt consolationem assequamur: sed omnia illic veniam negant. Etiam si Noë, siue Iob, siue Daniel affuerit, & suos viderit puniri, non audet patrocinari. Futurum enim tunc est, vt & naturalis compassio tollatur, (quoniam contingit malorum filiorum patres, & patrum filios esse iustos); ita vt pura sit voluptas, & fruenter

bonis, compassionis necessitate, gaudio nulla in parte destituantur. Dico & hanc compassionem extinguere, & illos contra sua viscera cum Domino suo indignari. Etenim cum communiter homines vbi viderint filios suos improbos exhereditant, & à cognatione eiiciunt, multo magis iusti, tunc idem facient. Verba sunt sancti Chrysostomi homil. 10. in 2. ad Corinthios morali.

Antitheses sortium utrorumque, vniuersæ.

691 Sic dirempti, & mutuis conspectibus corporeis subducti, transcribuntur quique in sententiæ Christi Iudicij, in sortes suas, quas per antistites benè multas, complexus egerit est S. Cyrillus Orat. de excessu animæ, tractans executionem sententiæ supremæ Iudicij Christi. [Væ fontibus (inquit), cum infontes ad terram stabunt, & illi vexabuntur: Cum fontes fluebunt, & infontes gaudebunt: cum in fontes letitiam agitant, & fontes lamentabuntur: cum infontes in tranquillitate, & fontes in tempestate, ac calamitate versabuntur. Væ fontibus, cum infontes gloria afficerentur, & illi condemnabuntur: væ fontibus, cum in fontes omni bono satiabantur, & fontes eo carentes ingemiscunt: væ fontibus, cum infontes gloria, & illi ignominia afficerentur: infontes sanctitate, fontes flammis. Infontes laudibus efficerentur, fontes miseri ferentur: infontes in sanctorum mansionibus, fontes in exilio sempiterno. Infontes audient; *venite benedicti, Patris mei, posside paratum vobis ab ore condito regnum*. Sortes autem audient illud; *Facecite à me desistite in ignem æternum, Diabolo eiusque Geniti dignati sum*. Infontes in paradysum, fontes in ignem inextinctum: Infontes delicias habebunt, fontes afficiabuntur. Infontes saltabunt, fontes vincuntur. Infontes cantabunt, fontes legebunt. Infontes ter sanctum, fontes ter miserum. Infontes cantum, fontes voraginem. Infontes in forma Abrahami, fontes in Belialis torrentes. Infontes in requietem, fontes in supplicium. Infontes rore, fontes flamma conflagrantur. Infontes delectabuntur, fontes merore consenscent. Infontes extollentur, fontes tabescent. Infontes efficerentur, fontes deprimentur. Infontes fontebuntur, fontes denigrabuntur. Infontes bonis saturabuntur, fontes diuexabuntur. Infontes aspectus abet Dei, fontes torquebit ignis a peccatis. Infontes vas sunt electionis, fontes vas gehennæ. Infontes auram igne probantur, & arguentum probum, & lapides pretiosi; fontes ligna, cultus, scænum, ignis alimentum. Infontes frumentum regni, fontes peritura palea. Infontes semen electum, fontes ignis rixantia. Infontes sal diuinum, fontes virus atque fevor. Infontes intemerata templa Dei, fontes polluta templa Dæmonum. Infontes in aula nuptiali, fontes in chaos infinitum. Infontes in splendore lucis, fontes in procellæ caligine. Infontes cum Geniis beatis, fontes cum Dæmonibus. Infontes cum Geniis saltantibus, fontes cum Dæmonibus lugentibus. Infontes lucis, fontes tenebrarum medium tenebunt. Infontes consolator solabitur, fontes cum Dæmonibus plebentur. Infontes Dominico folio affant, fontes pœnali caliginis. Infontes Domini faciem semper

per aspiciunt, fontes in Diaboli semper astant aspectu. Infantes Genis sanctis, fontes Dæmonibus innotantur. Infantes in supplicationem, fontes ploratum libant sempiternum. Infantes supra, fontes infra. Infantes in cælo, fontes in profundo. Infantes in vitam æternam, fontes in mortem exitiabilem. Infantes in manu Dei, fontes in loco Diaboli. Infantes cum Deo, fontes cum Satana. Plus satis de virorumque sorte, vniuersè. Addamus seorsim de vtraque sorte, & iudicii effectu nonnulla.

Sigillatim de bonorum sorte, consequente sententiam.

692. Electi & benedicti Patris, post latam sententiam, deducuntur percepturi regnum, & omni beatitudine cumulandi. Quod Auctor sermonis de Ascensione apud Cyprianum describens supremæ & (vt vocat) inregressibilis Christi circa vtriusque iudicandos latæ sententiæ constitutum; ita vt cumque exponit. [Exultabunt sancti in gloria, videbunt Deum & gaudebunt, lætabuntur & delectabuntur, & fruuntur gloria, & in felicitate incedunt æternam. Ibi non gustabunt quàm suavis; sit Deus, sed implebuntur & satiabuntur dulcedine misericordie. Nihil eis deerit, nihil oberit, omne desiderium eorum Christus præfens implebit. Non feseient, non tabescent, non patrescent amplius. Perpetua sanitas, felix æternitas, beatitudinis illi sufficientiam confirmabunt. Non erit concupiscentia in membris, non vltia vlla exsurgit rebellio carnis, sed totus hominis status pudicus, & pacificus, sana ex integro natura, sine omni macula & ruga deinceps permanebit. Erit denique Deus omnia in omnibus, & illius præsentia, omnes animæ & corporis implebit appetitus, cessabuntque de cætero consummatis omnibus ministratori Angelicorum virtutum discursus; & impleta ordinatæque omnino ciuitate Dei, nec innotabitur, nec mutabitur vltra fixæ & consummatæ beatitudinis status.]

Optimè verò S. Chrysost. hom. 23. in ad Hebræos, negat hæc vel cogitatione pingi à nobis posse. [Qualis enim sermo exprimere poterit, qualis mens illam beatitudinem, illamque virtutem, illam delectationem, illam gloriam, illam inuincibilitatem, illam claritatem? *Quæ oculi (inquit) non vidit nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit.* Non dixit quia transcendit cor hominis, sed quia neque intellexit quisquam aliquando, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quorum honorum præparator & opifex Deus est, qualia esse possunt? Si enim faciens statim adhuc nobis nihil agentis tanta bona largitus. Paradisum, confabulationem suam, immortalitatem; promisit vitam beatam, & a curis liberam: eis qui tanta se erant, & qui certauerint, & qui pro eo sustinuerint, quid non præstiturus est? Vni genito filio suo non perperit propter nos; filium suum proprium in mortem tradidit propter nos, dum inimici essemus: quibus rebus non dignabitur, amicos iam effectos? Quid nobis non tribuet? Est enim diues & infinitus.]

Omitto hoc loco, quæ de electorum in duplicibus vestimentis subitione in Regiam cælestem, præstationeque eorum & regni

traditione Patri per Christum tunc faciendo, produnt Scripturæ, quia infra locum suum habebunt, agendo de Christo triumphatore. Hæc electorum in cælos transcriptio iuxta S. Bernardum serm. 8. in Psal. 90. prius fiet quàm reprobos in Tartara deiecit, vt reprobi magis erutientur, videntes quid amiserint. Subuehantur ergo sancti, & subducantur impiorum oculis.

Sigillatim de impiorum æterna sorte, consequente sententiam.

693. Reprobi è contratio, vi sententiæ Christi iudicis, abripientur in carcerem horridissimum. Quantus porro dolor oppressurus sit reprobos in eo puncto, & in ipsa abreptione ad Tartara, Auctor libri de malis Doctoribus, falsò creditus Sixtus Papa, sub finem, sic exponit post propositam Christi in reprobos sententiam. [Discedite à me, nescio vos, operari iniquitatis. Quæ tunc vobis peccatoribus anxietas erit: quæ animorum maestas? qui lamentationis gemitus? qui fletus oculorum? Videre iustos speciebus & præmiis cælestibus munerari, & nos eiusdem beatitudinis perceptione indignos haberi quàm nostri similes natura sortita sit. Quantus dolor sit, nimirum desideranda conspiciere; & cum conspexeris, non tenere. Mirari tantum in aliis, quod in te mirabile esse potuerit; non possidere quod cupias, & quod abhorreas sustinere. Videre alios ab Archangelis, Angelis, cæteri que diuinis ministris, ad regnum sibi præparatum cælestis pompæ dignitate deduci, & te penalis ministris ad Tartara rapi supplicia? Quo tunc animo miserandi erimus, vel qua faciei confusione ante tantæ maiestatis gloriam stabimus, cum horum dissimiles inueniri fuerimus in meritis, quorum videbamur esse in religione conformes? Quo igitur mæore cordis, quò uementis angore, à Dei facie sanctorumque omnium præsentia, & ab illis diuinis immortalibus quæ deliciis auersi, cum Diabolo atque Angelis eius abibimus deputari? Quibus vocibus, quibusque lachrymis, cælesti regno cum suis dicemus, vale? Tardè iam poenitebit: illa quæ nunc pluribus placet, displicebit. Tarde dolebit abiectos & pauperes fuisse contemptos, & humanis magis consensum præbuisse sermonibus, quàm diuinis. Tarde illius doctrinæ, cuius quondam acerbitas abhorreteretur, agnosceretur utilitas. Tarde spes illa quæ illudit nunc plerosque, deflebitur; sed pigebit humanis inhiasse opibus; & temporalibus, quàm æternis uti honoribus maluisse. Alij interitus sui causam intellectui proprio, alij extraneis magistris imputabunt. Sed nihil iam poenitentia dolor proderit, ubi poenitendi tempus effluxerit.]

694. Completa abductione & intrusione infelicitum hædorum in maellum, per abyssi puteum, ostio obstructo, non dabitur regressus reuocatio. [Ardens inferni puteus (ait Eucherius homil. 3. de Epiph.) aperietur; descensus erit, reditus non erit. Illic denudati & capitaliter mortui in perpetuum demergentur, deiciendi in tenebras exteriores, infelicitè excludendi, infelicitè excludendi. De hoc puteo Propheeta commemorat, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Ideo

catores, semper ob oculos retinentes vestigia illa peccati in carne admissi, quasi notæ alicuius tinctæ nec eluibilis vnquam in memoria animæ æternum duraturæ. Paucorum verò est ad lucem veram accedere, & manifestari velle, & post occultorum reuelationem, non recedere facie confusa; Dei quippe abalienatio atque auersio, etiam inter omnes penas quæ in gehenna expectantur, intolerabilior grauiorque est ei qui patitur, quàm oculo lucis priuatio, etiam si dolore careat. Quod si quis omnem simul facultatem, quæ ab initio generis humani exstitit, sermone complectatur, & in vnum colligat, nè minima quidem illorum bonorum parti, illam inueniet parem: imò vniuersa huius bona; amplius à minimo illorum distant, quàm umbra & somnium à rebus veris. Et vt exemplo magis proprio utamur; quanto anima in omnibus pretiosior est corpore; tanto vtramque hanc inter se vitam differre palam est.]

Videre igitur, se tot bonis in æternum exurbiti, ob gaudium volaticum quod flumine rapidissimo celerius defluxit, hoc verò est, quod immanem merorem omni eloquio superiorem ingenerabit; præter cruciatum, & aliam innumeraibilem dolorum seimentem ex confluence malorum omnium de qua alibi. [Quid faciemus, ait S. Chrysostomus hom. 10. in 2. ad Corinth.] quando vniuersus orbis terrarum afflueret, quando Angeli & Archangeli, quando ordines hinc inde constituti, & cursus omnium, & raptas in nubes, & acies cursu plena; quando tubæ hinc inde, & continuæ illæ voces? Nam si non esset gehenna, in tanta claritate repellere & ignominiosum recedere; quantum supplicium? Etenim si nunc Rege cum suis ingrediente, ob paupertatem non accedere audentes, non tantam à spectaculo voluptatem accipimus; quantum merorem; ex eo quod non sumus Participes eorum quæ apud Regem sunt, & ignominiam putamus, non esse prope illum, quid tunc erit? Num paruum putas esse penam in choro idem constitui? ineffabilem gloriam non assequi? ab illo cœtu & ineffabilibus bonis proculabici? Quando autem & tenebræ erunt, & stridor dentium, & vincula insolubilia, & vermis immortalis, & ignis inextinguibilis, & tribulatio & angustia, & lingue quæ eruciantur, sicut illa diuitis; & ploramus, & nullus audit; & ingemiscimus & rigamur à doloribus, & nullus attendit; & in omnia loca respicimus, & nusquam adest qui consoletur, quo loco ordinabimus qui sic habent? quid animabus illis miserius? quid item miserabilius.]

Hæc est pars impij apud Deum; cuius fors, & ex tumentibus super cum Christi iudicis illudibus oppresso, tanta est vt iudice S. Chrysostomo hom. 23. in ad Hebræos, nullis lachrymis dignè deseri possit. [Si enim patria quis expulsi, ab hominibus miserabilis indicatur, & quisquis hereditatem amiserit, videtur omnibus esse dolendus; qui cœlo priuatur, qui illis repositis bonis, quantis lachrymis ille plangendus est: imò non plangendus. Plangitur enim quisquam cum passus fuerit aliquid, cuius ipse causa non est: cum autem ex propria voluntate semetipsum quisquam afflictione confixerit, neque lachrymis dignus est, sed lamentationibus, magis autem luctu; nam & Dominus noster Iesus

Christus, Hierosolymam, licet impiè agentem luxit, & lachrymatus est. Reuera decem millibus lachrymis digni sumus, decem millibus lamentationibus. Si omnis habitatio terræ extollat vocem suam, & lapides, & ligna, & arbores, & bestia, & volatilia, & pisces, & vt simul dicam; mundus si vocem extollat ad lamentandum, nos qui ab illis bonis excidimus, nihil dignum lamentabuntur.]

Vsus Doctrinae de Christo iudice.

697 Diuersissimam hanc sortem bonorum & malorum, per iudicis Christi sententiam quisquis cogitauerit attentè; nã ille potentissimum habebit fructum quo abducatur à peccatis. Nec in eius luctu fluxa gaudia & infantia falsa habebunt locum. Itaque ad hoc iudicium passim prouocant Patres. Vnum aut alterum quo fructum vberissimum huius de Christo iudice tractationis obsignem, repræsentem. S. Augustinus serm. 54. de tempore, tractans sacrificium & visionem Abrahami ex Genes. 15. [Cum autem occubisset sol, sapor (inquit) irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus nimis, & apparuit clibanus ardens & fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. Videte Patres quod ignis iste, inter diuisiones illas transiens dicitur, turturum quoque & columbam tetigisse non legitur. Vespera illa, finem mundi significauit: animalia illa, sicut iam diximus, typum omnium gentium in Christo credentium prætulunt. Quæ tamen gentes (sicut iam dictum est,) quia in se non solum carnales, sed etiam spirituales; id est non solum bonos, sed etiam malos habent; idem animalia illa diuisa sunt, & ignis transiit per ea secundum illud quod dicit Apostolus, dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Clibanus ille ardens & fumans, & lampas ignis, diem iudicii figurauit. Et idem super Beatum Abraham timor & horror tenebrosus incubuit. Vnde intelligimus, quod si in die iudicii infusus vix saluabitur, peccator & impius vbi parebunt? Clibanus ergo ardens & fumans significauit diem iudicii; diem inquam iudicii in quo erit fletus & stridor dentium, in quo erit ululatus, & lamentatio, & tanta poenitentia; quando movebuntur fundamenta montium, & ardebit terra vsque ad inferos deorsum; quando sicut dicit Beatus Petrus, cæli ardentes soluentur, elementa ignis ardore tabescent; quando sicut Dominus in Euangelio dicit, etiam virtutes cælorum commouebuntur, quando sol obscurabitur, quando & luna non dabit lumen suum, & stella cadent de cælo. Vbi se tunc impij videbunt? vbi adulteri, vbi ebriosi, vbi maledici se recognoscent? vbi amatores luxuriæ, vbi raptores, vbi superbi & inuidi apparebunt? Quid infelices pro sua defensione dicturi sunt, quos toties admonitos, & tamen imparatos dies ille repperit: Cum ad illam Archangeli tubam, omni buccina elatiorem, totus simul ceperit mugire mundus, cum sicut dicit Propheta, venerit Dominus ponere orbem terræ desertum, & peccatores perdere ex eo quando sicut dicit Scriptura, peccatores & impij mittentur in stagnum ignis, & fumus tormentorum illorum, ascendet in secula seculorum. Qui tunc tremor, quæ caligo, quæ tenebræ, criminosos quosque, negligentes ac tepidos occupabunt?

bunt: Ne ergo & nos in istum veniamus cruciatum animæ, expurgemur dum corrigendi tempus est & voluntatem Domini nostri tanquam boni serui & viles requiramus; ut cum dies ille iudicii, quem clipeus ille ardens & fumans significauit, tremendus & nimirum etiam bonis expauescendus aduenit, non cum mortalibus quos illa animalia figurabant, qui per diuersas voluptatum contentiones diuidi possunt flammis vtricibus cruciemur in inferno; sed simplicitatem columbæ, & castitatem tortoris præferentes, spiritualibus virtutum peninis eleuamur in cælum, secundum illud quod ait Apostolus, *simul* (inquit,) *rapiemur in nubibus, obuiam Christo in ætra, & sic semper cum Domino erimus.*]

698 Subiecto Saluianum non minus elegantia descriptionis, quam pietate præstantem, iuxta quem præsentissimum est aduersus omnia mala remedium, iudicii & particularis & postremi recogitatio, quia exsultat sopitam de eo iudicio fidem. Quæ si vigilaret in nobis, attentos nos ad omnia mala cauenda, præstaret. Expostulat ego Saluianus, torporem nostrum, ex infidelitate, & iudicii diuini futuri inficiatione, ortum habere. Si autem præter cœtera ratiocinatur lib. 3. ad Eccles. Cathol. [In ipsa hac vita hominum, si iudicandum se aliquis ab humana hac potestate, & rapiendum ad tribunal terrenum esse cognouerit, Advocatos requirit, Patronos adhibet, Officialium atque Apparitorum gratiam fauoremque mereatur; & hæc omnia metu iudicii futuri agit; cum tamen euentum iudicii comparare non possit, adeo etiam victoriam emere ipsam non valet, spem tamen victoriæ magno eruit. Dic mihi quisquis ille es, qui credere te iudicium Dei dicis, tu si vel supradictorum exemplo hominum, iudicandum te esse à Deo crederes, nonne spem salutem tuam, quolibet pretio comparares? sed non credis, utique non credis: & licet credulitatem tuam verbis velis adieuerare, non credis: verbis enim vt ait Apostolus, confiteris sed factis negas.]

Præuierat Origenes hom. 9. in *Leuit. sub medium*, tractans basilium plenam carbonibus. [At hæc (inquit) cum dicuntur, contempui habentur. Quare? quia fides deest. Alioquin si tibi hodie dicetur, quia iudex seculi vult te crastino viuam exurere, & his auditis, esset tibi vnus diei spatium liberum quanta faceres? quomodo & per quos discurreres? quam humilis, quam lugens & fordidus obertares? Nonne effunderes omnem pecuniam tuam, in eos quorum intercessione euadere posse te crederes? Nonne omnia quæ possides, redemptionem faceres animæ tuæ? Quod si etiam aliquis te retardare, aut impedire tentaret, nonne diceres, pereant omnia pro salute mea, nec quicquam remaneat, tantum vt ego viuam. Hoc quare faceres? quia inde non dubitares; hinc dubitas. Et ideo bene Dominus dicit: *Putas veniens filium hominis, inueniet fidem super terram?* Et quid ego dico de certis indubitatisque periculis? Tantummodo si causa dicenda sit apud iudicem terrenum, quæ aliquem metum ex legibus habere videatur, nonne omnibus vigilis excubatur? Advocato patrono munera præparantur, etiam si anceps periculum sit, aut etiam solius notæ metus, vel damni ratio. Nos quare non credimus,

quod omnes ad stabimus ante tribunal Christi, vt reportet vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bona siue mala? Hæc si integre crederemus, esset nobis secundum quod scriptum est, *Redemptio animæ viri, diuina eius.*]

699 De industria sanè Deus, quam sententiam laturus sit in iudicio, norum nobis esse noluit, vt præoccuparemus tempus; & quale de nobis ferri cupimus iudicium, operibus præstemus vt feratur. S. Augustinus lib. de Ombus cap. 3. id egregie notauit. [Est nunc tempus (inquit) audiendi, quia ille nondum assumpsit tempus iudicandi. Qui loquitur, modò tacet. Loquitur enim modò in præcepto, tacet in iudicio. Ided dicit quodam in loco, *tacui, nunquid semper tacebo?* Quomodo tacuit, cum hoc ipsum loquendo dixerit? Qui dicit, *tacui*, non tacet, quia & hoc ipsum dicere, *tacui*, non tacere est. Audio ergo te loquentem in tor præceptis, in tor sacramentis, in tor paginis, in tor libris. Audio denique in hoc ipso quod dicit *Tacui, nunquid semper tacebo?* Quomodo ergo tacuisti? Quia nondum dico, *venite benedicti Patris mei, percipite regnum*: Et nondum dico aliis, *Ita male distuli in ignem æternum, qui præparatus est Diabolo & Angelis eius*. Et nondum hæc ipsa ita dico; vt iam prædicanti vltimam sententiam quam dicturus est iudex in tabella descripturus manu suâ, vltimam quam sententiam, nihil iam iudicaturus est, partes non audiunt. Illis foras exeuntibus scribitur, attonitæ sunt ambe partes atque suspensæ, contra quam, vel pro qua, sententia illius procedat. Magnum secretum iudicis, vnde *secretarium* nominatur. Magnus timor eorum qui in causa sunt. Quid ille cogitet, & quid scribat ignorant; Et homo est, & illi de quibus ille iudicat, vtique homines sunt. Ille autem, Deus noster est, & nos populus pascuæ eius, & oues manuum eius. Et cum sit ille creator, nos creatura; ille immortalis, nos mortales; ille inuisibilis, nos visibiles; noluit nos latere in hac vita, quam vltimam sententiam in fine dicturus sit: Nemo ante dicit, *damno*, qui vult damnare: nemo ante dicit, *feria*, qui vult ferire. Magna ergo leuitas, magna misericordia, magna mansuetudo: sed non abutramur patientia eius ad nostram nequitiam.] Idem serm. 109. de tempore. [Quid ergo facimus fratres, nisi vt dum tempus est, vitam mutemus, & facta nostra, si qua sunt, corrigamus? vt quod sine vlla dubitatione venturum est peccatoribus, nos non inueniat super quos veniat: Non quia non erimus, sed vt non tales inueniat, qualibus venturum esse prædictum est. Propterea se iudex venturum minatur vt non inueniat quos puniat, cum venerit: Propterea illud cantant Propheta, vt corrigamur. Si damnare vellet, taceret. Nemo volens ferire, dicit, *obserua*. Totum fratres quod audiuius per Scripturas, vox est Dei dicentis, *obserua*. Et totum quod patimur tribulationis in hac vita, flagellum Dei est, corrigere volentis, ne damnet in fine.]

700 Optimum, securitatis in Christi iudicio remedium, subministrat S. Gregorius 25. Moral. c. 6. nempe iudicare hic seipsum. [Nunc ergo dum possumus, à conspectu æterni iudicis, & male cogitata & peius perpetrata, deleamus, reuocemus ante oculos cordis, quicquid peruenit egimus]

egimus per nequitiam presumptionis. Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas; atque in his quæ recolit, semetipsam delicate non palpet, sed quanto sibi mali sit conscia, tanto in se benignius sit leuata. Proponat contra se futurum iudicium: & quæque in se sentit distincte ferienda per sententiam iudicis, hæc in se pie feriat per penitentiam conuersionis. Et mox, exponens illud, *neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium*, ita scribit. [Hic nimirum non illud iudicium designatur, quod per æternam retributionem punit, sed quod mente conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe venire non desiderat, quis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur; *Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium*, profecto ostenditur esse quoddam iudicium, quod quandoque etiam à damnatis, ac reprobis desideretur. Et quid est illud, nisi hoc de quo Paulus Apostolus dicit, *Si nosmetipsos diiudicauerimus, non erigetur iudicium*; Et de quo per Prophetam dicitur, *non est iudicium in gregebus eorum*. Et de quo David ait, *honor regis iudicium diligit*; ut videlicet quia Deum honorat ex fide, sollicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Unde rursum scriptum est; *Iudicare coram Domino, & expecta enim*. Coram Domino scilicet iudicatur, qui corde Dominum conspiciat, & actus suos sub eius præsentia, sollicita, inquisitione discernit. Quem tanto quisquis securius expectat, quanto quotidie vitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium venit, non iam coram illo, sed ab illo iudicatur.]

Tandem hanc esse Sanctorum praxim, & cogitationes eorum ut dicitur prouerbiorum 12. *esse iudicia* tradit S. Gregorius, his præter cetera. [In hoc secreto interioris iudicii, ipsa mentis suæ executione constricti, penitendo faciunt, quod superbiendo commiserunt. Ibi namque aduersum se, quicquid se impugnat, enunciant; ibi ante oculos suos omne quod desceant conseruant; ibi quicquid per iram districti iudicis decerni possit, intuentur; ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor extorciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius scuit; quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnusquisque enim cum causam huius examinis contra se aggredi, cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibetur. Odit se qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit, atque ab ipso homine aduersus semetipsum fit quædam rixa in animo, partoriens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Dominus requirebat, cum per Prophetam diceret: *attendi, & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui se penitentiam super peccato suo, dicens: Quid fecisti? cordis humani rixa placata est, cum Propheta suo de Achab Rege semetipsum reprehendente loqueretur, dicens: Vidisti Achab humilitatum coram me? Quia igitur humilitatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in potestate est, interuenientis nostræ contra nos subire iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos, & recognoscendo accusemus nosmetipsos, & quales fuimus, penitendo torqueamus. Non cessemus dum licet iudicare quod fecimus. Audiamus cautè quod dicitur; *neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium*.]*

Aspiratur apud Cyprianum Auctor sermonis de Cena Domini. [Accusatrici conscientie, necesse est coram iudice respondere; nec potest esse ullum diffugium, ubi ipsa testis est quæ accusat, & nihil ei potest esse occultum qui iudicat. Sed ubi cum iudice agit qui indicatur, & ipse in partem accusatoris transiens etiam in sua proserptione sententiam approbat condemnantis, expectetur clementiam Saluatoris, & letabundus canit, *Domine in voluntate tua, præstitisti decori meo virtutem*.]

701 S. Bernardus id ipsum egregiè confirmat serm. 55. in Cant. cum ait. [Si nosmetipsos diiudicauerimus, non erigetur iudicium. Bonum iudicium quod me illi districto diuinoque iudicio subducit, & abscondit. Prorsus horreo incidere in manus Dei viuens. Volo vului ita, iudicatus præsentari, non iudicandus. *Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur*. Iudicabo prouidè mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, ceterisque sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum Domini, seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantum feci. Dabo operam, nec folia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & studia mea: quo is qui scrutaturus est Hierusalem in lucernis, nihil insecretum in me, siue indiscutibile inueniat; neque enim iudicaturus est bis in idipsum. Quis mihi det, ita ad liquidum prosequi, & persequi vniuersa delicta mea, ut in nullo oporteat vereri oculos caprea, in nullo ad lumen contingat erubescere lucernarum.]

Quisquis ad eum modum, memor vltoris gladii & iudicii incorrupti, de se in se, & in iudicium, de se tribulationibus, totam vitam scilicet grauantibus liberabitur; & in iustitia, non tanget eum malum. Idem interpretare S. Gregorio 6. Moral. cap. 18. in iudicio abibit immunitas, & à flagello linguæ, ac verbo aspero, (idest à sententia feriente,) eripietur; ut idem exponit 8. Moral. cap. 2. Nimirum quia viuet in summa puritate. Nec enim fieri potest ut peccet, qui Deum recogitat iudicem, ut monet S. Clemens Epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini. Quare hæc nobis deberet esse perpetua cogitationum ac sermonum materia. Intolerandumque est, quod aliqui tales cogitationes & tales sermones refugiant. Hos fatigat merissimum S. Chrysostomus hom. 2. in 2. ad Thessal. in moralibus, his præter cetera. [Ne fugiamus sermones de gehenna, ut gehennam fugiamus. Ne fugiamus penæ mentionem, ut non puniamur. Si diues ille, illum ignem cogitasset, non peccasset. Quoniam autem eius nunquam meminit, idem in eum incidit. Dic mihi o homo cum silestus sis ad tribunal Christi, quævis potius quam de eo loqueris. & cum sit tibi ille apud iudicem, sæpè verbis tenuis, non nocturnus, non interdum, non aliquo temporis momento, non hora aliqua aliquid aliud loqueris, sed perpetuò de re illa: De rota autem tua vita rationem redditurus & iudicium subiturus, nè eos quidem toleras, qui

qui hoc iudicium tibi mentem reuocant? Propterea ergo omnia perierunt, & sunt perdita ac profligata, quod ad humanum tribunal sistendi, pro rebus quæ ad hanc vitam pertinent, omnia mouemus, quemlibet rogamus, assidue de eo sumus solliciti, omnia pro eo agimus: Ad Christi autem tribunal non multo post venturi, nihil nec per nos, nec per alios agimus. Iudicem non rogamus, quamuis nobis longum det diem præstitutum, & nos non rapiat in mediis peccatis, sed permittat ut ea euamur, & nihil eorum quæ ad ipsam pertinent, prætermittat illa bonitas & benignitas. Sed nihil amplius efficit. Propterea maius est supplicium. Sed absit, ut sit. Propterea rogo, ut in præsentia respiciamus, gehennam ante oculos habeamus, cogitemus illam inuitabiliter reddendam rationem: ut hæc reputantes, & vitium fugiamus, & virtutem eligamus, & possimus assequi bona, promissa iis qui ipsum diligunt.]

Hoc itaque sapite, hoc cogitate mortales omnes. *Fugite à facie Gladij, quia ultor iniquitatum Gladius est & ferote esse iudicium.* Frustra autem impios dum sibi ablanduntur, in hac fide vacillare, euincit Isidorus Pelus. lib. 2. Epist. 157.

CAPVT IX.

Christus caput super omnem Ecclesiam.

702 **H**UNC titulum Christo diserte tribuit Apostolus. Et quia Ecclesia non est tantum militans, sed etiam triumphans, siue primitiuorum in cælis conscriptorum, quos inter numerantur Angeli, propterea perspicuum est hunc Christi titulum, spectare & homines & Angelos, esseque huius seriei proprium. Ut autem liqueat, Christum verè esse caput Ecclesie, ex militante & triumphante compactæ, quod vnum affimo; dimissis damnatis, quorum a què caput Christum statuit Puteanus 3. parte q. 8. dub. 1. nec abhorret Bonacina, disp. 2. de Incarnat. q. 18. puncto 1. n. 3. ut inquam liqueat, Christum esse caput modo proposito, duo sunt præmittenda: Primum est, Ecclesiam vniuersam, esse corpus quoddam. Secundum est, hoc corpus non esse acephalum, sed habere caput mysticum; cuius natura & ratio aperienda erit. His iactis fundamentis perspicua erit veritas proposita.

Ecclesia, corpus Christi mysticum, cuius anima Deus.

Ecclesiam voco Christi corpus, non quod ex Virgine suscepit, sed pro quo mortuus est, iuxta elegantem Petri Damiani distinctionem. serm. 29. Aliter dicitur, corpus non reale, sed mysticum. Quod ergo Ecclesia, sit corpus quoddam mysticum, seu morale, variis locis inculcat Apostolus. Sed fusè Ephes. 4. & Corinth. 12. & Roman. 12. ubi Interpretes fusè id verfant. Itemque Turrel. lib. 1. summa de Ecclesia cap. 43. & 28. Esse huius veritatis innumera in Scripturis testimonia (ait Concilium Paris. lib. 1. cap. 2. Breuiter dico, cum anima & materia

apta constituent corpus physicum animalis, ad quod fit allusio in ea Ecclesie descriptione sub ratione corporis; dubitari non posse, quin Ecclesia sit verè corpus mysticum, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 12. v. 11. *Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus.* Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudei, siue Gentiles, siue serui, siue liberi; & omnes in vno Spiritu potati sumus. Nam & corpus, non est vnum membrum, sed multa. His verbis bene introspectantur, Apostolus perspicue tradit, Ecclesiam Christi corpus, atque adeo Christum prout vna cum suo corpore persona est; duo continere quæ ad corpus spectant, nempe animam vnam, ac varia membra subordinata. Et eius quidem viuis corporis animam Deum esse, prout principium vite supernaturalis; corpus verò ex variis personis tanquam membris congere.

703 Quod Deum dico iuxta Apostolum esse Ecclesie animam, vulgatissimum est in Scripturis & Patribus. S. Augustinus optimè serm. 186. de temp. [Spiritus noster quo vivit omnis homo, anima vocatur, Spiritus noster quo vivit singulus quisque homo, anima vocatur. Et videtis quid faciat anima in corpore. Omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per pedes ambulat, omnibus simul adit membris ut viuant, vitam dat omnibus, officia singulis. Non audit oculus, non videt aures, non videt lingua, nec loquitur aures & oculus, sed tamen vivit. Vivit, aures, vivit lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei; in aliis Sanctis facit miracula, in aliis Sanctis loquitur veritatem, in aliis Sanctis custodit virginitatem; in aliis Sanctis custodit pudicitiam conjugalem; in aliis hoc, in aliis illud singuli propria operantur, sed pariter vivunt. Quod autem est anima corporis hominis, hoc est Spiritus sanctus corporis Christi quod est Ecclesia. Hoc agit Spiritus sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris vnius corporis.]

Sanctus Gregorius ad vers. 1. Psalmi 4. Pernit. [Sicut est vna anima quæ diuersa corporis membra viuificauit, ita totam simul Ecclesiam, vnus Spiritus sanctus vegetat & illustrat. Sicut namque Christus qui est caput Ecclesie, de Spiritu sancto conceptus est; sic sancta Ecclesia quæ corpus eius est, eodem Spiritu sancto repletur ut viuat; eius virtute firmatur, ut in vnius fidei & charitatis compage subsistat. Vnde dicit Apostolus, ex quo totum corpus per nexum & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Illud est corpus, ex quo non viuificat Spiritus. Vnde dicit Beatus Augustinus; si vis viuere de Spiritu Christi, esto in corpore Christi. De hoc Spiritu non vivit hereticus, non vivit schismaticus, non vivit excommunicatus. Non enim sunt de corpore. Ecclesia autem Spiritum viuificantem habet.]

Hoc ipsum est quod diserte & in actu signato profiteretur in Symbolo, asserentes Spiritum sanctum esse Spiritum viuificantem. Hæc enim est animæ propria & germana functio, ut propterea extra dubium esse debeat, Spiritum sanctum.